

STÁDIUM

Stádium Társadalmi és Kulturális Hírlap VII. évf. 1. szám | 2018.

A TARTALOMBÓL

- Szabó Magdára emlékezünk
- Beszélgetés Mezey Katalin Kossuth-díjas költővel
- Koncz Attila tanulmánya
- Czipott György, Deák Mór, Fazekas István és Ószabó István versei
- Juha Richárd szobrai, domborművei

„Egyszer azt mondtam neki, van az úgy, hogy az ember előtt letérdel a fehér elefánt, azaz eljön egy olyan pillanat, amikor valaminek az elvetése vagy elfogadása évtizedekre, esetleg örökre megszab az életünkben valamit, ritkán térdel le a fehér elefánt, de akkor helyesen kell dönteni, különben ég tudja, meddig kell várni, míg ismét arra jár, ahol mi vagyunk.”

(Szabó Magda: Megmaradt Szoborkának)

Ára: 300 Ft

„JÓKAI REGÉNYEI: MINDENKI TÖRTÉNETE MAGYARORSZÁGON”

Arany Lajos

„Csodálatos író, nincs egy fáradt sora, a ponyva, a rikácsoló, a hulladékos is megnemesedik a tolla alatt.” A szintén a Felvidéken született nagy utód, Márai Sándor írta ezt Jókai Mór írásművészetéről egy 1981-es naplójegyzetében.

Igen, Jókai olvasása másfél százada lélek- és emberségnövesztő írott varázszer. Prózaköltészetének értékét, egyszersmind népszerűségét egy másik óriás utód, Krúdy Gyula többek között ebben látta: „Jókai regényei: mindenki története Magyarországon, Jókai regényhősei: mindenki rokonai e hazában. Az ő száz kötete a magyar nemzet levelesládája, amelyben írott emléke van minden tündéri álmunknak, bús bánatunknak, csengős kedvünknek és hervadtságában is andalító szerelmünknek. Jókai mindenkinek írt: az ifúnak, aki ideált keresett, a pümkösdí leányzóknak, aki a szerelmet még nem ismerte, és az öregnek, aki mindig csak arra szeret gondolni, ami ötven esztendő előtt történt vele”.

Természetesen más közelítésmóddal és érvekkel élnek, ugyancsak hangsúlyozzák a Jókai-műveknek a műbefogadók széles rétegeit változatlanul megszólítani képes értékeit az újabb idők kutatói is: „Az egyszerűbb, fordulatos történetre, humorra vágyó olvasót magával ragadja az izgalmas cselekmény, a titok. A művelt, vájt fülű, jól képezett olvasót pedig a nyelvi játék, a gazdag mitológiai, kortárs művészeti utalások, a retorika, az ironia fogja meg” – írja Hansági Ágnes. Az egyik, a rendszerváltás után megjelent – monográfia szerzője, Fábri Anna szerint Jókai már korai alkotásaiban is „a nyelvi többszólamúság mesterének mutatkozik. A szó szoros értelmében több nyelven szól a közönségéhez: a köznapi beszéd, az emelkedett – nyíltan kortárs magyar és külföldi példákra utaló – irodalmiság, a sajtó mellett a Biblia s a latin klasszikusok nyelve is jelen van történetmondásaiban. Mindezzel még szorosabbra fűzte olvasóival való kapcsolatát”.

Jókai-kortárs remekírók, továbbá – Krúdy és Márai mellett – a klasszikus modernség, illetve a modernitás más, ugyancsak elsőrangú szépírói sora tettek és tesznek hitet a 19. századi mester zsenialitása, olvashatósága, olvasandósága mellett, több mint másfél évszázada. Másfelől: a mintegy százhusz kötetes életmű esztétikai értékeit iskola-

teremtő régi nagy irodalomtörténészek – Zsigmond Ferenc, Barta János, Sőtér István és mások – után napjainkban is tudós szerzők sora kutatja, veszi számba. Csak néhány kiváló mai irodalomtörténész, nyelvész nevét említve: Adamikné Jászó Anna, Bényei Miklós, Bényei Péter, Eisemann György, Fábri Anna, Fried István, Hansági Ágnes, Imre László, Kabdebó Lóránt, Szajbély Mihály, Szilágyi Márton, Szilasi László, Szörényi László.

Napjainkban evidens szellemi értékeink relativizálásának, sőt megkérdőjelezésének veszélyes vizeire téved még némely, a közoktatásban dolgozó tanár is. Ilyen időkbén égeően fontos, sürgető feladat, hogy – csatlakozva a szépírók és a tudomány értékörző, -kanonizáló munkájához – az értékek népszerűsítésére, közvetítésére rendeltetett fórumok hathatósan felhívják a figyelmet klasszikus irodalmi értékeinkre, köztük Jókai életművére. Az iskola, a közművelődés, az ismeretterjesztés, a média és más fórumok munkásainak mindenekelőtt a felnövekvő nemzedékeket kellene ez ügyben megszólítaniuk. Az ifjakért, legnagyobb kincsük, személyiségük fejlődése okán, ízlésük csiszolódása, a „búza és ocsú” közötti választani tudásuk érdekében.

Mert sajnos, mind az értékrelativizálás, mind a -kérdőjelezés jelen van. „Jókait azért nem tanítom, mert szerintem nem elég jó” – nyilatkozta például nemrégiben egy magyartanár egy országos lapnak. Vitriolos, szarkasztikus, Ady Endre nevével fémjelzett gloszszával találta volna szembe magát pl. a Nagyváradai Naplóban, a Budapesti Naplóban vagy a Nyugatban, aki ilyen tartalmú, kinyilatkoztatásszerű mondatot a 20. század elején leírt volna a sajtóban. Nem azért, mert tilos volt efféle – egyébként a Jókai-oeuvre-ben való, legalábbis sajátos „tájékozódásról” bizonyosságot tevő, illetve kedvezőtlen elfogultságról árulkodó – szöveget hirdetni, hanem azért vágott volna vissza a minőségi irodalom nevében Jókai e hajdani, ugyancsak zseniális rajongója, mert az idézett állítás egyszerűen nem áll helyt.

A tudomány, a tudós szerzők sora sejtetően nem zárkózna el attól, ha kutatási eredményeiket az iskola is nyomon követné. Márpedig a citált tanári nyilatkozat és a hozzá hasonló tartalmúak nem erre engednek utalni, miképp az utóbbi két-három évtizedben – gya-

korló érettségi elnökként tapasztalóból tudjuk – számos érettségi felelet „minősége”, magyarul: nivótlansága sem ennek tanújele. Pedig nem is részben a pedagógusokra bízatik a mindenkor új generációk műveltségének, lelki-szellemi minőségének alakulása.

Jókait lehet szeretni vagy nem szeretni, élvezni vagy nem, bírálni vagy elismerni. Kritizálták műveit már két kortársai is, köztük két kiváló esztéta, Gyulai Pál és Péterfy Jenő, érvekkel, a tévedés kockázatát viselve. Tévedtek is jó néhány, rá vonatkozó értékítéletükben! De kiséprűzni, ebrúdon vetni ki Jókait az iskolából? Még a lehetőséget sem adni meg, hogy órákeretben (is) megkedveljék a művészetére fogékony diákok e világteremtő zsenink alkotásait? Van októrá, aki a nyilvánosság előtt is hangsúlyozza, hogy „Jókai a mai gyerekek számára szinte olvashatatlan”. Legalább hozzátenné deklaratív közléséhez, hogy „szerinte”. Vajon honnan vette ezt az információt? Megkérdezett egymillió érintett diákot?

Az élet komédiásai, A lélekidomár vagy az *Öreg ember nem vén ember* szerzője ennek ellenére, köszöni, jól van. Az Antikvarium.hu oldal szerint jelenleg a legeslegolvasottabb magyar írónk, a százas lajstrom 1. helyén áll. A tíz év előtti *A nagy könyv*-akcióban három alkotása került a magyar olvasók legkedvesebb száz magyar regénye közé: az egész világirodalomból *Az arany ember* az ötödik legkedvesebb könyvük a magyar olvasóknak. Aligha kell nagy jóstehetség hozzá, hogy előre-títsük: Jókai alkotásai még száz-kétszáz év múlva is a legolvasottabb nagy esztétikai értékű magyar művek között lesznek, s némely tanár Jókai-mentes óráit nem fogják annyian emlegetni, ahányan például az író *Egy magyar nábob*, *A köszívű ember fiai*, az *Egy az Isten* vagy a *Sárga rózsá* c. regényét vagy éppen ezerszínű elbeszéléseit, máig eleven erejű, gazdag publicisztikáját olvassák majd...

Remélhetően sokan vannak persze olyan magyartanárok, akik értőn tanítják páratlan írásművészetét. Tudván tudva: Jókai korántsem pusztá mesemondó; mély hittel ötvözött, biblikus mélységű emberlény- és világismeret jellemzi, s írásművészete a – ma kissé kiveszőben levő – humor ezernyi árnyalatát vonultatja fel. S már Kosztolányi is csodálattal utalt rá, írónk közül Jókai élt a legtöbb szóval.

(A műveiben mintegy 50 ezer egyedi szó, kifejezés található, ez megközelíti nyelvünk teljes szókészletét! – *A magyar nyelvértelmező szótára* hét kötete összesen 60 ezer szócikket tartalmaz.) Minél több művét olvassuk, annál közelebb kerülünk az ember, önmagunk és a világ megismeréséhez is, s közben gazdagodik szókincsünk.

Arany János írta 1861-ben: „A magyar író jelenben és jövődöben kétségkívül Jókai műveit választja egyik iskolájául, melyekhez nyelvtanulási feltett szándékkal járhat leckéket venni.” Rokkon gondolatokat tár elénk 1914-ben Herczeg Ferenc: „Hogy a nemrégiben még oly érdes és nehézkes nyelv zengzetessé, erőteljessé, csillogóvá és olyan hajlékonnyá lett, mint a nemes keleti acélpenge; hogy a szónoki lendületnek, a könnyed társalgásnak, a szaktudományok szövevényes meghatározásainak, az üzleti forgalomnak és a körmönfont költői hatásoknak egyaránt alkalmas és pompás szerszáma: azt nem kis részben az edző és csiszoló munkának köszönhetjük, amelyen a magyar nyelv Jókai költészetének tüzeben keresztülment.”

A citált klasszikusokhoz pedig a Jókai-nyelvről alkotott értékítéletben csatlakoznak mai kutatók is. Adamikné Jászó Anna nyelvész, az MTA doktora, egyetemi tanár e gondolatai 2016-ból valók: „Stílusa minden árnyalatot, regisztert, stílusesszéköt ismer és helyén alkalmaz. Jellemző művészetére az alakzatok alkalmazása. És akkor még nem beszélünk humoráról, ironiájáról (sokan ezért szeretik műveit).” Jókai „mesterien kezeli az elsődleges szóbeliség ismérveit”. „Prózáját a zeneiség jellemzi, vannak olyan elbeszélései és regényrészletei, melyek költemények prózában”. Összegző gondolata szerint: „Életművét az a teljesség jellemzi, ami az eposzok sajátja, bátran állíthatjuk, hogy életműve egy nemzeti eposz a maga teljességében. Jókai az a prózában, ami Vörösmarty a költészetben.”

S mint vallomások írásában Orbán János Dénes író visszaemlékezik: „Hétévesen kezdtem olvasni – a *Szegény gazdagok*kal indítottam –, és nagyon élveztem, no meg felettébb büszke is voltam, hogy én felnőttkönyvet olvasok. Befejeztem és vettem a következőt, mire leérettségiztem, a komplett Jókai-életmű megvolt, számos kötet többször is. És mi volt ebben a nagyszerű? Az, hogy Jókai nyelvi gazdagsága elképesztő.”

E viszonylag újabb tapasztalat hátterét mintegy magyarázza és széles érvényét tanúsítja egy korábbi kortársi gondolatfutam. Jókai születésének 150. évfordulójára, 1975-ben írta Szabó Magda: „Az olvasók, akik ma ismerkednek meg életművével, talán maguk sem sejtik, mekkora művész volt.” „Csak vissza ne sírjuk még érezni tudását, derűjét, kibuggyanó könnyeit egy eljövendő irodalmi világban, amelyben szégyellnivaló lesz minden érzelem, amely kineveti a nevetést, és ahol sírni is csak úgy lesz majd szabad, ha rákacsintunk arra, aki netán részvétet érezne, ne vegyen túl komolyan bennünket, tudjuk mi azért, hogy valahol komikus ez a bölgés, majd csak kitaláljuk, legyenek még egy csepp türelemmel, az indulattól mentes indulatot, a steril reakciót, az akkor is groteszket, mikor éppen nincs helye a groteszknak. A világ errefelé halad, alig van már énekesmadár, a folyók higannyal, a tengerek atommal fertőződnek, a nyugati lapok kétségbeesett híradásokat hoznak a technikáról, amely felfalja a világot, és testében-lelkében fenyegeti azt, akinek szolgálatára vetették harcba egykor: az emberi embert... A proféták hangja mindig harsányabb, emeltebb valamivel, mint azoké, akik hallgatják. Korunkat látta-jósolta meg, döbbenetes realitással. Számára csak kissé kell módosítanunk Jenőy Kálmán sírfeliratát. Volt. Van. Lesz.”

Mintha magyarázná a sírfelirat igazságát egy még korábbi kortárs író, Kolozsvári Grandpierre Emil. 1984-ben papírra vetett, ugyancsak meggondolkodtató sorai szerint: „A világtéremtő zsenik művében, Jókaiében is, jóformán minden benne van, ami irodalomban utána következett, ami nem is meglepő, oly sok területen működött, az anekdotától a nagyregényig, a publicisztikától a színdarabírásig.”

S amint például Babits nehezen érthető Vörösmarty nélkül, Ady Csokonai és Petőfi olvasásának hiányában, akképpen Krúdyék sem lehettek volna Jókai nélkül. Mélyen egyetértünk Imre László akadémikus, irodalomtörténész gondolat sorával (2006): „Jókainak nagy érdeme volt, hogy milliókat szoktatott rá az olvasásra: a kicsit nehézkes, idegenszerűségről sem mentes Eötvöshöz és Keményhez képest ő az, aki páratlanul élvezetes elbeszélő modorával és gazdag szókincsével szinte egy személyben megteremtí a »mindenre képes« magyar szépprózát.”

egy személyben megteremti a »minden-re képes« magyar szépprózát.” „Mik-száth, Gárdonyi, Herczeg belőle nő ki, és a XX. században is sokkal tartoznak neki prózánk nagyjai közül: Krúdy az ő álomvilágából, nosztalgiaíából indul ki, Móricz gigantikus nyelvi építkezése sem képzelhető el önélküle, Szabó Dezső lí-raiséga, expresszionizmusa, mesei futamai is sokat köszönhetnek neki. S még a vele ellentétes irányban haladók is fel tudják ismerni senki mással össze nem téveszthető varázsát, originalitását.”

S nem véletlenül szerepel a nemrég elhunyt Esterházy Péter *Bevezetés a szép-irodalomba* című könyve végén gazdag regiszter. E lajstrom magyarázó szerzői megjegyzése így kezdődik: „A könyvben szó szerinti vagy torzított formában, többek közt” – és felsorol több száz nevet az Aacheni Névtelentől Zsombok Timár Györgyig, akiktől idézeteket szerepeltet e regénygyűjteményében. A névsorban, ha csak a 19. századi és azt megelőző irodalmunk jeleseire tekintünk, olyan alkotók szerepelnek, mint Arany János, Balassa Bálint, Berzsenyi Dániel, Bethlen Miklós, Csokonai Vitéz Mihály, Jókai Mór, Katona József, Kazinczy Ferenc, Kemény Zsigmond,

Kölcsy Ferenc, Mikes Kelemen, Pázmány Péter, Petőfi Sándor, Szenczi Molnár Albert, Vörösmarty Mihály, Zrínyi Miklós. Úgy véljük, egyebek között az lehetett ezzel a célja a nyelvi kifejezőeszközökben is gazdag, kitűnő kortárs alkotónak, hogy világossá tegye: régi irodalmunk nélkül a mai sem érthető, s író is csak – jó – olvasóból lesz. Igaza van.

Mert hogyan is lehetne képes – Csokonai szavával – „a semmiből világokat teremteni” az az író, aki nem ismeri elődei műveit? Vagy miképp értené meg a 20–21. századi irodalmat az a műbefogadó, aki semmit sem olvasott Jókaitól, Arany Jánostól? Márcsak ezért is bűn lenne az értékes irodalom ellen, ha diákjainkat nem kínálnánk meg Katona örökbecsű tragédiája, a *Bánk bán* vagy Vörösmarty csodaszép mesedramája, a *Csongor és Tünde* olvasásával (sajnos, vannak tanárok, akik e műveket is kivennék az iskolai olvasmányjegyzékből). Aki nem ízeleli meg a régi magyar irodalmi nyelv rendkívüli szépségét, a mait sem fogja megérteni, azaz lemond a – Kalmár György felvilágosodás kori nyelvtud-sunk szemléletes szavával – „drágakónél gyönyörűbb” édes anyanyelvünk lehető legteljesebb megismeréséről, elsajátí-

tásáról, végeredményben a tartalmas kommunikálásról.

Kemény ítéletet alkotva replikázik a citált „nem elég jó” elképesztő (s régóta jelen levő) tanári véleményével és a Jókait (s másokat) „a diáknak nehéz olvasnia”-féle felszínességekkel Kolozsvári Grand-pierre Emil: „Annyi, Jókait ért vád fakad elfogultságból, tájékozatlanságból, szellemi tunyaságból. Különben is, fantázia nélkül ugyan ki gyönyörködhetne Európa egyik legerményebb, legszínesebb fantáziájának ezerszínű, ezerformájú tűzijátékában?” Látletétét folytatva megjegyzi: „A Jókai-ellenes kirohanások mindig elgondolkoztatnak, s mindig arra a következtetésre jutok, hogy nemzeti önérzetünk alighanem beteg, különben miért volnánk annyi mindenre büszkéek, ami miatt restelkednünk illene, s miért csépeljük igazi értékeinket, köztük Jókait és másokat.” Több mint három évtizede, hogy Kolozsvári megírta bírálatát e „fantáziátlan és elfogult” gondolkodásmódról. A kanonizált, konszenzusos értékek kisöprögetésének – rendkívül kockázatos, ám makacsul továbbbélő – szándéka ellenében hat, s az értékörzés jelentős új lépéseként üdvözlhetjük, hogy a nap mint nap szírmot

„TÉGED KÖVETVE, URAM, NEM VESZHETEK EL”

A szakrális kommunikációról jezsuita szemmel

Koncz Attila

Loyolai Szent Ignác lelki feljegyzéseiben szerepel a címként választott mondat, ami tömören és találóan jellemzi a jezsuita rend alapítójának Istenhez való viszonyát, egyszersmind imádságos lelkületének lényegét.¹ Tekintettel arra, hogy a hozzá csatlakozó kortársak és a későbbi nemzedékek számára milyen fontos volt az ignáci örökség, milyen részletességgel igyekeztek dokumentálni életét és tanítását,² milyen buzgalommal tanulmányozták személyes írásait, tűzás nélkül állíthatjuk, hogy a sajátos jezsuita lelkiség egyenesen tőle és belőle forrásozik, meghatározva egyszersmind a történelmi időben való alakulásának, változásának lehetséges irányát is.

Ignácról markáns kép él az egyházi és a világi közvélekedésben egyaránt.³ Ugyanez sugárzik ki magára a rendre is: a katonás fegyelem, az önbizalom, az erős meggyőződés és a racionális gondolkodás már-már védjegyévé vált a jezsuitáknak. Létezik azonban egy másik oldal is, amelyet ma sokkal világosabban látunk, mint korábban, és amit nyugodtan nevezhetünk misztikának még akkor is, ha ez korántsem azonos azzal, amit a középkorból, illetve a monasztikus hagyományból ismerünk.⁴

Ahogyan Bartók Tibor fogalmaz: *„A misztikusos – sokszor – Istent önmagában, a teremtt valóságokon túl keresik. Ignác ellenben a teremtt valóságokban és a hozzájuk való viszonyában szeretné felismerni.”*⁵ Mindez odáig megy, hogy a számunkra jelentéktelennek látszó, pontosabban egészen gyakorlati problémákat is kész Isten elé vinni, ilyen módon válva a döntés misztikusává.⁶ Mindez egyébként tökéletes összhangban áll a *Lelki gyakorlatok* által tanácsolt megkülönböztetési folyamattal,⁷ ami pedig napjaink teológiai gondolkodásának és vitáink középpontjában áll, egyáltalán nem függetlenül Ferenc pápa felfogásától és egyházkormányzati programjától.⁸

Másik oldalról viszont, áttanulmányozva Ignác lelki feljegyzéseit, bizton állíthatjuk, misztikus tapasztalataiban produkálta mindazokat a „tüneteket”, amelyeket általában ezekhez a jelenségekhez kapcsolunk. Az élmény lefoglalta őt magának minden

tekintetben: a napi akár négy-öt órányi imádság komoly testi, azaz fizikai igénybevételt jelentett, miközben Ignác folyamatos működésre serkentette szellemét (a döntésre feltett kérdés racionális megközelítésével, a pró és kontra érvek számbavételével⁹), illetve átadta lelkét azoknak a látomásoknak, amelyek középpontjában legtöbbször – talán meglepő módon – a Szentháromság misztériumát találjuk.¹⁰

Ez a hatalmas és az egész keresztény hitet átjáró titok fontos kiindulóponttá válik, ha szakrális kommunikációról beszélünk, illetve megpróbáljuk értelmezni és mélységében feltárni annak jelenségét. Az Atya, a Fiú és a Szentlélek közössége – hagyományos és mély értelmű kifejezéssel élve – *kommunió*, maga a kifejezés pedig két fogalmat: a közösségvállalást és a felelősséget egyesíti jelentéstartományában.¹¹ Ha pedig tovább haladunk ezen az úton, arra megállapításra jutunk, hogy mind teológiailag, mind antropológiailag igazolható módon a kommunióból való részesedés eszköze a *kommunikáció*, amely egyszerre törekény és állandó, korlátok közé szorított és határtalan.¹² Ha pedig kommunikálunk, egyszersmind részt is veszünk valamilyen aktusban, azaz *participáció*ra kerül sor.

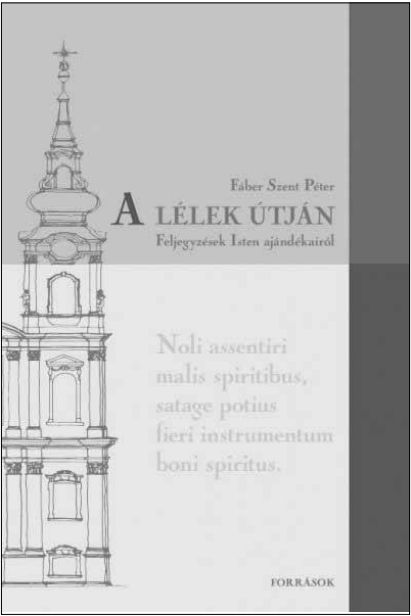
Mindezekre figyelemmel a kommunikáció alatt *olyan eljárást értünk, amely során jelentések képződnek, jönnek létre, az abban a szituációban lévő, közreműködő ágenszek aktívizálódó felkészültségei által*.¹³ Ezt kiegészítve pedig a szakrális kommunikáció fogalmát – Horányi Özséb nyomán – így határozhatjuk meg: *olyan sajátóságos kommunikáció, amikor is a kommunikáció ágense egy közvetítő közegben, a szakrálisban adott felkészültségek által, egy konkrét szintéren a transzcendenst képes bevonni a kommunikációba*.¹⁴

Mit mondhatunk ebben az összefüggésben az imádságról? Vitathatatlan, hogy az ima a legáltalánosabb vallási jelenségek közé tartozik. Ennek ellenére napjainkig kevés érdeklődés nyilvánult meg íranta kommunikációelméleti szempontból, pedig nyugodtan minősíthetjük az emberi lét egyik alapvető tartozékának, ugyanakkor legfőbb eszközének is a tapasztalaton túli valóság megközelítésére. Lovász Irén

felfogása szerint az imádságról hármas felosztásban érdemes beszélni: mint *szövegről*, mint *aktusról* és végül mint *tárgyról*.¹⁵

Hogy az imára szöveggként tekintsünk, magától értetődő, hiszen nap mint nap találkozunk vele látható formában: könyvként vagy internetes tartalomként egyaránt. Ha közelebbről megvizsgáljuk őket, azonnal szembetűnik tipizálhatóságuk, vagyis, hogy vannak bizonyos műfajok, amelyekbe besorolhatók. Ennek megfelelően beszélhetünk például dicsőről, kéről és bűnbánó imádságokról, de természetesen számos más fajtájuk ismert, illetve ezek keveredhetnek is egy szövegen belül. Szerkezetileg két alaptípusuk lehetséges: a formuláris, repetitív és statikus karakterű imádságok, illetve a meditációs, szabad és spontán formák.¹⁶

Amennyiben az imára tárgyként tekintünk, akkor abból indulunk ki, hogy szinte minden vallási hagyományban komoly irodalma van úgy teológiai (elméleti), mint módszertani (gyakorlati) vonatkozásban. Ahogyan Lovász Irén mondja: *„Ezekben az írásokban az ima olyan tárggyá válik, amivel egy vallási hagyomány elveit és karakterét, bangulatát artikulálni lehet.”*¹⁷ Ezek körébe tartoznak tehát azok az elgondolások is, amelyek a szakrális kommunikáció kérdéseit boncolgatják, mint amit például az imádság párbeszédes jellegének problematikája jelent.¹⁸

bontó művirágok özöne idején, a mai értékkaosz, sőt az „igazi értékeink csépelése” közepette, a gagyióceánban ismét teremtődött egy kis művelődési értéksziget. Nevezetesen: a Magyar Írószövetség választmányának a 2017. november 13-i ülésén hozott döntése értelmében – és immár megvalósult kezdeményezésére – az idei évtől február 18-án, Jókai Mór születésnapján ünnepeljük a magyar széppróza napját az egész Kárpát-medencében. Az új nemzeti irodalmi ünnep a magyar költészet napja (április 11. – József Attila és Márai Sándor születésének ideje) és a magyar dráma napja (szeptember 21. – Madách Imre *Az ember tragédiája* c. drámai költeménye 1883-as, pesti ősbemutatójának időpontja) szép és nemes hagyományát követi.

A Révkomáromban, Jókai szülővárosában tartott központi ünnepségen az író ereklyéinek kiállítása mellett 12. alkalommal adták át a nemzetközi Jókai-díjat az arra érdemes literátornak. (Az idén a martfűi Rószerné Fodor Ágnes középiskolai tanárnak.) S kiváló irodalomkutatók előadásai emelték e nap, egyszersmind a díj tudományos rangját. Mivel mostantól e kitüntetést a szépprózánk napján adományozza az

észak-komáromi székhelyű Jókai Mór Közművelődési és Múzeumi Egyesület s a budapesti központú Falvak Kultúrájáért Alapítvány, az új irodalmi ünnepnap eszméje szimbiozisba kerül a díjalapítók nemes hagyományápolásával. E rangos kettős ünnep várható szellemi hozadéakai – új olvasómozgalom kibontakozása, az értékközvetítés növekvő súlya – annak reményét is felvillantják, hogy talán közelebb kerülhetnek a mai műbefogadók, köztük az ifjak, a klasszikus magyar kultúrához.

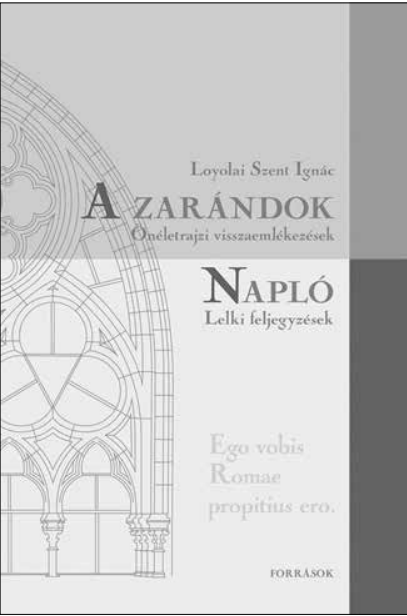
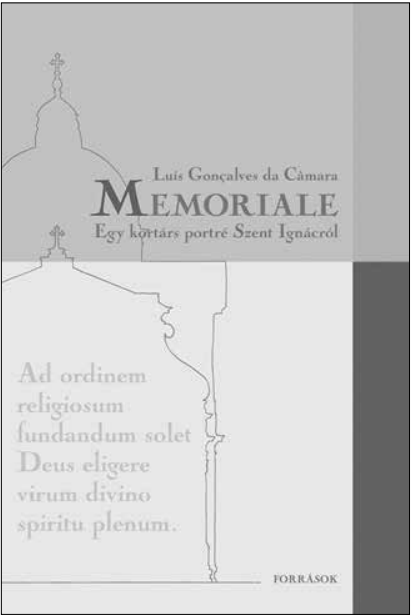
Mert szomjazzák az emberek a minőséget, csak meg kell kínálnunk ezzel őket. Egyetértőn idézzük ismét Orbán János Dénest: „balgaság azzal érvelni, hogy gyermekeinket nem érdeklik bizonyos dolgok. Az fogja érdekelni, amire neveljük, rávezetjük őket.” Igaz, talán mégsem kellene felületeseknek és érdekteleneknek néznünk őket. Mert igencsak érdeklődőek és okosak. (Tapasztalatból szólunk: tanítottunk nemrég olyan diákokat, akik élvezettel olvasták példának okáért az *És mégis mozog a föld* vagy *Az arany ember* c. regényeket).

Azaz: Jókait olvasták, olvassák, olvasni fogják – „volt, van, lesz”.

kérésére életéről beszél. Azért oly kedves számára a bibliai eredetű metafora, mert egyesíti az úton lét, a haladás és az Isten szavára való odafigyelés tapasztalatát.²⁰

Ignác lelki fejlődése szempontjából meghatározó volt a Manresában töltött időszak. Az itt átélt eseményekről *A zarándok* alapos részletességgel számol be. Az utalásokból megbízhatóan rekonstruálható Ignác napirendje: hét órányi(!) személyes imádság, lelki olvasmányok, részvétel a liturgián, lelki beszélgetések, vasárnapi gyónás és áldozás, élelmekéretés, séta és alvás.²¹ Ha közelebbről rátekinünk, nyilvánvaló, hogy egész lényét azoknak a bizonyos *felkészültségeknek* a megteremtésére és megerősítésére szánta, amelyek lehetővé teszik a transzcendenssel való kapcsolatba lépést. Ez a különös erejű koncentrátság aztán meg is hozta gyümölcsét: számos misztikus élményben volt része manrésai tartózkodása idején.

Meg kell említeni, hogy ekkoriban nemcsak Istennel, hanem a gonosz lélekkel is párbeszédet folytat: azok kísértését éli át, akik kezdenek előrehaladni Isten szolgálatában. Az élmény erősségét jelzi, hogy a beszámoló szerint több napig tartott.²² A történet leírása pedig kiváló illusztrációja az úgynevezett *autokommunikációnak*, ami a szakrális kommunikáció jelenségének egyik legerményebb kutatási modellje.

Miről van szó? Jurij Lotman megállapítása szerint a hagyományos ÉN-Ő formájú kommunikáción kívül létezik az ÉN-ÉN típusú is. Utóbbi lényege, hogy a kommunikációs folyamat során megjelenik egy második kód, aminek megfelelően az eredeti üzenet átkódolódik, és új jellegzetességeket vesz magára. Ez minőségi transzformációt jelent, ami ugyanazon ÉN átalakításához vezet.²³ Hogyan mutatkozik meg mindez az ignáci történetben? A szereplőben kétségek merülnek fel saját képességeivel kapcsolatban, amit a gonosz szellem kérdés formájában szegez neki: *„És hogyan tudnád elviselni ezt az életet bétven évig, amíg élned kell?”* Mire a megszólított így válaszol: *„Te nyomorult! Tudsz-e nekem akár egyetlen órányi életet is ígérni?”*²⁴ A krónikás pedig így fejezi be a történetet: *„Így legyőzte a kísértést és megnyugodott.”*²⁴ Ez a történet is arra figyelmeztet bennünket: a természetfeletttel való kommunikáció komoly kockázattal jár: a határátlépés állandó velejárója az átváltozás.²⁵

Maradjunk még egy gondolat erejéig ugyanennél a történetnél. Mert érdemes itt felidézni Karl Rahner elgondolását is a szakrális kommunikáció dialógus természetéről. A jezsuita teológus ugyanis komoly figyelmet szentelt a kérdésnek, és a felmerülő problémák megoldására azt javasolta, hogy az ember tekintse magát Isten szavának, azaz olyan létezőnek, aki teljes konkrét mivoltában Istentől érkezett, és teljesen az ő hatalma alatt áll. Akkor ugyanis a bensőjében folytatott monológja Istennel folytatott dialógussá válik, vagyis *„önmagában hallja a szót, önmagát tartja szónak, olyan valakinek, akit Isten* ’hallásra képes’ teremtménynek alkotott.”²⁶ A manrései történet ennek az elméletnek a keretei között úgy fogalmazható újra, hogy az önmaga képességeivel kapcsolatban aggályok között vergődő lélek első lépésben megérti és megfogalmazza a problémát, majd a másodikban – kellő mérlegelést követően – megoldja azt, mindvégig önmagán belül maradv.

Mit tud hozzátenni a kortárs krónikás által összeállított visszaemlékezésekhez Ignác személyes lelki naplója? Annyit mindenképpen, hogy leltárszerű részletességgel, napi rutinjában mutatja be a rendalapító spirituális életét, misztikus tapasztalatait. Bár lapjain sokszor ugyanazok a szavak, sőt mondatok sorjáznak egymás után, ez a látszólag redundáns információhalmaz mégis fontos dologra hívja fel az elmélyült olvasó figyelmét: arra tudniillik, hogy a szakrális kommunikációban nemcsak a nyelv vagy a beszédhelyzet más a hétköznaphoz képest, hanem az idő folyása is. *„Ma, amikor döntéseink átgondolására és átmádozására egyre kevesebb idő jut, s mindinkább a kommunikációáramlás diktatúrája alatt élünk és cselekszünk, Ignác misztikája arra hív, hogy merjünk megállni és döntéseinkhez előbb benső bizonyosságot találni”* – írja a naplót bevezető tanulmányában Bartók Tibor.²⁷

Ami még mindenképpen figyelmet érdemel az ignáci szöveg tanulmányai közül, az a szakrális kommunikáció sajátos kettősége: egyszerre áradó és törekeny volta. A misztikus beszámolók lapjairól helyek sokaságát idézhetnénk arra vonatkozóan, milyen megállíthatatlan ereje van ezeknek az élményeknek: benső és heves forróság; bőséges könnyhullatás, heves zokogás; erős és mély, forró és fényes áhítat; elborító lelki ajándékok és lelki jó íz; nagy kegyelmi támogatás és lelki elégtűltés – sorjáznak egymást követve az ilyen és hasonló kifejezések.²⁸ Másrészt viszont arról is tanúskodnak ezek a jegyzetek, milyen könnyű kiesni ebből a fantasztikus koncentrátságból: elég csupán egy aprócska zaj vagy pedig egy mozgolódó ember látványa, hogy Ignác kizökkenjen a misztikus párbeszédből, és kénytelen legyen lemondani a kommunikáció folytatásáról, akár hosszú napokig.²⁹ Ezek a kudarcok ugyanakkor korántsem maradnak gyümölcs nélkül: segítenek Ignácnak ráismerni saját vágyai isteni gondolkodástól idegen voltára, amit felfogva immár a puszta jelenlétre és szemlélődésre helyezi

a hangsúlyt még döntési helyzetben is. Ahogyan írja: *„... kevesebbel is jobban megelégszem, és kielégít, ha bagyom magam kormányozni az isteni Fölség által, akinek hatalmában áll, hogy kegyelmeit aszerint adja és vonja vissza, ahogyan és amikor jobban megfelel.”*³⁰

A szent ignáci lelkiiség sajátosságaiba nyerhetünk bepillantást a *Memoriale* című munka által megőrzött életrajzi epizódoknak köszönhetően is.³¹ *A zarándok* lejegyzőjeként már említett Luís Gonçalves da Câmara³² beszámolója – egy utazás kapcsán – páratlan tömörséggel foglalja össze a lényegét: a folyamatos imádságot, az arkifejezés megváltozását az ihletett pillanatokban, az Istennel való egység elérésének könnyedségét.³³ Az imádság Ignác számára ugyanakkor egyszerre cselekvés és lelkiállapot, amit jól mutat egyik sokat idézett kijelentése: *„Azon gondolkodtam, mi tehetne búskomorrá, és nem találtam semmi mást, kivéve, ha a pápa teljesen meg akarná semmisíteni a Társaságot. Még ebben az esetben is, azt hiszem, ha visszavonulnék imádkozni egy negyedóra, éppoly boldog lennék, mint előtte, vagy talán még boldogabb.”*³⁴

Érdekes, hogy a negyedóra mint imádságra szánt idő más helyen is előfordul az Ignácról megőrzött emlékekben – azonban épp ellenkező előjellel. Egy alkalommal például azt mondta a körülötte lévőknek: *„Annak, aki igazán megtagadja magát, egy negyedóra is elég, hogy egyesüljöm Istennel.”*³⁵ Ezek a szavak akkor hangzottak el, amikor a spanyolországi provincia arra kérte az atyát, hogy engedélyezze számukra a hosszabb imaidőt. Fontos tehát észrevenni, hogy minden misztikus hajlama mellett vagy egyenesen annak ellenére Ignác megőrizte józanságát ezen a területen: előbbi mondatához például azt is hozzáfűzte, hogy száz nagyon imádságos emberből kilencven képzelgésnek az alanya.³⁶ Egy, a korban közismert stigmatizációs történet kapcsán pedig még keményebben

fogalmazott: *„Az Úr a bensőből, a mélyből képes kegyelmeket adni és így is szokott tenni; az ördög semmit sem tud csinálni, hacsak nem kívülről, és Isten néha megengedi neki, hogy ilyesmit tegyen.”*³⁷

Ez a – talán még ma is túl szigorúnak ható – racionalitás jellemzi Ignácot a rendtársainak spirituális életére vonatkozó alapvetésében, amely szerint az imádság mikéntjét és hogyanját az egyes személyek belső indíttatására kell bízni. Az az Ignác tehát, aki más, külső vagy egyenesen viselkedési kérdésekben komplett kódexek kidolgozására képes, a legfontosabbat, az istenkapcsolat lényegét jelentő imát szinte teljes mértékben az egyén belátására bízza és igényéhez szabja. Gonçalves erről így ír: *„Ignác atya őszintén arra vágyott, az Isten szolgálatára vonatkozó lelki ügyekben mindnyájunkat az ábítat és a benső indíttatások mozgassanak és készítsenek, és erre vonatkozóan a lehető legkevesebb külső irányelv legyen.”*³⁸

Hogy ez a gondolkodásmód mennyire hasznos, sőt üdvös volt a rendre nézve, jól mutatja a nemrég szintén szentté avatott Fáber Péter lelki naplója.³⁹ Ignác egyik legelső társa volt ő, akivel még a párizsi egyetemen ismerkedett meg, és aki mindenki mást megelőzve lett pap a társaság tagjai közül.⁴⁰

Hajlamosak vagyunk azt képzelni, hogy a misztikus lélek valamiféle éltvitelbeli egzaltáltsággal jár együtt. Ignác és az ő példáját követő Fáber azonban épp ennek ellenkezőjére tanít: a külső élet rendszeressége, jól áttekinthető és állandó struktúrája nyújtja a keretet a spirituális élményekhez.⁴¹ Ennek egyik fontos eszköze a heti gyónás és áldozás, amelyek egyébként szintén szakrális kommunikációs aktusnak minősülnek, és egyfajta bevezetést jelentenek a mélyebb megtapasztalásokhoz.

Fáber lelki útja annak egyszerű példája, hogyan lehet a szakrális kommunikáció elmélyítése a lelki gyógyulás hatékony eszköze. Igazi „modern ember” volt,

mintha ötszáz évvel járt volna saját kora előtt ebből a szempontból: egymásnak ellentmondó késztetések, erőteljes kedélyingadozások, szorongások és aggályok gyötörték, többször esett depresszióba.⁴² Mindeközben viszont – angyalokkal társalkodott.

Mi az, ami segített neki leküzdeni a depressziót? A naplóhoz bevezetést író Severin Leitner az üdvtörténethez kapcsolódást említi az egyik ilyen tényezőként. Két történetet is felidéz, az egyik Jézus születéséhez, a másik passiójához kötődik. Ezekből egy háromlépcsős modell rajzolódik ki: Fáber először saját belső állapotát veszi szemügyre, majd erre az adott bibliai történet alapján reflektál, végül a korábbiakra alapozva kapcsolatot létesít saját világának szükségessége és az üdvtörténet tágassága között.⁴³ A folyamatban szinte lehetetlen nem felismerni a Karl Rahner-féle, korábban már bemutatott dialógusdefinió bizonyítékát.

Ugyanezt a monológból dialógussá alakuló metódust rögzíti maga Fáber is az egyik helyen, amikor így ír: *„Krisztus tőlünk leginkább a következő két dolgot kívánja: az egyik az, hogy emeljük fel lelkünket a mennyek felé, a másik pedig az, hogy batoljunk be saját bensőnkbe, amíg meg nem találjuk a bennünk lakozó Istent. Az Isten országát ugyanis nem másból kell keresni, hanem csak saját bensőnkben és a mennyekben.”*⁴⁴

A szakrális kommunikációban való elmélyülés hatásairól – végezetül – idézzünk fel egy olyan történetet, amelyet Luís Gonçalves könyve őrzött meg az utókor-nak. Egy alkalommal, amikor Ignácról kérdezte szerzetestársát, a szóban forgó Gaspar Loarte így válaszolt: *„Az Atya olyan, mint egy forrás, melyből olaj fakad.”* Amikor viszont azt tudakolta, hogy ő róla mi a véleménye, azt felelte: *„Tisztelendőséged csupa ecet.”*⁴⁵ Talán nem tévedünk nagyot, ha arra gondolunk, a különbség okát sokkal inkább égi, mintsem földi összefüggések között kell keresnünk.

Jegyzetek

^[1] Loyolai Szent Ignác: *A zarándok. Önéletrajzi visszaemlékezések – Napló. Lelki feljegyzések.* Jezsuita Kiadó, Budapest, 2015, 196. (A továbbiakban *A zarándok*, illetve *Napló*)

^[2] Ld. Luís Gonçalves da Câmara műveit: az Ignác neve alatt publikált, előző jegyzetben már említett *A zarándok*-ot és a későbbiekben előkerülő *Memorialé*-t (ld. 31. jegyzet).

^[3] Bartók Tibor megfogalmazásában: „aszketikus és voluntarista”. Ld. Napló: 145. (Jelen írásban alapvetően oldalszámrá hivatkozom. Ha mégsem, azt p.-tal jelölöm)

^[4] *A zarándok*: 151-152, 155.

^[5] *A zarándok*: 156.

^[6] Uo.

^[7] Loyolai Szent Ignác: *Lelkigyakorlatok.* 176-177. p. Elektronikusan elérhető: http://manreza.hu/lelkigyakorlatok/ (Letöltve 2018. január 23-án)

^[8] Pl. Ferenc pápa: *Amoris laetitia. A családban megélt szeretetről kezdetű apostoli buzdítása.* Szent István Társulat, Budapest, 2016, 296, 304-306. p.

^[9] Ízelítőt ad ebből *A zarándok*: 251-256.

^[10] Ld. Adolf Haas: *Aufbau und Entwicklunglinien im Geistlichen Tagebuch des hl. Ignatius.* In: Geist und Leben, vol. 26, n° 114, 1953, 333-338.

^[11] A szó etimológiájáról ld. Kovács Lajos: *Az egyház mint kommunikáció.* Jezsuita Kiadó, Budapest, 2016, 52-54. (A továbbiakban *Az egyház*)

^[12] Vö. *Az egyház*: 48-51.

^[13] *Az egyház*: 52 idézi Korpics Márta doktori disszertációjának kéziratát.

^[14] Korpics Márta: *A szakrális kommunikáció színterei: a zarándoklat.* Typotex Kiadó, Budapest, 2014, 10.

^[15] Lovász Irén: *Szakrális kommunikáció.* Károli Gáspár Református Egyetem – L’Harmattan Kiadó, Budapest, 2011, 44. (A továbbiakban *Szakrális*)

^[16] *Szakrális*: 44-46.

^[17] *Szakrális*: 46.

^[18] *Szakrális*: 46-51.

^[19] *Szakrális*: 51-57.

^[20] *Szakrális*: 19.

^[21] *Szakrális*: 60.

^[22] *Szakrális*: 59-60.

^[23] Az elmélet kifejtését ld. részletesen Jurij Lotman: *A kommunikáció kétféle modellje a kultúra rendszerében.* In: Kultúra, szöveg, narráció. Orosz elméletírók tanulmányai. Szerk. Kovács Árpád, V. Gilbert Edit. Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, Pécs, 1973, 16-43.

^[24] A történet megtalálható *A zarándok*: 59-60.

^[25] *Szakrális*: 78.

^[26] Karl Rahner: *Hit, szeretet, remény.* Egyházfórum, Budapest-Luzern, 1991, 153.

^[27] *A zarándok*: 156.

^[28] *Napló*: passim.

^[29] Vö. pl. *Napló*: 166, 205.

^[30] *Napló*: 185.

^[31] Luís Gonçalves da Câmara: *Memoriale. Egy kortárs portré Szent Ignácról.* Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest, 2012. (Korábban és a továbbiakban *Memoriale*)

^[32] Luís Gonçalves da Câmara életrajzát ismerteti *Memoriale*: XV-XIX.

^[33] *Memoriale*: 116.

^[34] *Memoriale*: 119.

^[35] *Memoriale*: 126.

^[36] *Memoriale*: 126.

^[37] *Memoriale*: 128.

^[38] *Memoriale*: 113.

^[39] Fáber Szent Péter: *A lélek útján. Feljegyzések Isten ajándékairól.* Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest, 2014. (A továbbiakban *A lélek*)

^[40] Életrajzát ld. *A lélek*: 15-25.

^[41] *A lélek*: 28.

^[42] *A lélek*: 27.

^[43] *A lélek*: 32-33.

^[44] *A lélek*: 118.

^[45] *Memoriale*: 188.

programajánlat-rendezvény-szórakozás-kultúra-kikapcsolódás
mindenkinék, **Programguru.hu**
akinek fontos, hogy az
idejét színvonalas lehetőségekkel töltsse el!

„IGAZI ARCOMAT RAJTA KÍVÜL NEM LÁTTA SENKI”

Szurmainé Silkó Máriának, Szabó Magda jó barátjának interjúja az íróval

2017. október 5-én volt száz esztendeje, hogy megszületett Szabó Magda Kossuth-díjas író, költő, drámaszerző, esszéista. Ezzel az interjúval, amely Surmainé Silkó Mária *Aján-dékomat megbecsüld!* című könyvéből való, a kiváló, egyszersmind az olvasók körében rendkívül népszerű íróra emlékezünk.

Én nem akartam, szerelem, Szájadból inni sohasem, S most tikkadt szájjal keresem Hűvös század ízét, szerelem. Sósszagú, zúgó felszínen lebegve – néha – a vízen lefelé fordul a szemem, s a némaságot keresem, mely lenn maradt a víz alatt, őrzik szigorú kardhalak, s körötte hunyt szemű csigák s fehér korallok alszanak. (Sohasem)

... Szobotka Tiborral nemcsak azon a bizonyos emlékezetes fogadáson találkoztatok, voltak korábbi még nem meghatározó, de később felidézett alkalmak is.

Igen, a vonaton találkoztunk legelőször. Ő hazafelé jött, a Bécs–Budapest vonaton, én is hazafele jöttem Bécsből. Még csak nem is köszöntünk egymásnak, ott könyököltünk az ablakban egymás mellett.

Az volt tehát az első találkozás?

Igen, de akkor nem mutatkozott be. Láttam, hogy egy nagyon kellemes külsejű szőke, ő meg látott egy barna lányt, aki nagyon választékosan volt öltözve.

Ő honnan jött?

Londonból. Akkor már elvégezte az egyetemet, mielőtt pályázott valahova, előtte kiment, hogy felfrissítse az an-

gol nyelvtudását. Úgyhogy két néma könyökölt egymás mellett egy vonatablakban.

Erre az első találkozásra emlékeztek később?

Ő nem, én igen. Jóval később az egyik évnek az őszén találkozunk a Rádióban – na, látod, erre meg aztán ő emlékezett később, én az eseményre igen, de rá csak azt követően, hogy együtt felidéztük az eseményt –, mert akkor volt valami meghirdetett verseny. Miután én nem tudtam semmit az előzményekről, el kellett a szervezőhöz mennem, megkérdezni tőle, hogy miről kell írni. Akkor találkoztunk. Én akkor még nem éreztem semmit. Semmit a világon. Volt nekem elég bajom a saját életemmel. Ő meg olyan volt, mint aki elnyomja magában azt, hogy bármifajta bánata van. Azért megrendült, mikor én beléptem.

És szürke öltöny volt rajta, jól tudom?

Hát persze. Mindig szürke öltöny volt rajta. Mindig szürkében járt. Vagy valamelyik árnyalatában, vagy a vasszürke volt, vagy pedig egy teljesen világos. De nem nagyon néztem, nem is érdekelt, mert akkor nekem a Gerhard-ügy nagyon fontos volt, és én mentem volna ebből az országból bárhová, csak ne legyek itt.

Úgyhogy aztán elindult az szépen úgy, hogy a meghirdetett pályázat lejárt, és ki kellett volna menni a Ligetbe, valamelyik követségnek a rezidenciájára, hogy ott közöljék velünk, hogy azt a bizonyos pályázatot ki nyerte meg. Rába is elment, én meg Piliszký is elmentünk. S akkor azt a délutánt egy közös vegyes társaságban töltöttük. Én, őszintén szólva, rá se néztem. Ő nagyon nézett, azt is észrevettem. De

gondoltam, hogyha valaki ilyen nem nagyon régi házass ’45-ben megövezgyült, akkor még az nagyon közel van.

Tibor első felesége miben halt meg? Gyerekszülésben?

Tulajdonképpen abban. De hát, tudod, úgy nem lehet gyereket szülni, hogy folyik az ostrom, lőnek, és te ott vagy. Lelki nyugalmad nincs egy gramm se. És folyton arra gondolsz, hogyha megszületik a gyerek, mi lesz vele, és mi lesz veled. Hát így nem lehet szülni senkinek. Nagyon érdekes kapcsolat volt ez, a nőnek mindig volt valami baja a világgal. Nagyon tehetséges nő volt, istenien énekelt, és mindenféle díjakat nyert. Na, most, Szobotkának egyéb sem kellett, mint egy nő, aki díjakat nyer. Ő egész életében a maga díjaira várt.

Az első felesége zenész volt?

Énekes volt, az opera tanszakot végezte. Az apja volt a főkarmester az Operaházban, az anyja meg egy óriási szoprán, aki szintén operaházi tag. Apja, anyja az opera nagy szerelmese volt. Csak énnekem meg valahogy nem sikerültek a dolgok úgy, ahogy akartam. Közben bejöttek ezek a sajtóságos, felfoghatatlan tényezők. Nagyon nehéz volt még állásban is lenni, nemhogy valamire vinni.

A tényleges, a kapcsolatotokat elindító találkozás mikor volt?

Tudod, nekem nagyon jó barátom volt Devecseri. A latin miatt. Devecseri beszédében mindig felbukkant egy olyan rádiós alkalmazott, aki özvegy. Méretetlen részvétellel beszélt róla. Milyen szép házasság volt, hát szegény asszony meghalt szülés után. Még a nevét sem kérdeztem meg a barátjának. Devecseri nagyon szeretett. Aztán egyszer volt a leveleim közé bedobva egy cédula, valaki a lakásomon keresett, egy Szobotka Tibor nevű valaki, hogy legyek szíves megjelölni egy időszakot, amikor velem elbeszélgethetne rádiós témákról. Merthogy ő tudja, hogy én közvetlenül a háború kitörésekor vagy talán a háború kitörésekor is, Bécsben voltam, és akkor nekem biztosan nagyon érdekes mesélnivalóm van. Na, gondoltam, törje ki a nyavalya, ismeretlen Szobotka. Majd bolond vagyok én neked vallani. Majd kitalálok én neked valamit, hogy mit fogok mondani. Nem fogok semmit se mondani, hátha te is kém vagy. Az ember állandóan kémet keresett. S voltak sokan. Megírtam neki, hogy egy kis türelmet kérek, majd én értesítem... Egy írószövetségi fogadáson találkoztunk, ha nem vagyok író, sose hív meg az Írószövetség egy külföldi vendég fogadására, és nem találkozom azzal az emberrel, aki a legfontosabb szerepet játszotta az életemben. Stephen Spender angol költő tiszteletére adott fogadást az Írószövetség. Mondom: de jóképű férfi vagy! Rengeteg szőke haja van, jópofa. Megyek a saját társaságomhoz, azt mondja Lengyel Balázs: gyere te, itt van az egyik rádiós riporter. Ó, mondom, „dögölgjön

meg”. Azt mondja: dehogy „dögölgjön meg”, hát ezzel keresel. Te voltál Bécsben, el tudod mondani, hogy milyen most Bécs. Hát én csak hazudni tudok neki. Hát hazudj neki. Kinek? Hát annak a szőkének. Az ki? Hát ezt sem ismered. Úgy szereti mindenki. Hát az a Szobotka. Ilyen névvel? Azt mondja, nem lehet mindenki Szabó. Erre röhögtem én is, ő is röhögött. Azt mondja, na, gyere, menjünk oda hozzá. Fogd fölön, és hozd ide őt énhozzám, én nem megyek oda hozzá. Jól van. Jól van, megyek, idevezetem a rabot. Kicsit bizonytalan járású Szobotka, akkor szilárdul meg, amikor azt mondja neki Balázs: akitől azokat a bedobott nyilatkozatokat kaptad a rádióban, ahhoz viszlek oda. Ki az? Az a Szabó. Bármit mondhatott volna, Kovácsot vagy Molnárt, bármit a közkeletű magyar nevek közül, ezzel már Tibort idézem. Odajön, egymásra nézünk, hát az is egy, azt nem tudom neked elmondani, Tibornak rendkívüli szeme volt. Na, szóval, összeismerkedtünk. Aztán nem ment haza. Neki már régen haza kellett volna mennie. Azt kérdezte, én merre lakom, mert ő hazakísér. Én reszkető hangon azt mondtam neki, hogy én még sokáig nem megyek. Mondta, hogy akkor ő is soká megy el innen. Jó, jó, mondtam, értem. Én a Hold utcában laktam, nagyon kedves környék volt. Hazakísért. Megkérdezte: mikor láthat. Mondtam: én nagyon sokat dolgozom. Én is. Nagyon jó, mind a ketten sokat dolgozunk, egyikünknek sem lesz szemrehányva a hangulata, ha a másik késik. Gondoltam magamban: nyugi, mert nagyon félttem. Mert nagyon kék szeme volt.

Azt érzékeltem az előbb, hogy elmeditáltál rajta, visszaemlékeztél a szemére.

De nagyon bánatos voltam, nem akartam beleszeretni senkibe. De hát ez már

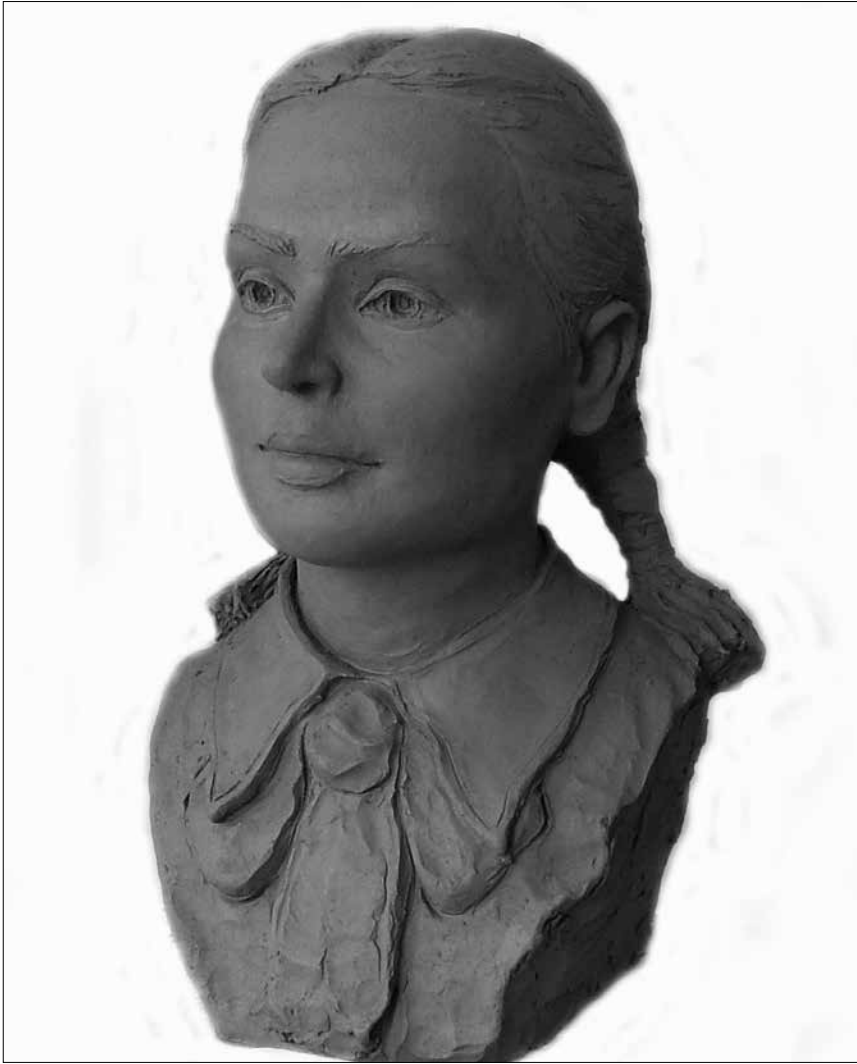
késő volt. És akkor ő sem akart beleszeretni senkibe, de nála is késő volt. Valamikor tavasszal, mikor újra elkezdődött a munka a minisztériumban is, akkor először arról beszélünk, hogy mit jelent a munka neki a rádióban. Nekem mit jelent a minisztériumi munkám. Nagyon sok megbeszélő volt, hogy lássuk, hogy a másik mit csinál. De hát az csak egy darabig tartott. Aztán már elkezdünk programokat szervezni. Attól is nagyon félttem. Akkor hazamentem, és elpanaszoltam otthon, és Lenke azt mondta: nem hogy örülnél neki. Apám azt mondta, hozd haza, hadd szagoljam meg. Mit akar maga? Megszagolni. Ja, mondom, megszagolni akarja. Így bárminek érthető. Ha visszavonulnék, akkor arra fogsz emlékezni, akkor bárminek érthető. Arra fogsz gondolni, hogy a szaglás nem sikerült. De esetleg a szagolás igen. Apám ilyen volt. Ilyen játékos. Hát aztán nagyon sokat beszélgettünk. Rettenő sokat. Nagyon keveset akart magáról mondani, mindig engem faggatott. Engem lehetett kérdezni, mert én nem voltam nagyon érdekes riportalány. Nagyon érdekelte, hogy milyen volt Bécs. Én aztán elmondtam a magam verzióját.

Ekkor még javában tartott a te bécsi kapcsolatotod.

Én Gerhardot nagyon szerettem. Nem úgy szerettem, ahogy nekem szeretni kellett volna, de neki az elég volt. De tudod, én nagyon hamar beleszerettem Szobotkába. Én még akkor is jártam Bécsbe, mikor Szobotkába beleszerettem. Állandóan jöttek a Gerhard levelei, azt senki sem értette, hogy én miért nem bontom fel a levelét. Csak letettem valahová, és a levél elveszett. Hát ki sem nyitottam, annyira érdekelt a dolog. Addig, amíg Szobotka nem kezdett sokat jelenteni nekem, addig azt sem tartottam furcsának, hogy ezt a kettőt magam mellett

Szabó Magda

Vitay Georgina, Szabó Magda Abigél c. regényének hőse

tudjam. Tudtam, hogy mindegyiknek megvan a szerepe. Mi nagyon jó barátok voltunk Szobotkával egészen addig, amíg azt nem mondta: őt zavarja, hogy engem nem szabad tegeznie. Mondom, tegezzél. Ezzel be is fejeztük. Mászt ne kérjen. Azt mondta, pedig ezzel akartam indítani a listát. Mondom, a lista már aláírva. Azt mondta kétségbeesetten: csak nem akarsz Gerhardhoz hozzámenni? Mondom: még nem. Nekem Gerhard kellett mindenképpen barátnak, másnak nem. Azt még nem tudtam, hogy melyikhez megyek hozzá. Aztán rájöttem, hogy Gerhardhoz érdemesebb, mert az nem Szobotka. Szobotka más volt. De Szobotkám rögtön válaszolt nekem, azt mondta, minden percben indulhat ki Angliába. Na, akkor egy kicsit megállt a szívem verése, hogy ő elmegy, és akkor marad a Gerhard, aki amúgy is állandó veszélyt jelent a számomra. De nem tudtam én mit kezdeni akkor ezzel az érzéssel, mert valami ellenkezés volt bennem, és azt mondtam, hogy ez nem lesz nekem jó. Nekem nem szabad senkinek a kezébe adnom magamat.

Honnan jött a családja? Nem Magyarországról, igaz?

Prágából. Más is jött Prágából, de az nagyon rangos ember volt. Apuka meg anyuka nem volt rangos, apuka csak bájos volt.

Az volt a borzasztó, amikor én már férj-nél voltam, és bejön a nagynéném, mindig ő hozta a rémhíreket, figyelj csak, aki neked állandóan udvarolt, nem tudom, hogy hívják, az a vegyészmérnök, megérkezett. Azt mondta, hogy utánad jött, el akar venni feleségül. Gerhardot Tibornak a szülei nagyon szerették, mivel vele állandóan németül lehetett beszélni. Ők meg anyanyelvszerűen a németet beszélték, Szobotka asszony is csak később tanult meg úgy-ahogy magyarul. Otthon mindig németül beszéltek. Sose mertem megkérdezni, hogy milyen német kapcsolataik vannak, mert nem szerették a németeket.

És akkor hány évig beszélgettetek? Hány évig csak beszélgettetek?

Egy egész évig és egy hónapig. Hát én könnyen kibírtam, mert nekem nem volt soha férjem, nem tudtam, milyen az, de ő tudta, milyen az, amikor valakinek van felesége, akit szeret. Úgy-hogy ezt nagyon hamar tisztáztuk. Én mondtam, először kell, hogy lássák a szüleim. De érdekes volt az az esküvő, istenem.

Milyen ruha volt rajtad? Láttam egy fotót az esküvőtökről.

Olyan sötétkék kosztüm volt rajtam, egy gyönyörű.

Ki volt ott az esküvőtökön?

Senki nem volt. Nem mondtuk meg senkinek. Se Debrecenben, se pedig a Király utcában, ahol az ő szülei laktak.

Csak összeházasodtatok.

Össze, de akkor már a szülők ismertek engem. Csak azt nem tudták, hogy a következő alkalommal már nem a Szabó Magdát fogják látni.

Ki volt a tanútok?

Devecseri és Bóka. Bóka László, az én főnököm. Az úgy röhögött, azt csinálta, hogy állandóan alányúlt a szék lábának, és amikor én boldogan elhelyezkedtem, így rázta alattam a széket, és én nem szólhattam, miközben ment a szent szöveg. Borzasztó volt. Utána hazamentünk, nagyon boldogok voltunk estig, akkor azt mondta Tibor, hogy enni kérek. Ránéztem, és azt mondtam: te, elfelejtettem ételt venni.

Akkor jó kis esküvői vacsora volt...

Nem ettél eleget? Én nem ettem semmit. Én sem ettem, nagyon ideges voltam. Itt vagyunk vacsora nélkül, akkor menjünk el vacsorázni. Menjél el, vegyél valamit. Hát hol fogok én még nyitva találni boltot? Addig jársz.

És hol talált?

Ha kimegy a Kiskörútra vagy az Andrássy út elejére, nem nagy távolság, talál boltot ott is.

Mi volt a vacsora?

Szalámi. Szalámi, kenyér, némi gyümölcs is. Csokoládé és sütemény. De nem éhesek voltunk. Másról volt ott szó. Az meg sokkal hamarabb létrejött. Mit gondolsz, ki vár addig? Az esküvő napjáig. Ki az az eszelős, amíg még addig kilencszer meghalhat. Amúgy is egy legendás család volt. Tudod, ki szeretett ott engem legjobban? Az apja. Jaj, de kedves ember volt az apja. Tök műveletlen volt. Nem zavart. Abszolút nem zavart. A fia annál okosabb volt, hisz ő Londonban tanult hosszú ideig.

A nehéz időszakokban, a fordításoknál vettétek is hasznát perfekt nyelvtudásának.

A családjával mindig németül beszélünk. Nem is tudtak magyarul. Nagyon rosszul tudott anyósom magyarul. Apósom is valami extra magyar nyelvet beszélt, de nagyon boldogok voltunk együtt.

Hány évet éltetek együtt?

Én '47-ben mentem férjhez. Tibor '82-ben halt meg.

Te nagyon élvezted volna az én anyósomat, akit Jozefkának hívtak. Jozefka azért volt Jozefka, mert Jozef havában született. Nagyon jól tudott tótul, meg csehül is. Nagyon nagy szerencse Jozefka, mondtam neki, mert én ezeket nem tudom.

Azok közé a nyelvek közé tartoznak, amiket te nem tudsz, pedig nagyon sok nyelven beszélsz. Beszélsz angolul, németül, franciául, olaszul, latinul, ezekkel a nyelvekkel bárhol a világban megértének.

A férjem szüleihez én gyermek módjára ragaszkodtam. Anyósom, ahelyett, hogy mint annyiszor megesik, féltékeny lett volna rám, jobban szeretett, mint saját lányát vagy fiát; apósom számára meg én voltam az az ember, akinek kitárulkozott, akinek azt is elmondta, amiről nyolcvanöt évig makacsul hallgatott.

Az én hivatali elődömet Jozefka gyűlölte. Ez volt az én rendkívüli szerencsém. Nekem semmit sem kellett tennem, mert én tisztességesen őriztem az emléket, amit úgy gondoltam, hogy őrizendő, de én azzal semmire sem mentem sem a sógornőmnél, se a sógoromnál, se Trudénál, se a fogorvos Bélánál, se az apósomnál, se az anyósomnál. Mit csinált ez a boldogtalan Ilona? Ilona az egészet nem bírta. Senkit. Anyósomat nem bírta, apósomat nem bírta. Azt, amit neki csinálni kellett, ember nem volt még, hogy olyan szinten csinálja. Csak más volt az érdeklődési területe. Amellett engem imádott az apósom. Állandóan kergettem Szobotkát, hogy menjem már gyászmisére, Szobotka dült arccal nézett rám, s azt mondta: hagyjad már. Nem azért, mintha nekem nem fájna, nem érezném, de hát tőled tanultam meg, hogy a fájdalmat hogy kell viselni. Mondtam, a feleséged

Szabó Magda

volt, szült neked egy gyereket, és ő is meghalt, és a gyerek is meghalt. Én ezt azért nem csinálnám soha. Átkozódott. Szeretted volna Tibort is. Ő is szeretett volna téged. Te már azt az árnyékot láttad, akit ő vonszolt. Debrecent különösen utálta. Debrecent nagyon utálta, nagyon jól tudta, hogy Debrecen nekem nagyon kiváltságos terület. Nem azért, mintha én visszafelé vágynék, és sose vágyom visszafelé. De hát teli voltam olyan emlékekkel, amit nem tudtam megosztani vele. Mint, ahogy ő teli volt olyan emlékekkel, amit velem nem tudott megosztani, de az Amerikát megtudtuk Amerikában én voltam a felesége.

Nagyon jó volt a házasságunk. Én nem ismertem Angliát. Illetve megismertem, de nyolc nap alatt nem látok, tudok meg az országról annyit, mint amennyit ő három év alatt. Micsoda boldog idő volt számára Anglia! Angliát imádtá. Anglia nekem bizalmatlan terület volt, nem tudtam vele mit kezdeni. Őmiatta mindenhol nagyon kedvesek voltak hozzám, de az volt az érzésem, hogyha én egyedül vagyok, akkor nem az volna a helyzet, de itt az összes emberi hitelemet neki köszönhettem.

De azért én nagyon szerettem Angliát. A Temze-parton laktunk, a Temzén jártunk át. Nagyon szép volt, csak én sose akartam felkelni. Olyan jó ágyunk volt, és mindig nagyon fáradt voltam. Nincs olyan múzeum, ahová el ne hurcolt volna Tibor. Jaj, de utáltam a múzeumokat. De kirándulni nagyon szerettem. Tibor nagyon kiváló ember volt. Egy-szer még együtt elmentünk Angliába, azért, hogy megkérdezze, hogy az a régi állása BBC-nél, az milyen határig remélhető vissza. Odáig nem is engedte, hogy megkérdezzem, miért megyünk, hisz feleslegesen járatta az időt.

Ez mikor volt, Magda? Mert őt ugye, a rádióból elbocsátották akkor, amikor téged is a miniszteriumból.

Ő maximális időt töltött a rádiónál,

azt, hogy ilyen sokáig maradhatott, hisz akkorára már minden régi embert kidobtak, azt hiszem, azt én intéztem el. Egy kicsit szerelmes volt belém a főnöke, és extra mosollyal rá-sugároztam: hogy ez a Szobotka hogy megszerette önt. Hát nem hisszük, hogy nem tudnak beszélgetni. Az meg olyan hülye volt, hogy elhitte.

Hát, látod, sokszor kell a női praktika. Előrébb visz, mint bármí egyéb.

Nekem a legnagyobb küzdelmem az volt, amit az anyósommal vívtam. Holott nagyon utálták szegény Ilonát.

Téged is nehezen fogadott el?

Rajtam nem volt mit utálni. Én megharcoltam a magamét. Azt szerették volna, ha Tibor elmegy Magyarországról, és soha többet a lábát be sem teszi ide. Mondták, hogy az örökké nem lehet, hogy úton legyen. Én meg nem akartam örökké hurcolkodni. Akkor még nem volt bennem az az érzés, ami most van. Most már én itt nem maradnék. Úgy örülök, hogy a te gyerekeid, az én fogadott unokáim ilyen világlátott, mindenre nyitott emberekké váltak. Azért persze nem sajnálom, hogy itthon maradtam. Nekem Debrecenben már csak halottaim vannak, és emlékeim, no meg te és a családot. Persze így, hogy a gyerekeid a világot járkák, már ez is más, no meg az, hogy a te életed is Debrecenen kívül alakul, lassan tényleg csak az emlékek maradnak. No, de megbeszéltük, nem nézünk visszafelé.

Az én legnagyobb személyes sikerem Szobotka Tibor, mert engem az irodalom hozott össze a férjemmel. A barátok barátja a férjem volt. Gyilkos, szigorú kritikusom. Volt egy olyan arcom, az egyetlen igazi arc, amelyet rajta kívül nem látott senki. Tragikusan szép volt a házasságunk.

A szerelem életveszélyes, abba belehalhatsz. Kiállást követel tőled, mérhetetlen emberi tisztességet és lemondást.

A TEHETSÉG A KONCENTRÁLÓKÉPESSÉG MINŐSÉGE

Interjú Mezey Katalin költővel irodalmi munkásságáról, a művészelőtt ifjak sorsának alakításáról, a folyóiratok helyzetéről

Fazekas István

Mezey Katalinnak pontos fogalmai vannak népének magára hagyatottságáról. A Kossuth-díjas költő talán ezért is keresi és oltalmazza szüntelen a fiatal tehetségeket. Tudja jól az örök törvényt, miszerint, aki egyedül van a világban, csakis egyedül dönthet sorsa felől.

A Kilencek közös antológiája, az *Elérhetetlen föld*, hosszas huzavona után, 1969-ben jelent meg. A kötet címadó versét Oláh János írta. Hogyan emlékszel vissza ennek a versnek a születésére?

A vers születéséről annyit tudok, hogy a költő a nagyberki szülőház és egyáltalán a nagyberki természeti és családi környezet, a példaképként szeretett anyai nagyapa, Nagy Ferenc kovácsmester világának motívumaiból építkeznek. Kéziratban olvastam először, talán 1965-ben, nem emlékszem pontosan, de nagy hatást tett rám. Amikor 18 éves korában az egyetemen megismertem, János kedvenc költője Füst Milán és Walt Whitman volt, a levegős, lendüle-

ami az akkori ifjúságot jellemezte: rossz érzéssel hordoztuk magunkban a tűz emlékét, éreztük a magunkra hagyottságot, az elfojtottságot, a mély csalódottságot. Joggal. Fél évvel előbb írt, *Nagysütőtörök, nagypéntek* című versemben ugyanez az érzés szólal meg: „Jaj, mit ér az ifjúság, ha önmagába fullad? / Füzéres, fényes nyírfa, én téplek csak, tékozzalak.”

Irodalmi munkásságod erőteljesebbé válásával felerősödtek közéleti szerepvállalásaid is. 1987-ben a te kezdeményezésre jött létre az *Írók Szakszervezete*. Most pedig az MMA Irodalmi Szakosztályának „lelke” vagy. Vagyis: anti-elefáncsonttorony figura. Te milyennek látod ezt a közéleti, ezt a „mindenki Mezey Katija”-énedet?

vezett és dinamikus világában kellenek eligazodniuk, ami úgy tűnik, még az idősebbeknek sem megy könnyen. Azért sem, mert a „virtuális valóságnak” nevezett új jelenség, a „negyedik ipari és technikai forradalom” által megalkotott mesterséges környezet is megnehezíti a tisztánlátást. Látszólag ugyanis nem a pénz, illetve nem a nagy pénzek tulajdonosai gyakorolják a hatalmat: ők csupán a divat eszközével (ami a világméretű propaganda egy színes, szórakoztató és változatos formája) alakítják a társadalmi gondolkodást és viselkedésmódot. Az emberi világot, legalább elvileg, még száz évvel ezelőtt is – a Teremtő keze nyomát viselő – erkölcsi törvények vezették, amelyeket sokezer éves civilizációs gyakorlat igazolt. A pénzvilág által

hogy megtanul-e valaki elmélyülten játszani konstruktív, erő kifejtését vagy gondolkodást igénylő játékokat. Hagyják-e, ösztönzik-e őt erre? Tud-e együttműködni a testvéreivel, a társaival állandó és felzaklató konfliktusok nélkül? Végig tud-e hallgatni, később olvasni érdeklődéssel egy mesét, aztán egy regényt? Vagy meg tud-e tanulni, el tud-e énekelni az a gyermek egy dalt? Meg tud-e hallgatni egy értékes zeneművet? Meg tud-e tanulni játszani valamilyen hangszeren? – és így tovább. Sokat olvastunk nekik, amíg maguk is meg nem szerették a jó könyveket. De ha a szülő például az első elvont gondolatnál, versnél vagy akár a klasszikus zenénél átkapcsolja a tévét, a rádiót valami „izgisebbre”, akkor a gyermeknek nincs sok esélye a nyu-

a nagyszülőknek is. Elég keveset kerestünk akkoriban, így hát velünk együtt művelték a zöldségeskertet, végezték a házimunkákat, termeltek krumplit, szedték a gyümölcsöt. Együtt tettünk nagy kirándulásokat, utazásokat, mentünk fárasztó városnézésekre, múzeumokba. Nem állítom, hogy mindig örültek mindennek, sőt, nagy történetek őrzik elégedetlenségüket, kifakadásukat, van min nevetni, ha felidézzük azokat az éveket.

Végül, de nem utolsósorban, s kérdezve ezt a Stádium nevében is: mi a véleményed az irodalmi-művészeti folyóiratok jelenlegi helyzetéről?

Az elmúlt évben a nagy hagyományú, minőségi irodalmi folyóiratok jelentős támogatást kaptak az EMMI-től, ezért abban bízom, hogy jelenleg viszonylag kiegyensúlyozott, nyugodt körülmények közt dolgoznak.

Az „utószó-kérdés” pedig legyen teljesen személyes: melyik művedet érzed leginkább a magadénak – és miért?

Nehéz lenne erre a kérdésre válaszolni, valószínű nem is az én tisztem. Ha valamelyik írással elégedetlen vagyok, azt törölöm, elégetem. Ebből következően, hogy amit kiadok a kezemből, azt valamiért szeretem, legalább a magam számára fontos. Tudom, persze, hogy ami nekem fontos, esetleg mások számára egyáltalán nem az, nem kelti fel a szakma és az olvasóközönség érdeklődését. Eddig a legnagyobb sikert, IBBY-díjat, „Év Könyve” díjat és a legmagasabb példányszámot *Levelek haza* című regényem érte el. 1989-ben jelent meg, 1990-ben, a második kiadásába belenyomtatta a Móra Kiadó, hogy 33 000 példányban jelent meg. Harmadik kiadását 2017-ben hozta ki – NKA-támogatással – a Magyar Napló. Elismerő olvasói véleményeket találtam róla a világhálón is. Úgy tűnik, ma is elolvassák.

Fotók: Oláh Máttyás László

tes, poétikus szabadvers két mestere. Iskolájuk jól érződik ezen a később született, gyönyörű versen. De tetten érhető az a csak Oláh Jánosra, már az induló költőre is jellemző, rendkívüli képalkotó képesség, amely dalszerű verseit, prózaverseit, de még prózáját is olyan emlékeztetéssé teszi. Juhász Ferenc javasolta ennek a versnek a címét, az *Elérhetetlen föld* címet antológiánk számára. Versgyűjteményünk kéziratának ő volt egyik ajánlója (Nagy László, az előszó szerzője, Kormos István és Váci Mihály, a további három ajánló mellett).

Nagy László a kötet bevezetőjében így jellemzi az antológia szerzőit: „A torkon vágott forradalmak pirosát s gyászt viselik belül.” Költői feladataidat mennyiben határozta meg ez a markáns jellemzés?

Kész kéziratunk verseit olvasva írta ezt rólunk Nagy László. Ezekkel a soraival nem feladatot adott nekünk, hanem abból olvasta ki ezt a jellemzést, amit már megírtunk, amit antológiánkban meg akartunk jelentetni.

Az *Ének* című versedben így fogalmaztál: „Nem szeretem a tűzszagot, / magára hagyott tűz vagyok. / Lán-gokkal nem vetekszem, / magamban megbetegszem, / saját füstömbe fulladok.” Honnét tört föl benned ez a különös, asszonyi titkokat is sejtető lázadás? Honnan indult és hová megy Mezey Katalin?

Jól emlékszem ennek a versnek a születésére: 1960 őszén, 17 éves koromban, gimnazistaként írtam ezt a rövidke verset. Úgy gondolom, sok minden benne van,

Nem irodalmi munkásságom erőteljesebbé válásával függ össze, hogy szervezőként is részt vettem az irodalmi életben, mert ezt tettük már Oláh Jánossal, Rózsa Endrével együtt az Elérhetetlen föld c. antológia megjelenését követő *KÍSÉRLET* című folyóirat tervezése, elindítási kísérlete idején is (1970). Nemzedékünk nehéz pályakezdése váltotta ki belőlünk ezt az aktivitást. Megnyilatkozott ez már az 1969-es Lillafüredi Konferencián is, ahol én a fiatal nemzedék számára saját folyóirat és képvisleti fórum (fiatal írók szervezete) létrehozását javasoltam, és a többi felszólalók is a megjelenés, a publikálás lehetőségét hiányolták és sürgették. Ahogy a hetvenes évek folyamán ennek ellenére vagy épp a szervezkedés „büntetéseként”, kiszorultunk az irodalmi életből, abból a folyóiratból is, amelyet a kezdeményezésünkre alapított a kulturális politika (*Mozgó Világ*), és abból a közösségből is, amit az írószövetség keretén belül sikerült létrehozunk („FIJAK”), egyre fontosabbá vált számunkra az irodalmi élet autonómiájának kérdése. Ezért szerettük volna létrehozni már 1983-ban az Írók Szakszervezetét (amit végül csak 1987-ben engedélyeztek), és ezért voltam, vagyok – felvételem, azaz 2004 óta – meggyőződéses tagja Makovecz Imre Magyar Művészeti Akadémiájának is.

Te – akinek elvitatathatatlan szerepe van a tehetséggondozásban –, hogyan látod a mai fiatal tehetségek helyzetét?

A mai fiatalok, köztük a fiatal tehetségek helyzete is azért sajátos, mert ma a pénz uralmának egy rendkívül szer-

lyamatosan gerjesztett és elterjesztett világdívatok az erkölcsi törvények helyére léptek, az emberi élet minden területét szabályozni kívánják, miközben szellemi és testi adottságainkkal, természeti környezetünk teherbíró képességével, a társadalmi együttélés és együttműködés bevált gyakorlatával, de az élet alapvető értelmével is ellenkező normákat diktálnak. Végző soron semmi mást nem szolgálnak a mára általánosan meghatározóvá lett szellemi és materiális divatok, mint egy olyan világot, amelyben a tőketulajdonosok jövedelme minden korábbinál akadálytalanabban és gyorsabban gyarapodhat.

Tehát kell megfelelő életpaszttal ahhoz, hogy valaki átlássa ezt a sokrétű és álarokat viselő kort, és felismerje a benne működő hatalom mozgatóerőit.

Ha már tehetségekről beszélünk: milyen érzés három tehetséges művész-gyermek anyjának lenni? Hogyan látod a saját szerepedet (és férjedét) irodalomnak és képzőművészetnek elkötelezett gyermekeitek sorsának alakulásában?

Minden szülőnek szerepe és felelőssége van abban, hogy milyen szellemi és fizikai lehetőségekkel, milyen képességekkel rendelkeznek a gyermekei. A tehetség végeredményben nem más, mint az egyes ember koncentráló-képességének minősége. Azaz, hogy szokta-e, tudja-e a figyelmet, a szellemi képességeit tartósan összpontosítani valamire, volt-e, van-e módja, nyugodtan és elmélyülten foglalkozni a valóság valamilyen egyszerűbb vagy bonyolultabb képletével. Ez gyermekkorban nem jelent többet, mint

Bem József

CSAK A SZÓ VAN, MARADÉKNYI ÁLOM

HOLLÓ JÓZSEF ÉRZÉKLABIRINTUSÁRÓL

Szíki Károly

Csendek méhében megfagyott szó vagyok

Az *Őszmarasztaló* kötete után nagy nyugalommal és felelősséggel változtathatjuk Holló Józsefet újabb kötetét (*Érzéslabirintus*) kézbe véve *Ősszmarasztaló* írónak. Ez egy jó „bélyeg a Nagymihályon 1944. május 24-én született, egykori mezítlásbas gyermekén, ki mérnökké növekedett és időközben költővé avanzsálódott. Nem lehet ezt a 2016-ban a Hungarovox kiadásában napvilágot látott könyvet csak úgy átlapozni. Marasztaló olvasmány. Oly sok kötettel teszi ezt az olvasó, aztán odavés mellé egy összehordott mondatot: *Jót, figyelemre méltót alkottál Jóska!* vagy éppen ránéz az órájára, s mivel kiragad az ebédidőből egy negyed órát és firkant valamit az írónak, aki epedve várja, de afféle recenzió lesz belőle, tele érthetetlen szavakkal, de ez olyan jól mutat, ha csak kevesen értik is!

Holló kötete nem ilyen, nem csak ennyire méltó. A 197 oldalon elterülő 197 vers egyszer-egyszer imbolygó bolygó módjára eltávolodik az eredeti szándéktól, de összességében mives, őszinte és magas röptű. Igényes és ihletett, telített leleményben, emberségben és magyarságtudatban. Tudatosan és érzelemgazdagon.

Az Érzéslabirintus valami nagyon mély belső érzelem-értelem rétegekre aszszociál, de áthatolhatatlan építményre, folyósókra, szobákra is azoknak, akik megjárták már Krétát és a mínószí kultúrában elmélyültek.

Ez az első gondolat, mielőtt felütné az olvasó a 210 oldalas, kemény fedeles kötetet. (A borítóterv Teleki Klára műértő, érzéki munkáját dicséri!), a második pedig az, hogy lesz-e fonal, ami mentén a labirintus belsejében elmerülünk, s onnan biztonsággal ki is jövünk, hiszen nagy ajánlás érzékveszejtőjébe érkezhét az ember, mert Holló így ajánlja a kötetét:

Nejemnek:

*kitöröltem a múltamat
mióta világom része lettél:
mióta benned eszmél a pillanat*
(Most született meg a nagy városrendezési terv Egerben, hogy Daidalosz emlékművét eltüntetik a Gárdonyi Gimnázium elől, képletesen kapaszkodjunk még utoljára bele és a Labirintusba, melyet Mínósz krétai király parancsára Daidalosz legendás hírű ezermester készített). És kapaszkodjunk Holló József 5. kötetébe, mert érdemes utazásra hív, a lélek útvesztőibe és az öröm szakrális szertartásaiba.

Lerongyolódott lélekkel ki olvas ma már? S ha kezébe vesz véletlenségből egy kötetet, fontos kérdés hatja át: *adj nekem egy csendes zugot, mutass egy hazugság-mentes sarkot, ahol haragom vagy éppen szeretetem megélhetem, átélhetem az egyetlent, ahol vele vagyok, ahol együtt vagyunk. Nem baj az sem, ha vezetsz hosszan, sok ajtón át, de nyíljon ki az, ami mögött megtalálom őt vagy azt, mindegy, de valamit, ami megment a jövőnek.*

Ebben a Labirintus-kerengésben az lesz a szép, hogy megcsillapul a lélek, aki a költővel tart, nem árulásokkal szembe-sül, mert ma a szavak sem azok, mint aminek látszanak, vele nem lesz áruló

a szó. Az asszó nem ellened, hanem érted vívatik. Itt nem vonja senki vissza az esküjét, nincs olyan sóhaj: *jaj, ha beteljesíthetném! De nem merem, mert nem engedem!* Nincs öntépés: minek is fogadtam örök hűséget, ha áruló lett az utolsó asztali szalvéta is? A sors, amivel eljegyezte önmagát a szerző, az a sors-kötés halálíg tartó.

Ha olvassuk, kinyílik az ég felettünk, s ha keserűen zokogunk is önmagunk hibái felett, a kijózanodás nem lesz másnapos, mert új, heves szenvedélyekkel ébredünk.

Elfelejtett barátok? Hát lehet feledni igaz barátot, ha holnaptól más utakon megyünk is tovább? Nem lehet! Mert a magasságos ég ugyanúgy nyílik ki holnap is, csak észre kell venni. Mindent észrevenni! Erre tanít Holló. Elveszett érzékeket aktivál újra verseivel, kinyitja az eget, miközben keserű az éj, de a fény számunkra fentről ont reménysugarakat. Vitorlát bontunk, s elindulunk a felkínált élet felé, újraélni minden elveszett világot, meglátni már ismert virágot.

A tovasuhant élet megállítását, a remény jövőjét kínálja verseivel, miközben már keserű könnyecskéket hullatunk a gyűrűinkre.

Nem tájkép-, nem csendéletfestés az ő útkeresése és vezetése, a mindenkor kaput találó elindulása. Mindig fény, csalogató és bátorító sugár, örömizzó valami, ami bennünk felerősödik. Ő utat mutat, majd behúz valami önmagunk által megélt, sokszor elhalt érzésvilágba, a tovább-ba, az élet egyetlen és kitarító intervallumába: az újraélés lehetőségébe, egy anyai öl melegébe, ahonnan kiszakadtunk, de soha el nem búcsúztunk (*Egy májusi éj*).

Holló József újratерmti az elhagyott, de még lehetséges, újratерmtés-újraélés élményével realizálható mikro-világot, melyet zsebkendők könnyecseppjei őriznek még, valahol egy vonat kifutópályáján, egy elhullajtott fájdalom-gyöngyként.

A való világot élhetjük újra vele, amiről nem hittük, mert nem is gondoltuk, hogy szavakba formálva megvan még. Hogy létezik a tavasz imádata, a mámoros szerelemkezdet tavasziasodása, átérezhető újra a tájszagú szellő, a szélörvény mámora, minden motívum sorban állva a természet kapujában rigókkal, kökénybokrokkal...

Itt érdemes megállni! Mert valószínűsíthető, hogy csak áthallásos útkeresés ez, de nagyon asszociál e valóságos érzet-villanás Wass Albert elementáris művével, a Kard és kaszá-val, ahol a nemzet lelkiismeretének alkotó óriása újra tanít minket a szakma eredetére, a minden élet szakmaiságára: az élet megélésére és termőre fordulására. Holló egy-egy verséből kiviláglik, rajongva szereti Wass Albertet és Erdélyt, mély lélekazonosulással és a Fogaras magyarság-magasság megritkult levegőjével.

A karunkba dőlő időt s a nőt együtt szereti Holló, és az időszeletekbe csavart megismételhetetlen pillanatokat gyors-takaróként rejti, hogy meg ne haljon, és szép szavakkal bepácolja, hogy ne romoljon. Szépen ír, eredeti képeket álmodik éjjel és billentyűkkel árulja nap-pal olvasóinak megannyi eredeti, csodás csuklós verssorait. Nincs egyetlen rövid lélegzetvételi vagy hosszúra nyújtózó költeménye sem, amelynek olvastán ne tágulna kerekebbe az olvasó szeme, mert mindenütt nagy tehetségű költőről árulkodó-bizonykodó sorok libbennek elő a Labirintus beavatási útvonalain:

*Rám szűkült láthatárokon
A távol már közelebb oson...* (Új terek vonzásában)

*Mintha lefokozott létben vinne az út,
körültem a világ
oly elbizonytalanult* (Képzeltő látomások)

*az éjjel gyűrött szennyesében
tipeg a harmatos világ...*
*Sárgult pergament-síkokon
ősz lép az omladékokon.* (Összeért párhuzamok)

A parádésan szép sorok ezer számra fel-lelhetők e kötetben, melyet már csak ezért is érdemes kézbe venni és felütni. Kiapadhatatlan kút Holló léleklabirintusa: *Iszapba süllyedt köcsendek szürkélnek... homályt cipel a dombok háta... a gesztenyek hasadó vajúdások* (Messzebbre nézve).

*Fák alatt a fény görnyedten jár s közben meg-megpihen,
mint lelassult szívverés. ... szerelmed – tejfogai úgy martak belém, mint felriasztott szelek az esti tó tükrébe...*
napszánta gobelin a határ – (Nyársírató)

Könnyű gondtól ráncos a dombok homloka (Szelíd hatalom ölel)

Az összeért párhuzamok-ban: *Őleben rojtos fénybe lóg a csend...*
*Az éjjel gyűrött szennyesében
tipeg a harmatos világ...*

Vagy éppen megrázó látletele a tetőtlen otthontalanokról: *akik fedél nélkül élnek, zsebükből ott az utcabérlet,* (Értük)

Szilágyi Domokos megrögzött gondolatai közül tűnik elő a *Tudatalattim fényárnyékai* közt versében a *determináló hatalom* létfilozofikus kifejezés, majd mesteri fokon éleszt ebben az elnyomásban hasonlósan szép képeket: *ott, hol őseim a tájba hagyták félretaposott cipőik nyomát...*
a test törött-edénye fölött a lélek még megáll egy pillanatra.

A labirintus 5000 éves szimbólum, amely eredetileg a temetkezésekhez, a halottak kultuszához kapcsolódott, majd a halálból való újjászületés jelképeként mint belső út, beavatási út, mítikus jelentést hordozott. Holló József *Érzéslabirintusában* is a fonalat szorongatva, megeléjük azt a gyűrűt, ahol az élők kapcsolatba lépnek a holtakkal: *Pendül a fém éle, mint a sorscimbalom: haláltáncot járnak a kaszák a tájakon.* (Leltárba vett emléeim)

Sajátosan gazdag ez a kötet a nagyok tiszteletében, mert szerénységén túl (*Régóta tudom, nem rendelkezem a kiválasztottak „istenadta” tehetségével – Őszmarasztaló* kötetének bevezetőjében vallja), csak tisztelete nagyobb. Az ő művészi útkeresésében ezerarcú költők a zsinórmértékek. Érzékeny versekkel szólítja meg József Attilát, Ady Endrét, Wass Albertet, Illyés Gyulát, Pilinszky Jánost, Nagy Lászlót, Lator Lászlót és szűkebb pátriájában Cseh Károlyt, valamint Gál Elemért ébreszti. A leg-

szebbek talán a József Attila és Radnóti emlékére írtak, ezek közül is kiragyog: *Hordtad becsapott hited néma gyászdát: a síneken szétgurult csigolyád gyöngysora – s megnyeri a végzet ellened a játszmát.* (Gondolatvázlatok – József Attilához) valamint: Radnóti Miklós emlékének: *Mint a szélben hajlongó mezők lágyan hullámzott barna haja. Boldog szerelmet álmodott-és hazát: hol Ő nem ért haza.* (Csizmák taposták álmait)

A magyarságvállalás nem divatos eszme ma sem. Aki politikai vonalak mentén kapkodja a levegőt, ideig-óráig a hűség álcáját hordozza, de ha leálllik róla ez a festék, ha már a politikai kinevezett diktátor- direktor a süllyesztőbe kerül, mivé maszkírozza újra a pofáját? A szóba öntött vallomás örökrévényű és független minden eszmeütődött rezsimtől, mert ön maga, a megvallott szó gazdája alkotta maradandóvá. Ilyen poéta Holló József is, amit megpecsétel Erdély, Trianon, Októberi forradalom verseivel. Vagy ahogyan sajátos beszélgetést folytat a jelennel a *Piruló arcú merengés* versében:

*Mintha rögeszmés múlttéboly kísértene itt.
...Radnótit égetnek az én hazámban megint!*
Délceg, kis heccelők járkák az országot és gyűlöletbeszéddelelesztik a lángot: azt, ami kialudt lassan hetven éve – melynek annyi nemzet roskadt szégyenébe. De most bölcs legyél – ne büszke végre, magyarfajtám, nehogy nagyobb átok érjen- Trianonnál.

Bonyolultabb esetekben nem csak a labirintusokban, de a költő életében is a kör belsejében zárt gyűrűk – tévutak – is vannak, és ha ezekre téved, kénytelen visszamenni és másfelé keresni a kifelé vezető utat. Jelképrendszerét tekintve a labirintus egyfelől belső út, amely a holtak világa felé vezet, ilyenkor az édesapa és édesanya felé fordul számtalan versében, de lehetőség is marad, míg nem bolondul meg az ember, hogy visszafelé: az élőkkel lépjen kapcsolatba, avagy Istennel, akit annyiszor szólít e kötetben (*Ökölbe görcsösült kezeinket / Te kulcsold! imára, Istenem – Könyörgő*), de legalább verseibe kapaszkodva adjon életjelet!

*Kínok, vágyak, csókok, öncsalások.
Nem véd meg engem senki magam ellen – hol se felejtés nincs, és se feloldozások. Csak szó van, meg maradéknyi álmok – míg a csendjeimben kamasz vidámsággal az emlék magával bátran visszaszájál.*

Ahhoz, hogy olvasója bejusson egy labirintusba vagy kitaláljon belőle, mindig a kiváló megfigyelő és tájékozódó képességére kell fényt nyitni, a nehézségek leküzdésére való hajlamra, és hogy bizonyos időre van szüksége, hiszen ezekkel az adottságokkal minden ember más-más mértékben rendelkezik. Holló odateszi kezébe a fonalat, hogy hitében megerősítse, többek között a *Sötérből elvágyakozva; Maradni könnyebb, mint visszajönni; Piruló arcú merengés* verseivel.

Petőfi

Nem nehéz felismerni ebben a komoly felkészülést igénylő útban, a Lélekla-birintus olvasása közepette az emberi életút elvont megfelelőjét, a hétköznapi labirintust, azt, hogy mélyebb értelemben a labirintus középpontja a nagyobb tudatosság és tudás elérését jelképezi. A lélek ilyen értelemben vett újjászületése után a megújult ember könnyen viszszaérther a külvilágba, és spirituális fejlődésének egy szakaszát befejezettnek tekintheti. Mert van, ami felszínre hoz minden nehézségből: a haza, a szerelem és a szeretet. Mindezek Isten féltő tekintetében, szerető simogatásában együttes örömben ott vannak Holló verseiben, ötféle néplélek egybekapcsolásával. Sosem illusztrál, mert nem iparos színész, akinek minden szerepre van egy fiók az asztalában, amit kihúz, és abból mutatja meg ripacs szerepét. Holló a pusztuló kor elemeit is mély átéléssel tolmácsolja, csakúgy, mint barátság, szerelem sorvadását, vegetáló korunk egyéb élményeit. Így ismerjük fel saját bensőjének, érzel-

mi lüktetésének olvastán a magunk sorozatörömét vagy éppen mély válságait, majd pedig a hazához, Trianonhoz és szüleinkhez való kötődéseink hatásfoka-it. Célja mindig a katarzís, amely fel kell éledjen olvasójában, lehetőleg:magas harmóniaélményként emberköltemény-nyé váljék! Csodává és félelemmé, fel-emelő örömmé! Jó lenne, ha sokáig meg-maradna bennünk ez a nyitási szándék.

Úgy érzékelheti az olvasó, hogy ötödik kötetetének birtokában sem hisz Holló a saját költői nyelvében, ami pedig már működik és minden leírt formában működik. Nem izgalmas kísérletekben gondolkodik, de egyre érettebben ábrázol Istent, hazát, családot, szerelmet, archaikus emlékezetrétegeket és jövőlátó izgalmas-írgalmas összetartozó élményeket. Fonalát szorongatva, a harmóniát keresve a létezés disszonanciájára mutat rá, de sosem hitét veszítve. A mozgást és a szabadságélményt hirdeti a statikussággal szemben. Sorozatjellege

van gondolkodásának, nem szertefosz-ló, egymásba gabalyodó impulzusok uralják kötetét, hanem a béke szüntelen vágya, mert kezében ott van Ariadné fonala, melyet átad olvasóinak, amivel kitalálhatnak a Labirintusból.

Intertextualitás. Miért? Hiszen nincs szüksége rá, oly bő termésű író. Akkor miért, hogy előző kötetében számos vers megjelent már azok közül, amelyek itt is fémjelzik az alkotó kvalitását. Talán egy szerkesztő megérti ezeket a nyitott kérdéseket, és a következő Holló-kö-tet acélosabb és önállóbb lesz önmaga alkotásaiban. Nincs szüksége önismét-lésre, hiszen annyi nagy verse vésődött erre a 200 oldalra, hogy az csak nagyon kevés költőnek adatik meg: *Összeért pár-huzamok; Földi csendjeinknek áthallik szava; A csillagokhoz közel; Nagypéntek; Halálig várt az igazságra; Hol túléléseink gyökерűlnek; Haza a mélyben; Napfo-gyatkozásokból visszatérve; Tél a Fogarasi havasokban; Elhallgatott igazságokért;*

Virágvasárnap; Hazám, Magyarország; Nyergestetői mementó; Székely triptichon; Mert emlékezni kötelező, stb.

Némi gondot okoz azzal is, hogy né-hány versének keletkezési időpontját is megjelöli, de csak néhányét, amelyből mindössze a Wass Albert születésnap-jával való beazonosíthatóság érthető. Abból a szempontból meg szerencsés a keletkezések időpontjainak megjelölése, mert ebből összehasonlítás tehető, hogy az új próbatételt, mint költői lehetőséget hogyan vette Holló. Érzékelhető, hogy a labirintusok ábrázolása és szimbolikája sok mindenben megváltozott, összetet-tebb lett művészi eszköztára (személyes érzelem- és a világ visszatükrözésében) mellyel egyetemes javainkat gazdagítja. Színes eszközökkel segít rányitni szemünket olyan dolgokra, amelyek mellett elmegyünk a hétköznapiok fe-jetlenségében. Pártoló szponzora lett közben a titkoknak, a szerelemnek, a szülői ragaszkodásnak, és mint művészi

nagykövet áll ki az elszakított területek magyarsága mellett, finom érzékiséggel helyez nagyítót a földrajzi területekre, az elkobzott haza leszakadt részeire, melyek, ha időlegesen is, de nincse-nek itthon. Ezek az ő labirintusának legtorokszorítóbb fejezetei: küzdelem a szörnnyel, mert még nem végzett vele sem ő, sem a művészet.

Holló József, ha csak az utolsó írását, a mesét nyomtatta volna ki (*Panka Jézu-s-kája*), már ott maradna a feledhetetle-nek csarnokában. De többet írt ennél. Igazi kútforrása a megfáradt léleknek, de a kiúttalanság labirintusában ver-gődőnek is. Kezében Ariadné fonala, kölcsön lehet kérni tőle, ha olvassuk, visszatálunk létünk értelméhez: Ad-venthez és a Feltámadáshoz. Holló élő kapcsolatba lép élőkkal, holtakkal, el-tévedőkkel és beavatottakkal. Nehéz próbatételek idejét éljük. Bizzunk Holló Józsefben, és akkor benne megtaláljuk a kivezető fonalat.

Ószabó István versei

*öntsem szavakba?
Hogy ez legyen?
Ez a kényszeresség?
Ez a depresszió?
Az eső eltűnt tenger lett bennem.
Szám szélére kiült a só.*

[BALMAZÚJVÁROSI PARK]

*Emlékszel? Az emlékmű körül
szép volt, kisliba-zöld,
olyan ápol't, selymes a pázsít.
Csörgött (rablánc a lábon) a gyöngykavics.*

*Oroszul ИИТBAH АСАВО!
Szíved hány szeretőre talált itt!
A történelem borzalma...
A gyönyör érzete is gyöt'rő kínom:*

*hogy szerelmemmel
a megtagadhatatlan hős
lapockacsontját is
magamhoz szorítom.*

[NEM FÁJ, AMI FÁJ]

*Úgy gondolok barátságunkra,
elillant köd.
szinte semmi különbség,
hogy voltál,
és hogy 2008 óta nem vagy,
hirtelenséggel
megváltál életedtől.
nincs semmi különbség,
hogy még folytatódott,
vagy hogy már vége szakadt.
olyan kis különbség,
hogy a lét, vagy a semmi.
mindegy, hogy az élet,
mint egyetlen lehetőség,
eleve benne rejlik
a gondolkodó
ember halálában.
mindegy, hogy a föld
vagy hogy egy
létezhetetlen túlvilág.
olyan mindegy
a feltámadás hite
vagy nem-hite.
a legkevesebb olyannyira
kevés, hogy nincs.
hogy az, hogy van vagy nincs,
egyedül rajtunk múlik.
sebzéseid -- hogy
gondolnom kell rád,
mindig emlékezmem --
már fájdalom-nélküliek;
olyan, mint mikor
jajgatok álomban,
jajgatok, pedig
altatásban, álomban
nem fáj, ami fáj.*

FARKAS ÁRPÁDRÓL *

Kaiser László

„Költő az erdélyi télben” – írta Sütő And-rás még 2004-ben, Farkas Árpád 60. születésnapja alkalmából. Nagy író szolt nagy költőről, mert akkor, sőt már ko-rábban is nyilvánvaló volt, hogy a míto-szi és mégis realista, a nagyon is konkrét, egyben allegorikus sorok és költemények szerzője az egyetemes magyar líra élvo-nalához tartozik. Minden poéta vágya ez, s még az is, amit Farkas Árpád talán akarataról függetlenül megtestesített: magatartássá, jelképpé vált azoknak, akik nem csupán műveiből, szavaiból, de tetteiből, gesztusaiból és hallgatásából is erőt merítettek önmaguk igényességének és közösségük megőrzéséhez. Másképp fogalmazva: nem engedni az evidens em-beri méltóságból és szabadságvágyból.

Korán fölfigyeltek tehetségére Erdély-ben, Magyarországon egyaránt. S hogy ez a nagy tehetség kibontakozhasson: kellett egyfelől a már említett evidens szabadságvágyból a hatalom nyomásá-nak elutasítása, másrészt pedig – ahogy Görömbei András tanulmányában kifej-tette – a hatvanas évek végétől kezdődő és a hetvenes évekig tartó román nyomás viszonylagos enyhülése; nem véletlen, hogy a sokat emlegetett Forrás máso-

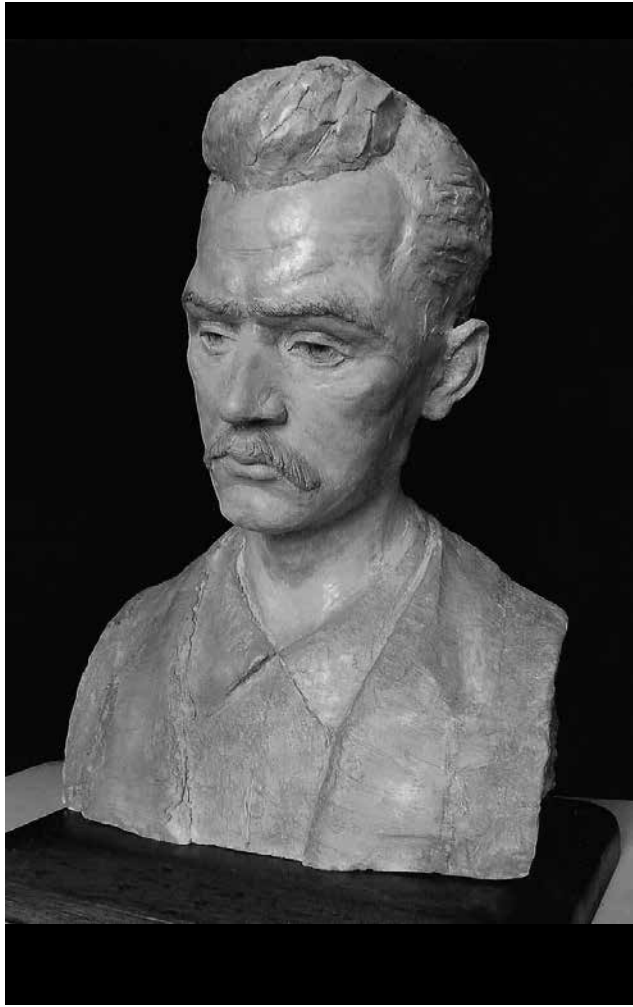
dik nemzedéke, élén Farkas Árpáddal, ekkor tudott a legertermékenyebb lenni. Félreértés ne essék: ott volt keményen a diktatúra, de szólni lehetett valamelyest, publikálni is, és főleg ki lehetett mon-dani olyat, még ha az irodalom nyelvén is, ami korábban elképzelhetetlen volt. Farkas Árpád első kötete, a *Másnapos ének* (1968), majd a három évvel később megjelent *Jegyenyekör* országos hírnevet szerzett a költőnek, a zuhatagos kép-gazdagság, a morális tartás megigézte az olvasókat és kritikusokat egyaránt. A költészet és a költő fogalomká vált, az allegorikus című, 1979-ben napvilágot látott kötet, az *Alagutak a hóban* jelkép lett, sorsmetafora. Életutakban élet-receptek: a mához szólóan. A mítoszi többlet érzékelhető Farkas Árpád késő-bi műveiben is, a szavakban, mondatok-ban végzetek és megdicsőülések. Már a kötetcímek is beszédesek: *Asszonyidő* (1983), *A befalazott szószerék* (1985), *A szí-várgásban* (1991).

A Babeş –Bolyai egyetemen tanári dip-lomát szerzett Farkas Árpád nem sokat tanított, az újságírásnál kötött ki, mun-kásságának külön része a publicisztika, ahogy a műfordítás is. Mondhatni: vé-

gigdolgozta életét. Kapott díjat, elisme-rést bőven, főleg a kilencvenes évektől. József Attila-díj, Petőfi Sándor Sajtósza-badság díj, Balassi Bálint-emlékkard, Magyar Köztársasági Érdemrend köz-zépkeresztje, Magyarország Babérkoszo-rúja díj, Magyar Művészeti Akadémia tagsága. Tehetség, elismerés, siker és különösen az olvasók meginghatatlan szeretete: ritka mindez együtt a magyar irodalomban. Talán néha mégis van igazság a magyar égbolt alatt. Talán van értelme a jobbító perlekedésnek, még ha nem megy másképp, mint ahogy éppen a költő írta: „kínná lombosodó örök küzdelemben”.

Jómagam Sepsiszentgyörgyön találkoztam néhány alkalommal Farkas Árpád-dal. Jóízű beszélgetések, koccintások emlékét őrzöm. Akkoriban a Három-szék napilap főszerkesztője volt, hosszú évek óta. No lám, mondtam magamnak akkor, és mondom most is: milyen szép és beszédes ez is, hogy a költészet és a napi működés, sőt működtetés össze-egyeztethető...

(A költő idén vehette át a Kosuth-díjat, mely-hez szeretettel gratulálunk!)

József Attila

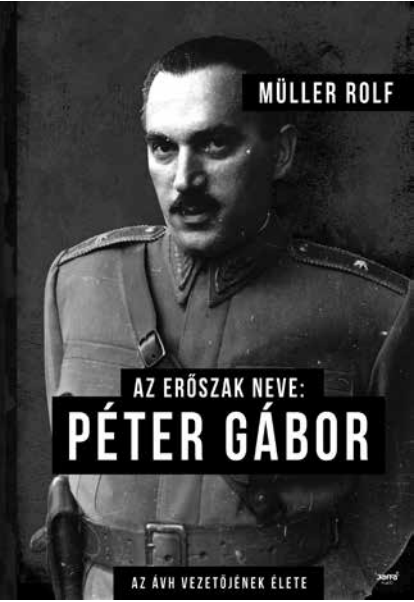

Latinovits Zoltán

EGY SÖTÉT ALAK ÉLETRAJZA

Tölgyesi Tibor

Müller Rolf történésznek – aki kutatóként is dolgozik az Állambiztonsági Levéltárban – az év végén jelent meg új könyve a Jaffa Kiadó gondozásában. **Az erőszak neve: Péter Gábor címmel, A híres-hírhedt történelmi személyiségnek, a kommunista diktatúra emblematikus alakjának, a rettegett ÁVH vezetőjének életét olvasva kibontakozik előttünk a kommunista rendszer minden fonáksága.**

Ez a gyűlölt diktatúra senki számára nem jelentett létbiztonságot, történelmét olvasva azonban nemcsak borzongunk, de rengeteg érdekes információt is megtudhatunk belőle. A szerzővel nemcsak erről a könyvről, hanem a hozzá tartozó történelmi háttérrel is beszélgettünk.

Néhány szóban, kérem, mondja el, mi indította ennek a könyvnek a megírására.

Végzettségemet tekintve történész vagyok, a kutatási területem a politikai rendőrség története 1945-től 1990-ig. Ezen belül pályámnak utolsó hat évében elsősorban az ötvenes évekbeli eseményekkel foglalkoztam, azon belül is a II. világháború lezárásától az 1956-os forradalom kitöréséig terjedő időszakal. Másik kutatási területem a történeti fotográfiák és az emlékezet kapcsolata. Azt vizsgálom, a történeti fotográfiák változó idősíkokban milyen változásokon mentek át. Az érdeklődésem fókuszában álló fotográfiák többségét a politikai rendőrség készítette vagy foglalta le, kobozta el.

Az említett időintervallum azt is jelenti, hogy már 1945-től kommunista hatalomról beszélhetünk?

Erről jelenleg vita folyik a történelemtudományban és az emlékezetpolitikában is, a kérdés az, hogy honnan számítjuk a diktatúra kezdetét. A politikai rendőrség történetének kutatójaként azt mondhatom, e területen a diktatúra már 1945 januárjától elkezdődött. A kommunista párt ebben a szervezetben már ekkortól megszerzi a hatalmat, majd egy éven belül lényegében az egész állományban meghatározó többségbe jutnak a párttagok. Az már más kérdés, hogy a közéletben még 1948-ig milyen folyamatok zajlanak, de tény, hogy a szovjet befolyás minden területen jelen van. S a politikai rendőrség már a kezdetektől ennek, illetve a kommunista irányvonalnak erőteljes kiszolgálója.

Az időszak másik végpontja 1956. Vannak olyan vélekedések, hogy forradalmunk megtervezett provokáció volt. Ön hogyan látja ezt?

Én ezt egyáltalán nem így gondolom, hiszen a történetek által most már évtizedek óta boncolgatott történet számos eleme ezt megcáfolja. Maga a felkelés spontán módon indult meg, de ez persze nem zárja ki, hogy a forradalmi eseménysorozatban voltak/

lehettek olyan elemek, amelyek provokációs szándékot mutatnak. Jellemzően ide sorolják például a Kossuth téri sor-tüzet, bár lehetséges olyan forgatókönyv is, amely szerint azt nagyobb valószínűséggel inkább félreértések sorozata váltotta ki az ottani orosz és magyar katonák között, s egy felelőtlen fegyverhasználat indította el a lövöldözést, ami végül a tragikus eseményekbe torkolt.

Az Ön által kutatott tizenegy év mennyire feltáratlan még?

A történelemtudományban mindig vannak újdonságok. Hiába írtak erről az időről is sokan, és részletesen, mindig vannak olyan új, addig feltáratlan mozzanatok. A történelem bizonyos szakaszai között vannak felkapottabb témák, az ötvenes évek kutatását a rendszerváltás után többen is végezték, ekkor még sokan személyes szemtanúként is sok újdonsággal szolgáltak. Sejtésem szerint most a 80-as évek kutatása került előtérbe – ma már erre külön intézet is van –, de biztos vagyok benne, hogy az ötvenes évek további kutatása még eddig ismeretlen tényeket is felszínre hozhat.

Tudjuk, hogy a diktatúra végóráiban sok iratot megsemmisített. Ez hátráltatja a kutatásokat?

Úgy gondolom, még mindig elég kutatnivaló maradt, s az ezekből nyert eredményekből köteteket lehet még írni. Attól, hogy hiányoznak iratok – a könyvemhez kapcsolódva Péter Gábor 1953-as perének iratai nagyrészt nincsenek meg – még lehet a témáról írni, persze jelezni kell, hogy munkánkban benne van a tévedés, félreértés lehetősége is.

A könyvemben történészként a saját meglátásaim, véleményem alapján alkottam meg ennek az embernek az élet-történetét, így ez a könyv kicsit rólam is szól.

A szovjet levéltárak megnyitása segítené a munkájukat?

Fontos a szavak értelmezése, mit értünk azon, hogy megnyitnak egy levéltárat. Minket is sok vád ér, hogy a magyar titkosszolgálati iratok nem hozzáférhetők, pedig azok már 1997 óta nyilvánosak. Természetesen vannak kutatási korlátozások, de az a világ minden országában így van. Vannak olyan fejlett nyugati demokráciák, ahol az 1945 utáni iratokat nem is lehet még kutatni, hozzájuk képest mi abszolút élenjárók vagyunk a tudományos megismerés szabadsága területén...

Az 1990-es években elterjesztették azt a butaságot – talán politikai célzattól –, hogy nálunk elhallgatnak, titkosítanak dolgokat. Ezzel szemben az az igazság, hogy mint mindenhol a világon, szabályozott nyilvánosság van, s nálunk mind a kutatóknak, mind az érdeklődőknek széleskörű az iratokba való betekintési lehetősége.

A könyvemhez kapcsolódó konkrétum, hogy Péter Gábor ügyében tettem erőfeszítéseket, hogy az orosz föderáció irattá-raiba betekintést nyerhessek. Bár az erre irányult törekvéseim sajnos nem voltak sikeresek, más kutatók által onnan átkerült anyagokat meg tudtam nézni, s azokat könyvemben fel is használtam.

Dokumentumok tekintetében nem tudom, mi található valójában Oroszországban, de bizonyára van ott még számos használható anyag, esetleg Péter Gábornak van saját dossziéja is. Azonban nagyon meglepne, ha az általam leírtakkal ellentétes tartalom kerülne elő, sokkal inkább az, hogy az ottani dokumentumok árnyaltabbá, színesebbé tehetnék volna a könyvben közreadottakat. Fontosak az orosz források, de nem kell rájuk úgy tekinteni, mint amik minden történelmi kérdésre választ tudnak adni. Nálunk is és náluk is vannak anyagok, de nem tartom valószínűnek, hogy amiről nálunk semmi sincs – persze magyar vonatkozásra gondolok –, arról náluk bőséges, számunkra teljesen ismeretlen anyagot találánk.

Mennyire tudott történészként elfogulatlan maradni a könyv írása folyamán?

Fontos, hogy próbáltam függetleníteni magam Péter eddigi negatív megítélésétől, bár ha elítéljük a diktatúrát magát, akkor annak egyik jelentős személyiségét is nehéz objektíven megítélni. Tudjuk, hogy ő negatív figura, de a könyvemben nem törekedtem ennek bizonyítására.

Annak ellenére, hogy tudtam, ki volt ő s mit tett, próbáltam semlegesen hozzáállni az élete történetéhez, megérteni és megértetni, miért került oda, ahová került, mennyire voltak ebben személyes jegyek, s mennyire a korszak követelményei vele szemben. Valószínű, egy személyiség megértéséhez sokkal mélyebb elemzés szükséges – s én történész vagyok, nem pszichológus –, de legalább részben sikerült ezzel a biográfiával nemcsak egy embert, de egy adott korszakot is ábrázolni. Ő az én könyvem „hőse,” akit nem felmenteni, vagy igazolni szeretnék, hanem megérteni.

Munkáim, könyveim alapján értek már különböző kritikák – amit természetesen tartok –, de húszéves történészi munkásságom alatt soha nem ért olyan vád, hogy a politika szekerére felültem volna. A leírt szövegekben minden tekintetben próbálok tárgyilagos lenni, a meglévő forrásokhoz ragaszkodni. Egy korábban megjelent könyvemben – *Politikai rendőrség a Rákosi-korszakban* – azt a módszertani fogást alkalmaztam, hogy az államvédelem történetét szigorúan csak a saját, „hivatali” forrásaiból rekonstruáltam meg, s minden személyes emlékezeti forrást kizártam, bemutatva, hogy egy titkosszolgálat története a maga után hagyott nyomaiból miként rekonstruálható. Ez érdekes kísérlet volt számomra is, Péter Gábor esetén azonban

már semmiképp nem lehetett kihagyni a kortársak megnyilvánulásait, reflexióit.

Más tekintetben is különbözik a Péter Gábor-könyv az azt megelőzőktől?

Igen, hisz ez biográfia, amelynek középpontjában mindenképpen a nevezetnek kell állnia, az ő élete kell, hogy a vezérfonal legyen. Viszont mivel élete egy – meglepően rövid – szakaszához erősen kötődik a politikai rendőrség vagy az illegális kommunista mozgalom, ezeknek is meg kellett jelennie a könyvben. Fontosnak tartottam az arányokat, hogy Péter Gábor élete ne oldódjon fel a hosszú történeti elemzésekben, másrészt a könyv terjedelme is határt szabott a közölhető információknak.

Mi volt az oka, hogy ez az iskolázatlan, egyszerű ember ilyen magas pozícióba kerülhetett?

1945 elején a kommunista párt kádérihiánnyal küzdött, emellett Péter jókor volt jó helyen, ahogy mondani szokták. A párt tagjainak nagy része lebukott a Horthy-rendszerben, más része pedig még nincs ekkor Magyarországon. Emellett Péternek konspirációs múltja, tapasztalata volt, s a saját kommunista körökben nem viseltettek ellenszenvvel irányában, mindez pedig akkor elég volt a vezető pozícióba jutáshoz. A kezdeti időszakban a szervezetnek nem a titkosrendőrségi tevékenysége, hanem a nyílt erőszak alkalmazása volt még az előterében, amihez tökéletesen megfelelt Péter személye. Igaz az államvédelmet titkosszolgálatként is kellett működtetni, amihez viszont már képzett besúgók és a hírszerző szakma fortélyait ismerő emberek sükségeltettek.

Nemcsak a vezetője, de maga az ÁVH is bizzar képződmény.

Az ÁVH részben szovjet mintára épült fel, de a működésben átvették a magyar rendőrségi hagyományokat is. Ennek oka, hogy a vezetők közül sokan saját bőrükön is megtapasztalták a Horthy-korszakban a fizikai és a rejtett erőszak különféle formáit, s úgy gondolhatták, ez továbbra is sikerrel alkalmazható.

A könyvben megjelenik Péter ellenlábasa, Rajk László is, akit a késő utókor nemhogy felmentett, de egyfajta pozitív ellenpólusként emlékezik rá. Mennyire elfogadható ez a beállítás?

Véleményem szerint semennyire, ez teljes tévedés. Bár ellenfelek voltak, ez sokkal inkább volt személyes, és főnkbeosztott – belügyminiszter és az alá tartozó államvédelmi vezető – ellentéte, mint a gonosz és a jó antagonizmusa. Bár Rajkot jogtalanul végezték ki, belügyminiszterként egyáltalán nem gyengítette az államvédelmet, s a karhatalmi erőszakot is igen következetesen használta. Ő egy még nagyobb, erősebb ÁVH-t is akart, de eközben Péter hatalmát is igyekezett gyengíteni, a köztük lévő hivatali feszültség, hatalmi harc, rivalizálás miatt.

A Rajk-perrel kezdetét vette a kommunista belviszály nyilvánosan is, s bár az ügy kirobantásában Péter szerepe maig kérdéses, Rajk elítélése mindenesetre nagyon jól jött neki.

Maga az állomány az idők során rendkívül felduzzad, kezdetekben a régi rendszer politikai rendőreit is átveszik, de ők hamar kikopnak. Szintén legendának tekinthető, hogy az egykori kisonnyilasok adják az állomány többségét, erre nincs kimutatás, de úgy gondolom, számuk valószínűleg elenyésző lehetett. Kezdetben többen bekerülnek az akkor még létező különféle pártok emberei közül, de mégis hamarosan a kommunista párt túlsúlya érvényesül. Nagyon sok az iskolázatlan, szinte analfabéta állomány, s ez sokáig nehezíti a szervezet „sikerességét”, Rákosi is sokáig elégedetlen a működésével.

Ennek ellenére az ÁVH – soraiban karhatalmisták és határőrök ezreivel – az erőszak nyílt és széleskörű alkalmazásával rettegett szervezatként jelent meg, és érthetően ez a kép rögzült az emlékezetben is. A kommunista titkosrendőrség a Kádár-rendszerben, az 1956-os megtorlást követően, már közel sem működött olyan látványosan, mint a Péter Gábor vezette rákosista elődje.

A FELHŐK KÖZÜL A PARNASSZUSRA

Tölgyesi Tibor

Bauer Barbara újságíró és stewardess múltja után regényíróként mára találta meg igazi önmagát. Boldogok lehetünk, hogy regényeit olvasva lehetőség nyílik a történelmünk alapjain nyugvó, általa megálmodott, képzeletbeli, színes, érdekes világok megismerésére.

Kézenfekvő az első kérdés: hogyan válik manapság valaki íróvá?

Az íróvá válásom hosszú folyamat eredménye, kezdve azzal, hogy a gimnáziumban elvégeztem egy újságíró-tanfolyamot, s már ekkor szoros kapcsolatba kerültem az írással. A kétéves diákújságíró-tanfolyam alatt rengeteg érdekes feladatot kaptunk, de talán még ennél is fontosabb, hogy megszerettették velünk ezt a mesterséget. Már ekkor elhatároztam, hogy az írásnak mindenképpen fontos szerepet szánok az életemben. A későbbiekben a vendéglátóipari főiskolán elvégeztem egy felsőfokú reklámképzést, ami jól kapcsolódott az addig tanultakhoz.

Továbbtanulva a Berzsényi Dániel-főiskolán public relation szakon végeztem. Időközben az ELTE is indított egy televíziós újságíróképzést, és mivel már akkor szemezgettem az elektronikus újságírással, beiratkoztam, s másoddiplomás képzésben újságíróként végeztem.

Az írás mellett azonban volt egy másik szenvedélyem, a repülés. Két berzsényis év után főiskolásként stewardess lettem, a továbbiakban a főiskolát levelezőn végeztem. Akkori életemben mindent a Malévnak rendeltem alá, az ottani belső újságnak is írtam. 18 évet töltöttem el a magyar légi forgalomban, ebből 15 évet a levegőben dolgozva.

Milyen – Öntől független – fordulat hozott gyökeres változást az életében?

2012 februárjában gyesen voltam otthon, dolgoztam az első regényemen, amikor jött a hír, hogy a Malév megszűnik. Már előtte is dilemmában voltam, mit válaszszak: a repülést vagy az írói pályát, s lám az élet választ adott erre a kérdésemre, mivel más légitársaság szóba sem jött számomra.

Mikor az ember otthon van gyesen, boldog a kisbabájával, akkor semmi nem gátolja meg abban, hogy merjen nagyot álmodni. Ez a nagy álmom pedig a könyvírás volt, hiszen már addig is sokat írtam újságokba, s most ez újabb lépcsőfokot jelentett a pályámon. Kételemek nélkül vágtam bele, egy percgig sem aggódtam azon, hogy nem sikerülhet kiadót találnom, vagy, hogy nem vagyok képes jó regényeket írni.

Mi volt az első kiadott könyve?

A *Légikisasszonyok*. De ezt megelőzően is írtam egy könyvet. Az egy észak-amerikai indián törzsről szól, de ahhoz, hogy kiadható legyen, bizony még sokat kellene dolgoznom rajta, jelenleg elektronikus formában őrzöm a számírtógépemen.

A pályám úgy indult, hogy a stewardessekről szóló regény befejezése után elindultam kiadót keresni. A keresgélés tán azért is lett viszonylag hamar sikeres, mert itt sem éreztem görcsöt amiatt, hogy esetleg kudarcot vallok. Ez fel sem merült bennem!

Volt kiadó, aki azzal utasított el, hogy ők nem adnak ki könyvet magyar szerzőtől, volt, aki nem fogadott kéziratot külsősöktől, a Jaffa Kiadó azonban a cím és téma alapján nyitottnak mutatkozott. Először is kértek egy féldolal

szinopszist – ezen majdnem annyit dolgoztam, mint magán a regényen –, azt elküldtem elektronikusan, majd bekérték a kéziratot is. Egy hónap múlva már egy szerkesztővel arról beszélgettünk, mit kellene javítanom rajta – ekkor döbbsentem rá, hogy már hol tartunk – majd jöttek a kiadással kapcsolatos egyéb kérdések, s 2012-ben megjelent az első regényem.

Sikeres lett a Légikisasszonyok?

Igen, s ez talán annak is köszönhető, hogy a stewardesseknek mind a mai napig van egy nimbuszuk, a mindennapi ember mindig jóérzéssel gondol rájuk. A megjelent történeteknek volt valóságalapjuk, de mindegyiket úgy kurtítottam, dolgoztam át, hogy ez alapján már senki nem ismerhet rá a történetek hőseire. Jelenleg ez a regény – ami később egy trilógia első része lett – az utolsó darabig elfogyott, csak elektronikus formában hozzáférhető az olvasók számára.

Az ezután következő könyvek már nem saját élményalapokat dolgoztak fel.

Igen, a következő könyveim már más jellegű, vagy éppen történelmi témákat dolgoznak fel, az utolsó három már szépirodalmi formában.

Az *Elsuttogom százszor* a II. világháború idején játszódik, a témaválasztást pedig egy véletlen adta. A férjem jogászként részt vett egy, az egykori keleti fronton végzett hadisír-feltáráson, s én itthon számítógépen követtem, merre járnak, mit csinálnak. Ennek kapcsán gondolkodtam el azon, hogy regényt írjak

történelmünknek arról a szakaszáról. A címválasztásban pedig a modern technika is segített, hiszen II. világháborús témákat böngészve, a rendszer feldobta azt a – világháború idején sokat játszott – Karády Katalin-dalt, melyet sokszor hallgathattak mind az itthon maradó feleségek, hozzátartozók, mind a fronton harcoló magyar katonák. Nem is volt kérdéses, hogy könyvem címe nek egy ebből a dalból választott sor a legmegfelelőbb.

Időrendben a következő *A leggazdagabb árva* című regényem, ami 1849-ben kezdődik, és családrege nynek tekinthető. Főhőse Weinkheim Krisztina, az ő életét dolgoztam fel teljes történeti hűséggel. Ennek érdekében még a család ma élő tagjait is megkerestem, s sokat beszélgettem a grófnő unokáival. A megírt történet a szabadságharc leverésekor kezdődik, átível a Bach-korszakon, a kiegyezésen, s 1872-ben fejeződik be.

Ezt követte a *Porlik, mint a szikla*. Mint a címével is utalok rá, erdélyi a témaválasztás. A cselekmény 1916-ban kezdődik, az első román betöréssel, majd következik Trianon, annak következményeivel, egy magyar család menekülésének kálváriájával. A történetben egy késői magyarországi utód szeretné megtalálni egykori erdélyi gyökereit, s miközben bejárja azokat a helyeket, melyeken nem is oly rég ősei laktak, érdekes családi titkoknak is sikerül a végére járnia.

Úgy érzi, könyvei egyre jobb alkotások?

Ezt magamtól, magamról nem tudom megítélni, de a külső szem azon a véle-

ményen van, hogy írói munkásságomban van fejlődés. Én csak annyit érzek, hogy egyre bátrabb vagyok témaválasztásban, írói fantáziám elengedésében. Ma már szerencsére eljutottam arra a szintre, hogy nemcsak a műzsám csókja, hanem a kiadóm javaslataira is tekintettel lehetek egy újabb könyvem megjelentetése kapcsán. Amit egykor kevésbé hittem volna, a kitűzött határidő – mint a legnagyobb műzsa – is jelentős szerepet játszik egy művem megszületésében. Ez szerencsére természetesen nem jelenti azt, hogy megrendelésre, gépiesen dolgozom. Ami hajt, az inkább a kíváncsiság. Nagyon jó érzés, hogy egyik ötlet jön a másik után, s mindegyiket megírhatom. Egészen álomyszerű lehetőség! Azt a regényt, amelyen most dolgozom, azért szeretném minél előbb befejezni, mert sok olyan új téma, terv van a fejemben, amit szeretnék megvalósítani, szinte

kikíváncoznak belőlem. Ez örületes hajtóerő, rendkívüli módon élvezem!

Ezek szerint várható újabb kötet megjelenése is Öntől?

Ehhez először talán annyit, hogy a Jaffa Kiadóban tökéletes partnerre találtam, azt hiszem, kölcsönösen, és igen, várják tőlem az új regényt.

Az új könyvemen már dolgozom, várhatóan februárban le tudom adni a kéziratát. A II. világháború végétől az 1956-os forradalomig tartó időszakban játszódik, úgy érzem, ez is egy nagyon érdekes korszaka a magyar történelemnek. Ebben a történetben is igyekszem politikailag nem állást foglalni, bár ennek megvalósítása olykor nem könnyű...

A téma megtalálása után hogyan születik meg a mű?

Egy váz – nem vázlat – van a készülő könyvvel kapcsolatban a fejemben. Ebben lefektetem magamban: honnan hová, mely pontok érintésével szeretnék eljutni.

Ekkor jön a levéltár, a hadtörténe sszel való sok beszélgetés, nagyon sokat olvasok a témával, az idősakkal kapcsolatban, információkat, hangulatokat próbálok összeszedni. Amikor úgy érzem, most már eléggé feltöltődtem, képletesen betelt a témához kötődő jegyzetfüzetem, s megvan a cím, sőt már kezdek vele álmodni, akkor kezdek el írni.

Annak ellenére, hogy rengeteg történelmi tényrt összegyűjtök, a munkáim elolvasásához nem szükségesek az átla-

gosnál nagyobb történelmi ismeretek, figyelek rá, hogy a könyveimben se zúdítsak felesleges adatokat, ismereteket az olvasóra.

A terjedelmet nem határozom meg előre, bár nem igazán kedvelem a túl bő lére eresztett szövegeket, szeretem, ha pörgős egy történet. Szerencsére ebben jó partnerre találok a szerkesztőmben, néha még ő figyelmeztet, ha valami részlet leírása – még akkor is, ha jól sikeredett – túl hosszúvá nyúlt.

Amíg el nem készül egy kötetem, nem mutatom meg senkinek, sőt még magamnak sem, amin azt értem, nem olvasgatom vissza a már egyszer leírtakat. Az utolsó könyvem néhány hónap alatt készült el, de ilyenkor mindig nálam van a laptopom, s ha van húsz percem, nem ülök tétlenül, azonnal bekapcsolodom a készülő történetembe. Ilyenkor semmi külső körülmény nem zavar, gondolataim csak egy irányba koncentrálnak.

Hová pozícionálná magát?

Mivel író vagyok, nem történelem-könyveket írok, hanem mindennapi emberek, családok története által mutatom be az adott kor körülményeit.

A könyveimet úgy szoktam meghatározni, hogy történelmi ágyba fektetett fikciók, bár ez alól *A leggazdagabb árva* kissé kilóg, hisz ott minden tényeken, dokumentumokon alapul.

A stílusom, úgy gondolom, a klasszikushoz áll közel, mivel magam még beszédemben is kerülöm a túl modern, túl összevont kifejezéseket. A magyar nyelv sokkal szebb és gazdagabb annál, hogy valaki elcsúfítsa, szegényebbé tegye ezek használata által. Bizonyos kérdésekben konzervatív vagyok, s szerencsére úgy látom, egyre inkább megvan az olvasókban is az igény erre. Tisztában vagyok azzal, hogy a divat, a technikai kütyük ránk kényszerítenek egy stílust, de ezek mellett mindenki nek ismernie kell a magyar nyelv gazdag kifejezőmódját, szépségét is.

Csak prózát írok, versírásra nem vagyok alkalmas, sőt azt mondhatom, a líra helyett a prózát értem igazán. Egy jó regényben el tudok alélni, s bár a verseket szeretem, nem fognak meg igazán.

Ma már teljesen a regényírásnak él?

Bár van civil állásom is, de szerencsére olyan, ahová nem kell minden nap bejárnom, így mellette szabadon tudok alkotni.

A családi hátterem biztos, a férjem elfogadja, hogy amikor alkotok, abban az időszakban csak a testem van otthon, de a gondolataim legtöbbször egészen máshol, a készülő könyv körül járnak. Anya is vagyok, s lassan a kislányom is megérti, hogy időnként miért különös a viselkedésem, sőt családtagjaim – zülei met is beleértve – első olvasói, kritikusai az elkészült kéziratomnak.

Kicsit hobbiként – de ehhez köze van annak is, hogy egyik regényem hőse pék – a közelmúltban kitanultam OKJ-s felnőttképzésben a pékmesterséget.

De azért ne aggódjon senki, nincs szándékomban pályát módosítani!

AZ ÓRA ITT IS KETYEG

Az idő szerepe a jog világában

Tölgyesi Tibor

Az emberi társadalmakban mindent a törvények, a jog szabályozmna. Van azonban, ami minden felett rendelkezik, mindent befolyásol – s ahogy a közhely tartja – mindent megold, ez pedig az idő. Dr. Ócsai Józseffel, a Dr. Ócsai Ügyvédi Iroda vezetőjével azt tekintettük át, mi módon befolyásolja az idő múlása a jogi eljárások lehetőségeit.

A köznapi életben is használjuk az időben mögöttünk hagyott dolgokra, az elmúlt, elévült kifejezést. Mit jelent ez pontosan a joggyakorlatban?

A polgári jog és a büntetőjog egyaránt ismeri az elévülés fogalmát. A jogbiztonságot szolgálja, hogy bizonyos cselekményeknek csak bizonyos ideig lehessen jogkövetkezményük, és ha ez az idő eltelt, akkor mondjuk rá, hogy a cselekmény elévült, azaz a jogkövetkezményeket már nem lehet alkalmazni, illetve bíróság előtt kikényszeríteni. Mindez törvényben is szabályozva van, azért, hogy ezt a társadalom tagjai írott formában is tudomásul vehessék.

A büntetőjogi elévülés minden bűncselekményre vonatkozik?

Léteznek olyan bűncselekmények is, amelyek nem évülnek el, ide tartoznak az emberiségellenesek, a népellenes és háborús bűntettek, az életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntethetők, valamint az olyan, 5 évnél súlyosabban büntetendő életellenes bűncselekmények, amelyeket 18 éven aluliak sérelmére követtek el.

Az ezekbe a kategóriákba eső bűncselekmények esetében – érdemes itt gondolni elsősorban a II. világháborúban vagy 1956-ban történtekre – ha az bár mikor a hatóságok tudomására jut, eljárást kell kezdeményezniük. Az azonban már más kérdés, hogy 60-70 év elteltével ebben a jogi eljárásban milyen vádat milyen módon lehet bebizonyítani.

A most említett cselekmények tehát soha nem évülnek el. De mi a helyzet a többivel, milyen hosszúak az elévülési időszakok?

Az általános elévülési idő a polgári jogban 5 év – lehet azonban a törvény előírásai szerint ennél több vagy kevesebb is – a büntetőjog azonban másképp szabályoz. A büntetőjogban egy bűncselekmény elévülési ideje az az időtartam, amely megegyezik az adott bűncselekményért kiszabható büntetési tétel felső határával, minimum 5 év. A bűncselekményeket két nagy csoportra oszthatjuk, a köztörvényesre és a magánvádasra. A köztörvényesek közé tartozókat – ha ezek a hatóságok tudomására jutnak – a társadalom hivatalból üldözi. Vannak viszont olyan bűncselekmények – a magánvádasok –, amelyekben csak a sértett kérésére indul meg az eljárás, az ő fellépése nyomán indulhat meg a társadalmi felelősségre vonás. Amennyiben ilyen kívánság nincs a sértett részéről, úgy az ügyben nem is indulhat eljárás, abból tehát nem lesz ügy. A köztörvényes bűncselekmények egy jelentős csoportját alkotják a gazdaságiak, s mivel ezek szinte mindegyike esetében a társadalomnak nagy érdeke fűződik ahhoz, hogy az elkövetőt büntetéssel sújtsa, ezek hivatalból üldözendők is.

A köznapi gazdasági életben sajnos gyakran előfordul, hogy cégek tartozásokat halmoznak fel. Ez gazdasági bűncselekménynek minősül?

Egyes esetekben ezek az esetek tartozhatnak a gazdasági bűncselekmények közé is, bár a bűncselekményt általában

személyhez, és nem céghez kötjük. Ha a cég tartozása abból adódik, mondjuk, mert nem jól gazdálkodott, az akkor polgári jogi ügy lesz. Azonban egy cég azért is tartozhat, mert valaki, aki a cég gazdálkodásáért felelős, ott egy büntető-törvénybe ütköző cselekedetet követett el, s ekkor az ő személyes büntetőjogi felelőssége áll meg, erre pedig már a büntetőjog szabályai vonatkoznak. Követelés esetén a hitelezőnek a tartozó céggel szemben kell polgári peres eljárást indítania, de ha ebben az eljárásban valakivel szemben megállapítanak büntetőjogi felelősséget, és büntető eljárást alá vonják, akkor ezen eljárás keretein belül is lehet a polgári jogi igényt érvényesíteni.

Mi szakítja meg a büntetőjogi elévülési időt?

Először idézem a vonatkozó büntetőjogi formulát: az elévülési időt megszakítja a bíróságnak, ügyésznek, nyomozó hatóságnak vagy az igazságügyért felelős miniszternek az elkövető ellen a bűncselekmény miatt fogatosított büntetőeljárási cselekménye. Ez azt jelenti, hogy a bűnüldöző hatóság a cselekmény vonatkozásában tesz valami lényegeset az elkövető ellen. Ilyen folyamat a nyomozás is, de csak akkor, ha a konkrét személyt, mondjuk, beidézik, kihallgatják, őrizetbe veszik. Olyat kell tehát tenni, ami az ügyben érdemi cselekmény – ebben az ügyben a Kúria is állást foglalt, hogy mi számít ilyennek – és az elkövető is értesül róla. A megszakítás azért fontos mozzanat, mert ha bekövetkezik, utána az elévülési idő újra indul.

A bíróság ítéletének teljesítésére is vonatkozhat az elévülés?

Polgári ügyek esetén először a teljesítési határidőt kell figyelembe venni. Minden bírósági ítéletben benne van, hogy az abban foglaltakat mennyi időn belül kell teljesíteni. Ha az alperes fellebbez, ennek halasztó hatálya van az elsőfokú ítéletre, s akkor a másodfokú bíróság jogerős ítéletének kézbesítését követően indul ez az időszak.

Tartozás meg nem fizetése esetén bizonyos idő eltelte után – erre a bíróság általában 30, 60, 90 napot szokott adni – a felperes megindíthatja a végrehajtási eljárást.

S itt megint megjelenik az elévülés fogalma.

Igen, az általános elévülési idő itt is működik, a felperesnek 5 év áll rendelkezésre, hogy nem teljesítés esetén megindítsa a végrehajtást. Ha ez idő alatt nem tesz érdemi lépést, a bírósági követelés elévül. De akárcsak a bírósági eljárás költségét, a végrehajtás költségét is a hitelezőnek kell megelőlegeznie, de ezt az összeget is a végrehajtó a tartozással – s

egyéb járulékos költségekkel – együtt az eljárásában be kell, hogy hajtsa.

A bejelentésekre is vonatkozik az időbeni korlát?

Ha ismét büntetőjogi vizekre evezünk, és azt vizsgáljuk, hogy a bűncselekmény tudomásra jutásától mennyi időnek kell eltelnie a hatóságok tudomására hozataláig: ez attól függ, hogy a cselekmény magánindítványra büntetendő vagy köztörvényes. A magánindítványt, azaz elkövető megbüntetésére vonatkozó sértetti igényt az elkövetéstől számított harminc napon belül, be kell jelenteni, utána a sértettet többé nem illeti meg ez a jog, azaz a határidő jogvesztő.

Köztörvényes – hivatalból üldözendő – esetben ilyen elévülési idő nincs, de ha valaki esetleg évekkel ezelőtt követte el a bűncselekményt, annak nyomozása és bizonyíthatósága az eltelt idő hosszának a függvényében egyre nehezebbé válik. Ha például betörnek valakihez – a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás hivatalból üldözendő bűncselekmény –, és akinek sérelmére ezt elkövették, csak hónapokkal később keresi fel ez ügyben a rendőrséget, az nem csak gondatlan a részéről, de az ügy felderítését is jelentősen hátráltatja.

Van még egy olyan jogi fogalom, amely esetében fontos szerepe van az időmúlásnak a terhelt büntetett előlete szempontjából, ez pedig a joghátrányok alól való mentesülés kérdése. Bűncselekmény elkövetése esetén a bíróság az ítéletében azt is feltünteti, hogy mikor mentesül az elkövető a büntetéssel járó joghátrány alól. Van, amikor ez azonnal megtörténik – például egy pénzbüntetés megfizetésekor automatikusan, illetve a bíróság mérlegelése alapján egyéb esetekben is –, és van – ez általában végrehajtható szabadságvesztésre ítélték esetén áll fenn –, amikor csak bizonyos idő elteltével lehet a joghátrány alóli mentességről beszélni.

A jog alkalmazhatja a büntetésmindentől független időbeli rövidítését vagy eltörlését is, ezt amnesztiának hívjuk.

Amnesztiatörvényt általában kormányváltások vagy nagyobb évfordulókhoz kapcsolódóan szoktak hozni, s az új kormányzó erő ezzel is ki akarja fejezni, hogy másképpen lát, gondolkodik sok mindentről, mint a megelőző vezetőség.

Végezetül tisztázzunk még egy fontos fogalmat, a jogvesztést. Mi a jogvesztés és elévülés közötti különbség?

Az időmúlásnak – annak, hogy bizonyos idő elteltével mi történik egy adott cselekménnyel – a polgári jogban két-fajta következménye van. Az egyik a jogvesztés, a másik az elévülés.

A jogvesztés arra vonatkozik, hogy bizonyos igényemet, én csak az igény felmerülésétől számított meghatározott időn – például 60 napon – belül érvényesíthetem, a későbbiekben már nem. Ha ez alatt az idő alatt nem jelentem be, vagy érvényesítem más módon az igényemet, azt úgy kell tekinteni, mint ha nem is lett volna, az végleg elveszett. Ha például felszámolnak egy céget, a hitelezőknek meghatározott idejük van jelezni, hogy a cég tartozik nekik. Ha ezt nem teszik meg, attól kezdve az a lehetőség megszűnt.

Ahol a törvény nem mondja ki a jogvesztő határidőket, ott lép be az elévülés.

Az elévülés jelentése az, hogy az a polgári igény ezen az időn túl már nem érvényesíthető. Elévülés esetén az igényem nem veszett el, s nem jelenti azt, hogy az az igény nem állhat fenn, csak már a bíróság nem foglalkozik vele, mert kicsúsztam az érvényesítési időből, azaz az igény elévült. Szemléletes példával, tegyük fel, hogy van egy elévült követelése, de az adósom – nem tudva, hogy a követelése már elévült – teljesít nekem. Amikor azonban később rájön erre, ezt az általa kifizetett összeget már nem követelheti vissza, hiszen a követelése annak ellenére jogos volt, hogy azt nem érvényesítettem időben, azaz bíróság elé nem vittem, ítélettel nem kényszeríthetem ki, mivel a követelése már elévült.

HA A SÓ ÍZÉT VESZTI...

Csernák Árpád

...K. B. a távolsági buszpályaudvar melletti kricsmiben, miután megivott körülbelül nyolcszor féldeci bűdös pálinkát, rendelt egy kávét. Kellott a pálinka, hogy elzsibbassa vibráló agyát, de kellett a kávé is, mert nem akart tők részegen megérkezni az anyjához. Nem elég, hogy évek óta felé sem nézett; nem elég, hogy váratlanul, éjjel érkezik meg, még részeg is legyen...!? Na nem, ezt már mindenképpen soknak érezte. Most, amikor amúgy is soknak érzett mindent. Nem tudta pontosan: miért is meg, de érezte: mennie kell.

Fehér olajfestékkel lemázolt, leláncolt, csipkés mintázatú vasszékek, vasasztalok, vaskerítés; rózsaszínre, majd szürkére váltanak az alkonyi fényben. A pultnál két farmernadrágos, fekete garbós fiatalember sört iszik. Nagyokat fújtatva, fekete füstöt eregetve megérkezik a busz. Porral borított, rozoga tákolmány... Beáll.

...leírta egy kockás irkalapra: Ha a só ízét veszti, hogyan nyeri vissza!? Elmélázott. Már régebben is érezte ezt néha, de most elemi erővel tört rá: üres, felesleges, sötlan...

Húsz-huszonöt évvel ezelőtt tele volt hittel, lendülettel; amikor és akinek csak tehetné: Jézus Krisztus tanításairól beszélt; Istenről, a mindenütt jelenvaló, mindent irányító láthatatlan erőről, a szelídségről, a megbocsátásról... hogy „boldogok lesztek, mikor titeket szídal-maznak és háborgatnak énérettem"... aztán amikor néhány nap múlva viszhallotta, hogy az, akivel egy estén át erről beszélt - nagy meggyőződéssel és szenvedéllyel -, és aki egy estén át megértően bólogatva hallgatta, a háta mögött dilisnek titulálta őt, olyankor érezte ezt, de akkor is csak néhány percig, és néhány perc múlva már ismét szívesen beszélt volna ezekről a dolgokról bárkinek, és valóban boldognak érezte magát, még akkor is, amikor nyilvánosan meghurcolták; magánéletében, szakmájában hátrányos helyzetbe került... Akkor! Igen. Amikor nem lehetett, amikor mindenki másról beszélt. De most!? Egyszerre csak előbújtak a föld alól a hívők, a forradalmárok... Ki hitte volna, hogy ennyien vannak? És akik annak idején dilisnek nevezték őt és meghurcolták, most azok harsogják a lehangosabban azt, amit annak idején ő mondott nekik... Hát akkor? Most álljon be a kórusba? Nem. Így hitelét veszti a szó, minden visszájára fordul..., és... igen, talán ezért: ízét veszti a só. Ilyenkor hallgatni kell.

Utánanézett a Bibliában: Máténál így hangzik: „Ti vagytok a föld sója. Ha a só ízét veszti, ugyan mivel sózzák meg? Nem való már egyébre, mint hogy kidobja és széttapossa az ember”; Lukácsnál pedig: „A só hasznos. De ha a só ízét veszti, ugyan mivel fűszerezik? Sem a földre, sem trágyának nem való. Kidobják."

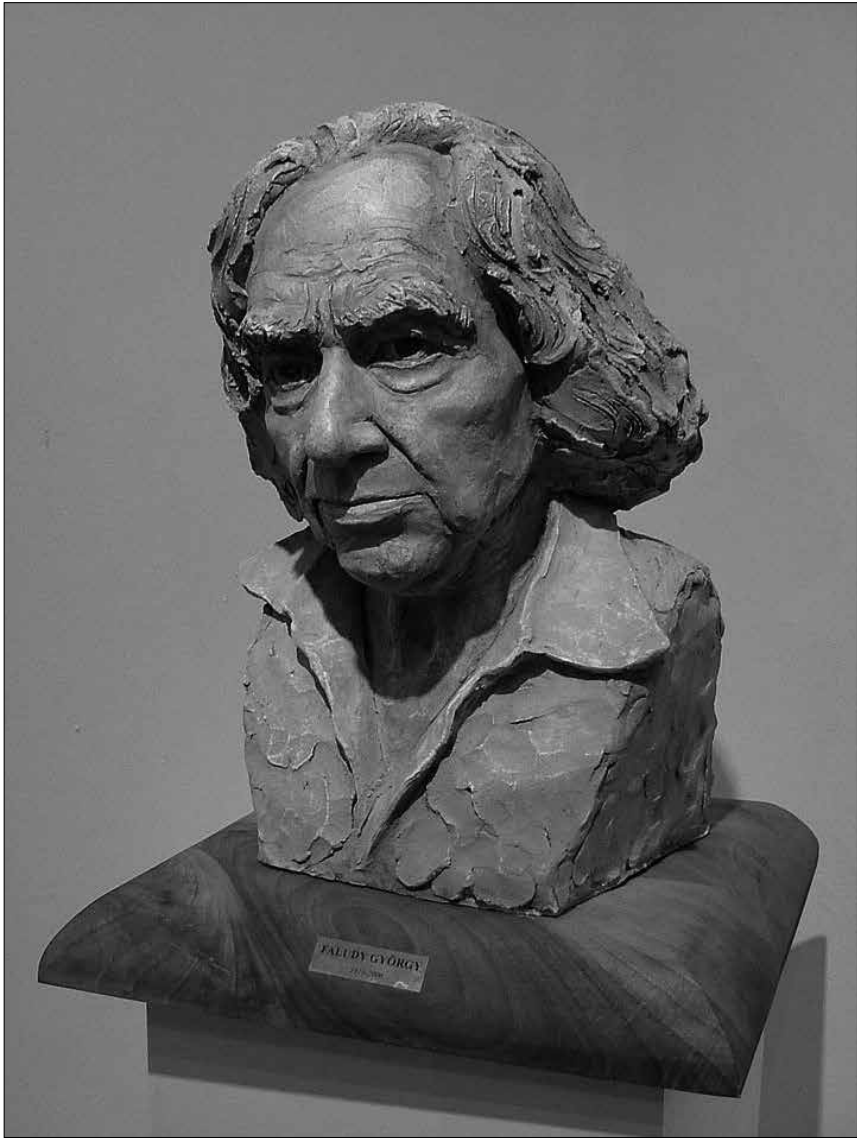
Becsukta és letette a Bibliát. Zsebben elférő, elnyútt Újszövetség volt. Észre sem vette, hogy arra a két bakra fektetett transzparensre teszi, amire az van ráamázolva öles, vörös betűkkel: TOVÁBB A LENINI ÚTON! Nem vette észre, így nem is zavarta. Megszokta. Számára ez volt a munkaasztál. A tanintézet alagsorában, ahol többnyire tanyázott, és ahová tanár létere - épp azért száműzték vagy húsz éve, mert úgymond - „a tanórákon klerikális maszlaggal fertőzi az ifúságot"; ezen a farostlemezen tartotta a szerszámaít, festékeít, könyveít, uzsonnáját... Amo-

lyan iskolai mindenessé degradálták: ha valami elromlott, neki kellett megjavítani, ha valamilyen plakátot vagy transzparenst kellett festeni, ez is az ő feladata volt. Nem zavarta. Hosszú évekig nem zavarta. Nyugodt volt és derűs, hiszen: a tevének (vagy a hajó-kötélnek) könnyebb átjutni a tű fokán, semmint a gazdag embernek bejutni a mennyek országába. Meg aztán: tudta, miért van itt, miért van így, s ha az ember tudja, hogy miért történik vele az, ami éppen megtörténik, sokkal könnyebb elviselni.

De most? Nem értette. Lehet, hogy ez volt az oka annak, hogy elemi erővel tört rá: üres, felesleges, sötlan... És egyszerre zavarni kezdte az alagsori betonbunker, a nyirkos levegőtlen-ségben terjengő festékszag, a csupaszon alácsüngő hatvanas villanykörte...

Lépéseket hallott. Megszokott zaj, ahogy jönnek lefelé a lépcsőn. Most mégis megriadt. – Béluskám - mondta az igazgatóhelyettes, aki fiatalember volt, és talán nem is tudta, hogy K.B. eredetileg történelem-magyar szakos tanár -, kelle-ne írni egy plakátot azzal a szöveggel, hogy iskolánkban beindul a hittanoktatás. Beindul... – Nem írom meg - mondta K. B., és maga is meglepődött. A szürke betonfalakról mintha nem az ő hangja verődött volna vissza. – Hogyhogy? - kérdezte meglepődve az igazgatóhelyettes. – Úgy, úgy... nem csinálom tovább. Felmondok. - K.B. nyugodt, megfontoltnak tetsző mozdulatokkal levette a festékfoltos, fakókék munkaköpenyét, a két bakra fektetett transzparensre dobta, kezébe vette a Bibliát, és elindult fölfelé.

Otthon karosszékében ült. Az Apostolok cselekedeteit olvasta. Különös, eddig - számára - ismeretlen érzés született benne: az irigység. Vagy inkább: csodálat? Hogy csinálták?... hogy a végsőkg...: a keresztig vagy az agyonkövezésig... és akkor is - állítólag - boldogan... mert Őérette!...

Faludy György

Becsukta a Bibliát, az ölébe tette. Hát-radólt. Az egyik csigolyájánál kis roppanást érzett, de a karosszék magas támlája megtámasztotta a fejét. Oldódott benne a feszültség. Néhány percnyi tökéletes csend. Tökéletes üresség. Aztán balra fordította a fejét, minden ok nélkül, talán csak hogy a nyakát tornáztassa. Egy kis fekete bogarat látott fölfelé vándorogni a falon. IRRACIONÁLIS. Ez ugrott be. Egy teljesen ismeretlen kis fekete bogár vándorog fölfelé a falon, a mennyezet felé... Hova? Minek? Ki ismeri a bogarak logikáját? Vagy nincs is logikájuk? Vagy egy magasabb logika törvényei szerint kénytelenek cselekedni? És - vajon - ez velünk sincs másként?...

Alul - barna keretben - Szent Jeromos kopasz feje görnyed az Írás fölé, asztala előtt az oroszlánja és a kutája békésen heverészik, az ablakpárkányon koponya, a szent feje körül fény: a - már fotózható - glóriája (aurája), mögötte - a falon, nyilván egy szög-re akasztva - a kalapja, balról, az ablak felől fény árad szét a parányi szobában... és a barna keret fölött ott vándorog - szinte észrevehetetlen lassúsággal - a mennyezet felé az a kis fényes fekete bogár. FÖLFELE. Talán csak ez a lényeg, és fölösleges bármiféle logikát keresni. Mi mindannyian - parányi férgek - fölfelé törekszünk, fölfelé, a mennyezet... igen: a menny felé... ismeretlen rokonaink felé... - gondolta, és elfordult. HOTEL AURA, látta az ablakból a hivalkodó betűket egy otromba, panellapokból összetákolt épületre ragasztva. Néhány évvel ezelőtt még ez állt ott egy ütött-kopott fémkeretbe karcolva: Auróra Munkásszálló. Igen: munkásszálló volt. Néha áthallatszott a „rendezvények" zaja (így hívták a melósok, ha verekedés támadt); lehetett hallani a trágár üvöltözést, az üvegcsörömpölést, a rendőrautó szirénáját. Most: HOTEL AURA. Csak az „ÓR"-t kellett kivenni, és az utolsó betűt beljebb tolni. Viszonylag könnyű műtét. Pedig hát az Auróra (vagy auróra) is igazán ártatlan név: hajnal, a hajnal istennője... nekünk mégis miért az az ócskavas hajó jut róla elsősorban az eszünkbe,

és miért kell megváltoztatni? Ilyen kérdések, gondolatok kavarohtak K.B. agyában.

A kontraszelekcíós korszak külső- és belsőépítészeti „remekei": rosszul megfestett kártyalapokból fölrakott, összedőlni készülő kártyavár; sivár falak, polírozott, nyagda pozdorja- és farostlemezek... de az út szélén: a nyárfa most is nyárfa, a madár most is madár...

Lerohant az ütött-kopott lépcsőkön, végig a volt szovjet laktanyát övező, betonlapokból fölrakott háromméteres, több kilométeren áthúzódó kerítés mellett, a kerítés tetején befelé hajló rozsdás vasrudakon: szögesdrót, hatalmas, szürkére mázolt, lepattogzott festésű vaskapun, szórópisztollyal ráfújt nagy fekete betűk: PUNKS NOT DEAD... odébb: SEX JIBE HUSBAND MURDERS WIFE. (MARTINL. G.), E.P.M.D.; A.C.A.B.... sokat látott (számára ismeretlen) rövidítések... a kerítésen az egyik betonelem hiányzik, futtában benéz az elhagyott, sivár térre, az egyik ajtaját-ablakát vesztett bódén: LOVE KATI. Rohan tovább, át a vasúti felüljáró deszkáin, talpa alatt a szegecskek fénylő feje, alul, a rozsdaszínű zúzalékban a csillogó-kanyargó sínpárok, a pléhlemezekből kirakott kerítésen itt is feliratok: BARMY ARMY; EL DIABLO (rikító vörössel)... a híd végén, fémtáblán, a lefelé mutató piros villám mellett: Nagyfeszültség! A vezeték érintése és megközelítése életveszélyes!

...rohant tovább, a felüljáró másik oldalán le a lépcsőkön, végig a poros flaszteren. „Hát élet ez? Dehogyan élet – húgy és fekália, örvénylő moslék, összetört szív. A világ, Istenről elhagyatva, mélységes sötétbe merül..." – ki is írta ezt? Nem jutott eszébe. De orosz. Ez biztos. Egy nemrég meghalt orosz író. De hát biztos, hogy a világot – valóban – elhagyta Isten, nem csak engem... vagy én őt? Végül is: mindegy! Üresség, semmi, kifakult, elmúlt élet, sötlettség; húgy és fekália, örvénylő moslék, összetört szív... Lükettek agyában a szavak. Furcsa volt a légkör: nyomasztó meleg, szélcsend, egyöntetűen szürke ég, de eső már rég nem esett...

Hirtelen eszébe jutott az anyja. És több éve halott apja. És a kert. A kert, ahol ő is felnőtt. Ahol az apja gyümölcsfákat ültetett. Aztán amikor megnőttek a fák, csak sétált közöttük, néha megállt, mintha beszélgetne velük, megsimogatta némelyik törzsét... Egyik éjjel azt álmodta: mindez már nincs, az egész kert helyét lebetonozták, és most parkoló. Zokogva ébredt, ömlött róla a víz...

...rohant. Maga sem tudta pontosan, miért, de oda akart eljutni: a kertbe, az anyjához. Nem tudta, mit fog ott csinálni, de érezte: mennie kell... Végül kiért a központi buszpályaudvarra. Miután megivott kb. nyolc felest, rendelt egy kávét. Kellott a pálinka, hogy elzsibbassa vibráló agyát, de kellett a kávé is, mert nem akart részegen megérkezni az anyjához...

Fehér olajfestékkel lemázolt, leláncolt, csipkés mintázatú vasszékek, vasasztalok, vaskerítés; rózsaszínre, majd szürkére váltanak az alkonyi fényben. A pultnál két farmernadrágos, fekete garbós fiatalember sört iszik. Nagyokat fújtatva, fekete füstöt eregetve megérkezik a busz. Porral borított, rozoga tákolmány. Beáll.

„Nincsen mállhám. - mondja József Attila. /Valamit elfelejtettem - talán ha azt kitalálnám./ Egy: semmi./ Kettő: semmi./ Három: semmi./ Olyan szokatlan, mint ez a pályaudvar,/ hogy egyáltalában nincsen semmi./"

*

Táj. Tompaság. Homályba boruló táj, teljes tompaság. Tompán fájó agy. Szeszben ázott idegek, koffeintől lüktető érfalak. Halk motorzúgás; mégis: mintha gránátok robbannának. Halk zene a busz rádiójából: sunyin tépkedi a roncsolt idegeket...

Most egy falun megyünk keresztül. Vagy város? Mindegy. Ívlámpák, fénycsövek. Az út szélén védőkorlát, fehér csík. Transzparenszek, reklámszövegek... „Béluskám, egy plakátot kellene írni azzal a szöveggel..."; „Nem! Nem írom meg." HAIR, COSMETIC. Üres táblák. Hatalmas vakító felületek, ahogy rájuk vetődik a fény, meg plakátokkal teleragasztott táblák. Reklámoznak valamit. Valamit el akarnak adni. Mindent el akarnak adni. Jelzőtáblák. Kék alapon fehér nyilak. Jobbra, balra, előre... füves tér. Fatörzsek egészen közel. Csak az aljukat lehet látni. Csak derékig látszanak a fák... Az apám sétált a gyümölcsfái között, néha meg-megállt, mintha beszélgetne velük, megsimogatta némelyik törzsét... a diót, a mandulát...

...facsemeték. Szürke házfalak. Autók. Előző autók hátulja, szembejövő autók vakító reflektorai. Zene. Örjítően halk zene.

...zsibbadok. Most nincs bennem az a meghitt rettegés... Sínek. „Én állomás mellett lakom./ Erre sok vonat jön-megy..." Attila! Ahogy Latinovits mondja. Attila, Latinovits és a vonat... Plakátok: Chiqita, HONDA, Skála, Posta Bank... Buszmegálló. Mi nem állunk meg. Nincs leszálló, nincs felszálló. Fák. Védőkorlát az út szélén. ARAL. Telefonfülke. Nagy plakáton szép nagy női arc. Kőfal. Fák. Fű. Szaggatott fehér vonal. Robogó járművek. Kicsik, nagyok. Surrognak a gumikerekek. Sötétség. Mocskos színe van a sötétségnek. A távolban lámpák pöttyei. Az út szélén cölöpök foszforeszkáló piros csíkokkal. Bokrok. Mondanám, hogy zöld, de inkább csak tudom, hogy zöld... hogy zöldék a bokrok. Nem látom őket zöldnek... Ha nagyobb fényt kapnak: szinte fehérék. Védőkorlát... Az út egy-egy darabkája. Mindig másik darabkája az útnak. Amennyit látok innen... ebből a szögből... az üvegen át. Az út: szürke. Ezt nemcsak tudom, ezt tisztán látom: szürke... Nem! Ahol nagyobb fényt kap, ott fehér. Fehérnek látszik... Fehérnek látom... „...ha a só ízét veszti... sem a földre, sem trágyának nem való. Kidobják." Nem, nem csinálom tovább! Mázoljon más parancsra... tegye helyre más a széklábakat... Apám a kertben... a gyümölcsfái között... Anyám. Mi lehet az anyámmal?

...fehér út! Fehérnek látom a szürke út egy-egy darabkáját, ahogy haladunk az éjszakában... Előre? Haza? Megyünk. Védőkorlát. Fű. Fák fényben. Fák sötétben. Azonos távolságra azok a kis cölöpök, azokkal a világító piros vonalakkal. Most jól megyünk. Zúg a motor. A zene már nem szól. Egy táblán: BIZTOS KÖTÉS. Egy kis zöld táblán 28-as szám... Martonvásár, Gyuró... nyíl jobbra, KIJÁRAT... domboldal, fű, fehér csík, védőkorlát, haladunk...

EGY FÉRFI, EGY NŐ ÉS AZ ÉLŐ ISTEN SZENT HÁROMSZÖGE

FELVIDÉKI ÉSZREVÉTELEK A KERESZTYÉN HÁZASSÁGGAL KAPCSOLATBAN

Pospíšil Miklós

1. A válások magas arányának problematikája

A szlovák Statisztikai Hivatal által 2017 májusában közzétett adatai egyértelműen tükrözik a válások számának drasztikus növekedését. 2006-ban megközelítőleg 10 500-an váltak el (ami 30 000 házasságkötésből 35%-os válási arányt mutat), a 2016-os évben pedig 8500 válást mondtak ki 22 000-ből, ami számszerűen javulást jelez a válások terén, ám ha a százalékos értéket nézzük, meglátjuk a szomorú valóságot, miszerint ebben az évben már a csökkent mennyiségű házasságok közül is 38% végződött válással. A házasságok száma rohamosan csökken, míg a válások száma növekszik.¹

Dányi Zoltán magyarországi adatai sem túl biztatók a válással kapcsolatban,² szerinte az emberek nagyobb többsége nem elég alkalmas arra, hogy a kapcsolataikban fellépő válságokat megfelelően kezelje, mert a házasság, úgy, mint az élet, tele van megannyi válsággal, amit mindig reakció követ.

Váláshoz vezető út lehet a házastársi kapcsolat elhanyagolása, amit az egyre növekedő terhek és feladatok idézhetnek elő. A túlterheltséggel párhuzamosan növekszik az érzékenység és a támogatás igénylése, ami gyakran elmarad. Továbbá a házasság iránt támasztott irreális emocionális elvárások is könnyen vezethetnek váláshoz, hiszen senki sem várhatja el a másiktól, hogy elvárásainak mindig és teljes mértékben meg tudjon felelni.³

Hézszer Gábor véleménye szerint a házasságtörés mindig a házasságban bekövetkezett törés szimptomája. Van legalizált formája is, ami lehet – mondjuk – az állandó futballmeccsre járás, ahol kitombolhatja magát az illető, mivel máshol nem tud. Továbbá úgy véli, nincs „önhibán kívül” történő válás. A válás szándéka nem a partnerre, hanem valamilyen tarthatatlan állapotra, azzal akar szakítani pl. hogy nem tud beszélgetni a másikkal.⁴ Eszerint a válás nem csak egy ember hibája, hanem többé-kevésbé a másiké is.

Vélekedésével így szembemegy Wilhelm Graff könyvében tárgyalt, újraházasultakkal kapcsolatos pasztorális problémakörrel (1992-ben íródott könyv). A „véten félről” van itt szó, aki fiatalon, saját hibáján kívül végérvényesen egyedül marad a másik hibája miatt, röviddel a házasságkötés után. Újraházasodás esetén a házasság felbonthatatlansága miatt szembekerül az római katolikus egyházi házassági joggal, nem járulhat szentségekhez.⁵ A házasság szentség voltáról van itt szó, amire eme írás nem térhet ki bővebben.

Ehelyett utaljunk C.S. Lewis-ra, aki egyrészt megjegyzi, hogy a különböző egyházak állásfoglalása a válás témájával kapcsolatban megosztott, ám valamenynyí elutasítja azt a modern felfogást, hogy a válás csak a partnerek egyszerű újraszerveződése, amit akkor kell végre-

hajtani, ha a felek úgy érzik, már nem szeretik egymást, vagy valaki másba szerttek bele.⁶

Ennél jóval bonyolultabb a dolog. Elgondolkodtató lehet a Gyökössy Endre által idézett Barth Károly, aki szerint csak abban a legvégső esetben kerülhet sor válásra, ha hitben úgy látja úgy a hívó ember, hogy házassága nem Isten rendelese szerint való, hanem megtapasztaltan Isten ítélete alatt áll. Alaposan meg kell vizsgálnia az utat, amelyen idáig eljutott: Keresnie kell lehetőségeket, hogy több türelemmel, szeretettel, békétűréssel megmaradhasson a házasság. A külső, rossz jelek nem szolgálhatnak indokul a válásra, csak akkor gondolhatunk rá, ha a házasságban a rendetlenség és a válás hozhat rendet. Tragikus, nem dicséretes, nem szép, de érthető és bocsánatos. Továbbá úgy vélekedik Bart, hogy a gyülekezet feladata hirdetni a házasság végtelenül szent és komoly voltát, Istentől való rendeltetését és a rossz házasságok szeretetben való gyógyíthatóságát, de ha mindez nem segít, el kell, hogy ismerje a válást, mint szükséges rosszat. De mert rossz, részünkről sohasem tanácsolható. Mindenki magáról ad számot Istennek. (Róm 14,12.)⁷

A legtöbb válás felesleges, ha megfelelő segítséget kap. A válási szándékból reflektálni lehet arra, hogy milyen helyes irányba kell fejlődnie a kapcsolatnak megmaradása érdekében. Ehhez a következő illúzióktól kell megválnia a párnak Hézszer szerint:

1. A házasság 10-20 év után is ugyanolyan marad, mint kezdetben.
2. A házasságot élni kell, nem pedig beszélni róla.
3. A rossz emlékeket egyszerűen el kell felejtetni beszéd nélkül.
4. A partner olyan, amilyennek én szeretném.
5. A "mindig harmonikus" házasság egy illúzió hogy az mindig mindenki igényét azonnal ki tudja elégíteni.
6. Szakítani azzal az igénnyel, hogy a másiknak mindig tudnia kell, mire van nekem szükségem, és hogy igényeimet nem kell kimondanom.⁸

Ezen a vonalon maradvá további érdekesség a válás lefolyásának szakaszairól való tudomás:

1. a pár krízisbe jut; 2. a válásról való döntés nyitott; 3. A válás eldőntött ténynyé vált; 4. a válás megtörtént.

Minden egyes szakasz különböző lelkipásztori feladatokat támaszt: Az elsőnél a krízisből eredő feszültség csökkentése, a teljesítetlen, csodást kiváltó igények megfogalmazása és teljesíthetőségük vizsgálata. A másodiknál a különbségek és a közös kapcsolati elemek felderítése, differenciálása és rendszerezése áll előtérben. A harmadik célja, hogy emberhez méltó módon fejezzék be lezáruló kapcsolatukat. A negyedik az átélt krízis traumatikus élményeinek feldolgozásáról szól, aminek elmaradása vagy elakadása szenvedést és veszélyt jelenthet egy jövőbeni újabb kapcsolatban. Cél, hogy az elvált önmag szemponjtjából tekintse végig felbom-

lott házasságának folyamatát, felismerje azokat az okokat önmagában, amelyek csödhöz vezettek.⁹

Bernhard Kaiser írja, hogy az érvényesen megkötött házasság felbontásának minden formája ellent mond Isten akaratának, és magába foglalja az isteni törvénnyel való ellenszegülést. Mégis zátonyra futhat, a házasságis szenvedhet vagy felbomolhat a bűn súlya alatt.A bűn valóságával számolnia kell, és a bűnösnek Isten törvényét és az evangéliumot kell hirdetnie.¹⁰

Az egyházak különböző vélekedése ellenére úgy gondolom, hogy mindegyik esetében cél a hosszú ideje súlyosbodó válások csökkentése kell hogy legyen.

2. Az egyház, a gyülekezet és a lelkipáldozás szerepe a házasságra való felkészítésben és magában a házasságban

Manapság az ember találkozik az egyttélések megannyi formájával, a házasság elutasításával és az arról való ismeretek hiányával, de röviden úgy is fogalmazhatnánk, hogy az ember csak önmagára hagyatkozik, kizárja Istent és az egyházat is életéből, nem érzi szükségét a rájuk való hagyatkozásnak.

Az egyháznak azonban nem csak kritikát kell gyakorolnia a világ irányában, hanem segítő, tanácsadó, gyakorlati alternatívát, példát adnia. Meg kell tanulnia átadni a modern világ számára az örök értékeket. Modernné, maivá kell válnunk, fel kell mérnünk mindazt, ami körülvesz bennünket, és tudnunk kell megszólítani a ma emberét. A felelősségünk abban áll, hogy az Úr Istentől kapott feladatunkat a lehető legjobban végezzük.¹¹

Az egyházi közösségeknek segítő kezét kellene nyújtaniuk a családoknak, jogos az ilyen jellegű elvárás. A keresztelesek, konfirmációk, házasságkötések és gyászszertartások által bekapcsolódnak a gyülekezet életébe. Az egyházközségek végzik a gyermek- és ifjúsági munka szolgálatát, valamint bibliaköröket kínálnak felnőttek számára. Mindez lehetőséget szolgáltat a családokkal való gyors és közvetlen kapcsolatfelvételtre és lelkipáldozásra. A lelkipáldozók és munkatársaik preventív munkát is végezhetnek. A gyülekezet strukturált közösségi kapcsolatrendszer, ezért lehetőség van arra, hogy hatékonyan segítsenek másoknak. Szorult helyzetben a gyülekezeti tagok meglátogathatnak, segíthetnek. Benne minden korsztály megtalálható a maga aktuális gondjával, aminél a gyülekezet mindig éreztheti támogatását. A lelkipáldozás segítséget nyújthat az életciklusok átmeneteiben. születése után sok szülőnek segítségére van szüksége az új helyzettel való megbirkózással. Keresztelés mellett a lelkipáldozást is fel kell kínálni. A gyülekezetek az óvodán keresztül is támogathatják a gyerekeket és szüleiket. A fiataloknak gyakran nehéz elhatárolni magukat szüleiktől, és saját, a jövőbe vezető életútjukat megtalálni. Útkeresésük

közepette igénybe kell hogy vehessék a gyülekezet segítségét.¹²

Sajnos nagyon gyakori, hogy a keresztyének nem merik felkeresni lelkészüket problémáikkal, inkább vállalják a félelmet, szenvedést, de akár a válást is. Nem tartják etikusnak például az intim szféra problémáival kapcsolatban a dialógus létesítését. Pedig a vérző asszony gyógyulása is úgy kezdődik, hogy el meri mondani Krisztusnak a teljes igazságot - Mk 5,33.¹³

Lelkészeket megkeresve Dányi arra a következtetésre jutott, hogy a jegyesoktatás tartalmának körülbelül 30%-ában van szó a házasságra való előkészítésről, 70%-ában a felnőttekatekézis témáját érintő kérdésekről esik szó. Mindez következhet abból, hogy sokan világi környezetből érkeznek. Megtörténhet, hogy a lelkipásztor nem érzi magát szakmailag, pasztorális szempontból megfelelően felkészültnek a házasságra való felkészítésben, és ezért inkább a felnőtt katekézis témáját érintő kérdésekkel foglalkozik. Az is előfordulhat, hogy a lelkipásztor túlságosan fél a tévtanításoktól, és ezért ott is azok ellen hadakozik, ahol lelkipáldozni vagy tanácsot kellene adni. Az önképzés és önismeret fejlesztése elengedhetetlen az eredmények elérése érdekében.¹⁴ Fontos, hogy a lelkészek lelkipáldozói tanfolyamokon vegyenek részt, fejlesszék kommunikációs és kapcsolatteremtő képességüket, megtanulják hitüket a lelkipáldozást kérő hitéhez mérten belevinni a lelki gondozásba.¹⁵

A házasság-előkészítés már gyermekkorban elkezdődik azzal, hogy a szülőkön keresztül a gyermek egy házassági mintát lát és tapasztal.

Ez alatt az időszak alatt a szülők felelőssége a gyermek önismeretre vezetése. Ekkor alapozódik meg a gyermek értékrendszere, világlátása. A lelkipásztor feladata abban nyilvánul meg, hogy a szülőket támogassa ebben a munkában, melynek gyakorlati megvalósulása a családlátogatás, a pasztorális, a házashétvége, a házaskörök, a nevelési kérdésekben pedig előadások szervezése a gyülekezetben. A gyermek szempontjából a lelkipásztornak arra kell figyelnie, hogy a korának megfelelő katekizmusban részesítse őt. Alkalmas időben és az igényeknek megfelelően érdemes a fiatalokat a házastársi életre szóló felkészítésben részesíteni (előadások, csoport-beszélgetések, filmklub).¹⁶ Segíteni kell a fiatalokat abban, hogy eljussanak önálló, személyes hitüknek megfelelő házassági elképzeléseikhez. A velük való foglalkozás sok naiv, irreális elképzelést szüntet meg, ami veszélyeztetheti majd a házasságot. Ugyanakkor újabb értékek és célok felismerésében segít, amelyek szilárd alapot nyújthatnak majd a páros élethez. A házasságkötés ennek a hosszú folyamatnak ünnepélyes lezárását is jelentheti.¹⁷ Fontos a mintaadás, hiszen a serdülő már nem, vagy nemcsak a szülői azonosulási értékmintákat veszi alapul, hanem pedagógust, lelkipásztort, tanárt, kortársait stb.

A jegyesoktatás célja a házasságkötésre való személyes felkészítés, ami a liturgiára és a házaspár kapcsolatának építésére, mélyítésére irányul. A felkészítés során alkalom nyílik a lelkipásztor számára a jegyesekkel való bizalomteljes kapcsolat kiépítésére. A jegyesoktatás célzott, és nem problémamegoldó lelki gondozás.¹⁸ A lelkipásztor mindig, most is empatikus a jegyespárokkal folytatott beszélgetésben. Párbeszédre törekszik. Az „emberközpontúan” vezetett beszélgetés a jegyespár érzelmei mentén való beszélgetésvezetést jelenti. Ennek tartalmi jelentősége, hogy a beszélgetés és a tudatos témaváltások egyes mozzanataira a segítőnek kell figyelnie, ugyanakkor követnie kell, sőt meg kell értenie és éreznie azt az érzelmi hullámmást, amelyben a jegyespár mozog.¹⁹ A házassági előkészítő beszélgetés célja a házaspárkapcsolatra való felkészítés. Ezért fontos hogy a fiatal pár a gyülekezethez csatlakozzon, gyülekezeti tagok és egyben az anyaszentegyház tagjai legyenek lelki és hitbeli növekedésükért. A Krisztusban való egyéni lelki növekedésük és a közös hitbeli fejlődésük is a gyülekezetben történhet.²⁰

A házasság nem lezárás, hanem egy új kezdet, állandó, közös feladat mindkét fél számára. A szerelmet állandóan ápolni és mélyíteni kell. Lelki vezetésre van szükségük, nehézségek idején is. Az egyházközségnek is nagy felelőssége és feladata van (házaskörök, családkörök, összejövetelek, családkörök; a házassági tanácsadás nagy szerepe – ezt jobban ki kellene építeni).²¹

Ahogy az egyénre, úgy a családra is érvényesek a különböző fejlődési folyamatok, amelyekkel együtt járnak a fejlődési krízisek is. Utalok itt az első gyermek érkezésére, majd kirepülésére, ami új feladatokat kreál, illetve megváltoztatja a szerepeket is, vagy például a szülői házról való leválás, és még sorolhatnám. Mindezeknél fontos a gyülekezet és lelkipásztor állandó jelenléte és segítése, mivel lényegesen megkönnyíthetik a nehez időszakok átvészelését.

3. A házasság keresztyén szemszögből

A megannyi együttélési formák és a házasságról való hiányos ismeretek szükségessé teszik néhány alapvető tény közlését azzal kapcsolatban. Dányira hivatkozva a házasságról kijelenthető, hogy:

1. Isten rendelése – 1Móz 1, 27

Az Úr elgondolása, hogy az ember élete a földön a férfi és a nő közösségében, a házasság keretében folyjon le. A „férfi és a nő együtt ember, együtt Isten képmása”.²²

A férfi és a nő egymás mellé rendeltetése a házasságban a Gen 2, 18,24-ben van leírva: „Ázután ezt mondta az Úristen: nem jó az embernek egyedül lenni, alkotok hozzáilló segítőtársat. ... Ezért a férfi elhagyja apját és anyját, ragaszkodik feleségéhez, és lesznek egy testté.” Isten rendelte úgy, hogy a férfi és a nő a házasságban együtt éljen.²³

¹ http://www.korkep.sk/cikkek/mindennapjaink/2017/05/26/lesujto-szlovakiai-nepesegstatisztika-remiszo-kovetkezmennyekkel_felhasznalas_datuma: 2017.11.07.

² Dányi Zoltán Házassági felkészítés családi életciklusok tükrében. Sárospataki Füzetek. Teológia Tudományos Szakfolyóirat. 18. évfolyam, 2014. 3. szám, 120-122

³ Dr. Hézszer Gábor: A pásztori pszichológia kézikönyve. Budapest, 1995. 310

⁴ Dr. Hézszer Gábor. 312

⁵ Wilhelm Graff. Szexualitás – házasság – egyház. Pannonhalma, 1992. 57

⁶ C. S. Lewis. Keresztény vagyok. Budapest. 2006. 144

⁷ Gyökössy Endre. A boldog házasság. Budapest, 2014. 107

⁸ Dr. Hézszer Gábor. 312

⁹ Dr. Hézszer Gábor. 314

¹⁰ doc. Bernhard Kaiser, PhD. Etika IV (Házassági, családi és szexualitika). Előadás. 2007/08. 26

¹¹ Dányi Zoltán. 92

¹² Helmut Weiss. Lelkipáldozás, szupervízió, pasztorálpszichológia. Kolozsvár, 2011. 144

¹³ Gyökössy Endre. 37

¹⁴ Dányi Zoltán. 97

¹⁵ Helmut Weiss. 158

¹⁶ Dányi Zoltán 94

¹⁷ Dr. Hézszer Gábor. 301

¹⁸ Dányi Zoltán 94

¹⁹ Szarka Miklós. Házasságra felkészítő beszélgetések. Budapest, 2013. 23

²⁰ Szarka Miklós. 27

²¹ Wilhelm Graff 78

²² Dányi Zoltán 94

²³ doc. Bernhard Kaiser, PhD. Etika IV (Házassági, családi és szexualitika). Előadás. 2007/08. 19.

STÁDIUM

A Biblia az embert családjával együtt, kontextusban szemléli úgy, mint akik együtt vannak a bajban Mk 5,35–43, de elkötelezettek egymás iránt Mk 5,19, sőt karitatív felelősséggel tartoznak egymásnak (Jn 19,25–27).²⁴

2. Az élet továbbadását a házastársakra bízta – 1Móz 1,28

Nagy méltóságra emelte ezzel az embert (házaspárt), ugyanis a teremő Isten munkatársaivá lettek ezáltal.²⁵

Isten az, aki teremti, azaz "szerzi" a társat 1Móz 2,18. Isten a nőben és férfiban egyidejűleg kezd munkálkodni. Folyamatosan teremt. Új, azaz pneumatikus embert teremt bennük egyaránt, egyrészt mert a házasság teremtetési rend 1Móz 2,18, másrészt mert bár mindkettő az 1. teremtés eredménye, de a 2. teremtés, a Krisztusban való újjáteremtés gyümölcse is lehet, és azért teszi, hogy az is legyen. Krisztusban, az új teremtésben nő és férfi egyek, azaz egyenértékűek (Gal 3,28).²⁶

Isten köti össze a férfit és a nőt (Mt19,6). Ha tehát egy férfi és egy nő eldöntik, hogy összeházasodnak, ez egyúttal Isten munkája is. Istennek ez a tette a teremtetett világ szintjén hat.²⁷

3. A házasság szövetség, melynek megtartására Isten ügyel – Péld 2,17; Mal 2,14; Mt 19,6 ²⁸

Amikor mi egymással kötünk szövetséget házasságban, Ő az örökéletre szóló Szövetséget ajánlja fel. A jövőt senki sem tudhatja, de az Ő Szövetsége az biztos,

ha elfogadjuk. Ez a szövetség teszi érvényessé és tartóssá a mi szövetségünket is a házasságban. Titok ez, nagy misztérium, alig megfogalmazható, de megtapasztalható.²⁹

A „lesznek ketten egy testté” nemcsak szexuális jelentést hordoz. Mélyebb értelme, hogy házasságban a férfi és nő egy különleges testté, élő organikummá válik, amelyben az egyik a fej, másik a szív. Ez az élő organizmus maga a házasság,³⁰ mindkettejük kapcsolata egy harmadikkal, egy közössel, egy olyan állapottal, renddel vagy létszerkezettel, mely önmagában felbonthatatlan. Ez a jelleg olymódon írható le, hogy a házastársak a házasságban többé már nem ugyanazok, akik a házasság előtt voltak – mindenki külön test – hanem egy testté lettek.³¹

A házasságot az „Úrban” is meg kell kötni (1Kor 7,39). Ez azt jelenti, hogy a házasfelek egymást a „Krisztusban“ megigazítottnak és megszenteltnek ismerik el, akivel együtt állnak a hitben. A partnerválasztásnál és házasságkötésnél nem a szexuális vágynak kell döntőnek lennie, hanem a Krisztusba vetett közös hit, és mindaz, amit a Krisztusban a Szentlélek által a hit gyümölcseként megadatott. Ez azt jelenti, hogy a mértéktartás és fegyelem, türelem és szíveség jellemzik a megalapozott házasságot.

A házasság mindig háromszög, azaz egy férfi, egy nő és az élő Isten szent háromszöge. Isten nélkülözése űrt kreál, a vákuum pedig mindig beszív oda valakit vagy valamit. Lehet az egy 3. személy,

kényelem, pénz vagy bármi más, amivel pótolni próbálják az Urat. Sok család szabályozza mindennapi életét tiltó módon, amik hamarosan tabuizáláshoz vezethetnek: megkérdőjelezhetetlen, felülvizsgálhatatlan tilalmakhoz. Így alakulnak ki azok a bizonyos családi „idegen istenek”, amelyeknek esetleg generációkon át szolgálnak a tagok. Beszélhetünk zsarnoki magatartásról is, amikor egy férfi kis-istenné „kiáltja ki” magát. Mindig az akar mindenáron uralkodni, aki belül megkötözött. Az asszony nemegyszer támogatja és mindenben ki is szolgálja. A házastárs istenítése mások előtt legtöbbször olyan takaró, amellyel kibújik alapvető szolgálata, a segítőtárs feladatának betöltése alól és csak öntözgeti férjében a zsarnokpalántát. Isten pedig féltőn szerető Isten, aki előbb-utóbb ledönti a bálványokat. Előbb vagy utóbb bekövetkezik az ártíhlenés, a lélek forradalma, mivel a lélek egyensúlyra törekszik.

A lelkipásztor pásztori beszélgetést végez, ami egy Istenhez segítő, sőt Istennel való kapcsolatra irányított beszélgetéskell legyen. Az irányítást a Szentlélek végzi, illetve végezheti. Krisztus a végső, a szent. Egyik életében sem kerülhet le Krisztus arról a helyről, ami őt megilleti. Erre mindkettő személyes kegyessége segíti el őket, azaz kapcsolatuk az élő Istennel.

4. Az agapé jelentése és értelme

A házasságnak szeretetből kell születnie. Ennek a szeretetnek térben és időben megvannak és kell is, hogy meglegyenek az előzményei, sőt a fokozatai is. A

megismerkedés érdeklődő, az egész test-lelket komolyan betöltő felismeréssé kell hogy változzon mindkét részről: szeretik egymást szerelemmel, ami tele van ihletettséggel, feszültséggel, sóvárgással, örömmel, stb. A szerelem mindkét fél részéről meg kell hogy legyen és igaz legyen. Minden lelkigondozói és lélektani tapasztalat arról beszél, hogy a jó házasság egyik nélkülözhetetlen előfeltétele éppen ez a kiválasztó szeretet, amely párját a másikban felismeri, megszereti, kiválasztja minden más férfi és nő közül. Amikor pedig egész lényével igent mond a másikra, lényegében minden más férfira illetve nőre nemet is mond. Csak a szerelemből nemesedett szeretet az, amely mindent elfedez, mindent hisz, remél és eltűr. A szeretet soha el nem múlik (1Kor 13,7–8).

Nagyon találó Gyökössy Endre „szere­ tet definíciója”: Eros – szeretlek téged, Filia – szeretem őket, őt, Szexus – szeretem magam, Agapé - szeretlek szentül. Bármelyik is hiányzik, akkor a házasság fóbíásiás, félelmessé lesz. Agapé nélkül félelmesen üres a legteljesebb három oldal is. A teljességben törekvő szeretetet igazán csak hitben lehet megélni. A szerelemtől a házasságig rövid lehet az út, de a házasságtól a teljes szeretetig hosszú és komoly az út, mert fölfelé visz. Nem véletlen, hogy a Szeretethimnusz egyszerre említi a hitet, reményt és a szeretetet (1Kor 13,13). Bár „legnagyobb a szeretet”, de nemegyszer mankóra, támogatásra szorul. És ez a hit és a remény. Ha olykor ki is billen a teljességre törekvő szeretet egy-egy oldala, vagy a szeretet teljességének összezsugorodik a

közepe – hitben kérhető, remélhető és várható a gyógyulás.

Amikor Pál arra kéri a korintusiakat, hogy minden dolguk az agapé féle szeretetben kapjon értelmet, amelyet Jézus hozott és mutatott meg a földön. János apostol 1. levelében azt írja, hogy Isten szeretet, és aki a szeretetben marad, az Istenben marad, és Isten őbenne (1Jn 4,16).

A lelkigondozásnál is az agapé, az isteni szeretet kell hogy domináljon a beszélgetésekben és a kapcsolatokban is egyaránt. Hogy úgy szeressék a másikat, ahogy az van, Isten ebben segít. Azért szeretni, mert gazdagítani szeretné a másikat és adni neki.

Befejezés

A keresztyén házasság minőségében különbözik minden más együttélési formától, hiszen benne a férfi és nő Isten áldását élvezi és az időnkénti nehézségek ellenére is számíthat az ígéretekre. Az embernél nagyon kényes pont a szabadsága, mindig is törekedett arra, hogy egyedül önmagára támaszkodhasson, maga döntson élete minden dolgáról. Azonban időről időre rádöbben, hogy paradox módon a házasságban élheti meg igazán szabadságát, nem magára, hanem a szentháromság Istenének kegyelmében.

Molnár János prodékán úr idézetével zárnám írásomat, aki egy áhitaton azért imádkozott, hogy Isten annyi szabadságot adjon, amennyi még nem öl meg, és nem okozza pusztulását az embernek.

24 Szarka Miklós. 25

25 Dányi Zoltán 94

26 Szarka Miklós65.

27 doc. Bernhard Kaiser, PhD. Etika IV (Házassági, családi és szexualitika). Előadás. 2007/08.19.

28 Dányi Zoltán 94

29 Gyökössy Endre. 130

30 Gyökössy Endre 47

31 doc. Bernhard Kaiser, PhD. Etika IV (Házassági, családi és szexualitika). Előadás. 2007/08.19.

32 doc. Bernhard Kaiser, PhD. Etika IV (Házassági, családi és szexualitika). Előadás. 2007/08. 21.

33 Gyökössy Endre. 42

34 Dr. Hézszer Gábor. 256

35 Gyökössy Endre 51

36 Szarka Miklós. 26

37 Gyökössy Endre. 126

38 Gyökössy Endre. 39

39 Gyökössy Endre. 40

40 Szarka Miklós. 72

Czipott György versei

Csörgősipkazenét...

csörgősipkazenét! az kell nektek... poshadt lett már keréketötretés szímfüniája, észnek, fülnek csömörös immár lelencküszöbre kitett malacpozsgás kisdedsikogás. hát csörgősipkazenét! hétszermért bohócruhában úgysem látszanak sebek, hegek és oly édes illata leng népröhögésnek. csörgősipkazenét hát! táncoljanak patkányok, koldusok billegve elaggott furulyás önszara lábanyomában, lejtsenek fömntartható palotást fényezve golyvás szeméárkát! csörgősipkazenét! vérpadok sikolycsikorát, mielőtt lecsap kikovácsolt svédacél! — — — adventi harangzó penészlő csöndet terelget és tapsrenddé simogat szalmát betlehempanoptikumok pufók bubái alá. — — — csörgősipkazenét csakazértis! szívtemetőből kikaparni elfeledett holtakat, zajszőgekkel ágyazni kizuhant angyalok tespedése alá! — — — ragyog kaszácsillag bölcsömléye.

Szakadt lánccal

résnyíre megnyílvá ég de állsz csak hiszen senki nem hívott sorszám se villog zárlatos csillagok között és hivatalvezető úr sem invitál szívesen tessék kérem parancsolni pedig te dehogy akarnál hiszen még cigarettázol sötét anyag gyurmaként megragad tüdőd alatt pormacsckás szívzugban plasztik fogaid között is kézbesítésről megint lekéstél valahogy igaz meghívót eddig se küldtek behívó pedig nem szokott késlekedni de az se most meg itt van résnyíre nyitva szezonvég és nem tudod legalább beless-e vagy inkább húzd be magad előtt — — — elszakadt lánc kerékküllöt kattogtat ahogy minden fordulatnál húzd csak tovább elhamvadtak porában mert megnyeklett nyeregre ülni de minek is senki nem hívott sorszám se villog hivatalvezető úr sem invitál szívesen tessék kérem

Deák Mór Júdás

arcomtól ha visszaretten az arctalan atyaisten jaj csak senki meg ne lássa felmászok a keresztfára

felmászok a keresztfára jaj csak senki meg ne lássa szakállam nincs majd hazudom jaj ha esik látszik a nyom

jaj ha esik látszik a nyom szakállam nincs majd hazudom arcomtól már visszaretten az arctalan atyaisten

jaj ha esik látszik a nyom szarvasvipera a bánat úttalan hiszen hatalom s utolér hiszen alázat

feje a szívembe dagad s úgy kígyózik egy verőér mint a kétágú gondolat vért méltóan csak vér kísér

félelmem nyál-nyakláncához hóhérvérítéket gyöngyöz s torkomra ezzel tesz hurkot a bennem nélkülem bűnös

szegeedelmem parancsolat s nem az a tíz kőbe vésve mitől véd meg az akarát hogyha átválthatják vérre

1. Hézser Gábor. A pásztori pszichológia kézikönyve. Budapest, Kálvin János Kiadó, 1995.

2. Wilhelm GrafI. Szexualitás – házasság – egyház. Pannonhalmia, Bencés Kiadó, 1992.

3. C. S. Lewis. Keresztény vagyok. Budapest, Harmat Kiadó, 2006.

4. Gyökössy Endre. A boldog házasság. Budapest, Szent Gellért Kiadó és Nyomda, 2014.

5. Helmut Weiss. Lelkigondozás, szupervízió, pásztorálpszichológia. Kolozsvár, Exit Kiadó, 2011.

6. Szarka Miklós. Házasságra felkészítő beszélgetések. Budapest, Kálvin Kiadó, 2013.

7. Dányi Zoltán Házassági felkészítés családi életciklusok tükrében. Sárospataki Füzetek. Teológia Tudományos Szakfolyóirat. 18. évfolyam, 2014, 3. szám

8. Bernhard Kaiser, PhD. Etika IV (Házassági, családi és szexualitika). Előadás. 2007/08.

9. http://www.korkep.sk/cikkek/mindennapjaink/2017/05/26/lesujto-szlovakiai-nepességstatisztika-remiszto-kovetkezmenyekkel, felhasználás dátuma: 2017.11.07.

10. Gyökössy Endre. 42

11. Dr. Hézszer Gábor. 256

12. Gyökössy Endre 51

13. Szarka Miklós. 26

14. Gyökössy Endre. 126

15. Gyökössy Endre. 39

16. Gyökössy Endre. 40

17. Szarka Miklós. 72

18. Gyökössy Endre. 42

19. Dr. Hézszer Gábor. 256

20. Gyökössy Endre 51

21. Szarka Miklós. 26

22. Gyökössy Endre. 126

23. Gyökössy Endre. 39

24. Gyökössy Endre. 40

25. Szarka Miklós. 72

26. Gyökössy Endre. 42

27. Dr. Hézszer Gábor. 256

28. Gyökössy Endre 51

29. Szarka Miklós. 26

30. Gyökössy Endre. 126

31. Gyökössy Endre. 39

32. Gyökössy Endre. 40

33. Szarka Miklós. 72

önkezemre ítéltettem
ítéletem így kegyetlen
ujjam csontkampója mégis
vipérát tép kötelemben

az arctalan atyaisten
is az én arcomtól retteg
bűnös mindenki
már mindenki bűnös

és az ártatlanok a legbűnösebbek

Fazekas István Révkomáromi disztichonok A 80 éves Cs. Molnár Jánosnak

Boldog a férfi, ha eltűnt évei nem keserítik,
s foszló fényeitől nem rebbent soha meg.
Ráhull balzsamként az idő, mint árnyas örökzöld,
fellobogózza a tél, lüktet benne a nyár.
Számot a múltról úgy ad: dolgozik éberen egyre,
alkonyi pilláin gondok árnya dereng,
szívének sístergő katlana érceket olvaszt,
sárkányt is leterít, rozsdá nem éri szavát!

Éveinek terebélyes lombja alól ezer érték
kérdezi tőlünk most: „Honnan jössz? Hova mégy?”
Szendergő magyarok! Nem rabló kar, a bütlen-alázat
csonkít itt hitet és csálja a szent tudományt.
Boldog a férfi, ha mindezt értvén még a halálnak
vadmeredélyén is lépked az eltűntért:
nem hagy templomot, ősi tanítást ment az iszaptól,
Isten Igéjével győzi le mind a gonoszt.

A KÖZIGAZGATÁSI FELÉPÍTMÉNYT ÁT KELLETT ALAKÍTANI

DR. SZINAY ATTILA A FÖLDHIVATALI DIGITALIZÁCIÓRÓL, INTERNETRŐL, SAJTÓRÓL, OLVASMÁNYÉLMÉNYEIRŐL

Fazekas István

Dr. Szinay Attila, a Földművelésügyi Minisztérium jogi és igazgatási ügyekért felelős helyettes államtitkára

Államtitkár úrnak mik a tapasztalatai azzal a szervezeti megoldással kapcsolatosan, hogy a Földhivatalok a Járási Hivatalokhoz kerültek, ám a szakmai felügyeletet változatlanul a minisztérium gyakorolja? Nem okozott-e ez adminisztrációs nehézségeket? Vannak-e ezzel kapcsolatosan az ügyfelek részéről visszajelzések?

Azt hiszem, a kérdés megválaszolása előtt két alapvető dolgot mindenképpen meg kell említenünk. Egyrészt, ha az OECD versenyképességi elemzéseit, illetve a közigazgatással ügyfélként kapcsolatba kerülő emberek döntő többségének a véleményét nézem, akkor széles egyetértés van abban, hogy a közigazgatási rendszer átalakításra szorult. Másrészt, ha a folyamatosan fejlődő technikai hátteret, az egyre több elektronikus eljárást veszem számításba, akkor ugyancsak azt kell mondanom, hogy a korábbi örökölt eljárásrendeket, és magát a közigazgatási felépítményt muszáj volt átalakítani.

Ha a saját szakterületemnél maradunk, akkor feltételezem, hogy a rendszeren belül dolgozók egy része, vagy egyes szakmai szereplők esetenként más megoldási módokat is találtak volna a problémakezelésére. Én azonban azt tartom a legfontosabbnak, hogy az újításoknak köszönhetően egyes földhivatali szolgáltatások közelebb kerültek az állampolgárokhoz, a korábban hosszasan elnyúló ügyintézési folyamatok érezhetően felgyorsultak, maga a földhivatali ügyintézés könnyebben elérhető és egyszerűbb lett.

Summa summarum: ha a felhasználók, az ügyfelek úgy érzik, hogy az átalakítás az ő előnyüket szolgálja, akkor a belső szakmai csatározásoknak és lobbierdekek érvényesítésének nincs helyük.

Várható-e a közeljövőben a földhivatali ügyintézekben is a digitalizáció korszerűsítése? Ha igen, milyen mértékben? Adhatnak-e majd be az ügyfelek nevében eljáró ügyvédek elektronikus kérelmeket?

Ezen a téren nagy előrelépés várható. Egy hosszú előkészítő folyamat vége felé járunk és hamarosan az érdemi munka is elindulhat az elektronikus ingatlan-nyilvántartás megteremtése terén. Ebben a több mint tízmilliárd forintos projektben (mely az e-ING munkacímét viseli) az érintett szereplők – a Földművelésügyi Minisztérium bevonásával – egy olyan új rendszer létrehozásán dolgoznak, amely a közeljövőben gyökeresen megváltoztatja az eddigi (egyébként európai szemmel is példaértékű) egységes nyilvántartást. Természetesen a térképi és jogi nyilvántartást ezúttal sem választanánk el egymástól (épp ezzel emelkedik ki a mi rendszerünk a kontinentális példák közül), de reményeink szerint – követve az építészeti technikai fejlődését – egy 3D-s nyilvántartásban, felújított és teljesen digitalizált térképi háttérrel, elektronikus eljárásra alapozva működik majd a magyar ingatlan-nyilvántartás.

A szerződő személyek, ügyvédek, kérelmező ügyfelek az új rendszer bevezetésével annyiban járnak majd jobban, hogy gyorsabb, modernebb és a jelenlegihez képest bővebb szolgáltatást kap-

nak. Ha csak azt említem példaként, hogy az aktuális térképi állományt a legmodernebb technikai megoldásokkal tudjuk pontosítani, vagy az eddig fel nem tüntetett pincék, alagsori helyiségek is megjelenhetnek majd a háromdimenziós nyilvántartásban, akkor egyértelmű az a következtetés, hogy ezeknek az egységeknek a gazdasági értéke is nőni fog.

Személy szerint pártolom azt az elképzelést, hogy a földhivatalban fellelhető tulajdoni lap és térkép a lehető legtöbb információt szolgáltatssa a felhasználók részére. Így a projekt keretében lehetőség lenne a földhasználók adatait is feltüntetni a tulajdoni lapon, ugyanígy egységesíteni lehetne a természetvédelmi védettségre vonatkozó információkat is. S egy egyszerű térképmásolatból azt is megtudhatná a felhasználó, hogy egy adott telek, termőföld alatt éppen milyen közművezeték húzódik, vagy egy átjárásra vonatkozó szolgalmi jognak mi a terjedelme.

Milyen az internethez való viszonya, s miként vélekedik róla?

Három iskoláskorú gyermek édesapjaként az internethez „többrétű” viszony fűz. Ténylegesen sem megtiltani, sem korlátozni nem lehet az ő felhasználói magatartásukat, éppen ezért marad a nehezebb megoldás: gyakran beszélünk a „neten lógás” állandó veszélyeiről, a kirívó negatív példákról. Annak azért örülök, hogy a nyaralásainkon megvannak wifi-kód nélkül is, ha éppen van egy focipálya vagy medence a közelben.

Persze a másik oldalról meg magam is élvezem, ha (mivel mindannyiuk versenyszerűen sportol) azonnal üzennek a versenyekről, még ha külföldön vannak is éppen.

A személyes használat során inkább az előnyöket igyekszem kihasználni. Jómagam semmilyen közösségi oldalon nem vagyok rajta, és remélem, a gyerekeim is felfedezik, hogy így sem marad le senki semmiről. A legnépszerűbb videomegosztón én is talán túl sok időt tudok eltölteni. De másképpen hogyan lehetne, hogy egyik percben még Latinovits Zoltán szavalatában gyönyörködöm, majd utána megnézem, ahogy megvertük a brazilokat 3–0-ra, hogy

aztán a Hobo Blues Band szóljon egész nap a háttérben?

A mai irodai munkát pedig el sem tudnám képzelni internet nélkül. Jelenlegi feladatkörömben azért szerencsére elég sok személyes egyeztetés és találkozó is a részét képezi a mindennapjaimnak, de azért az e-maileken való kapcsolattartás, a netről származó információ és hírgyűjtés hiányában nem tudnám ellátni a munkám.

Mit olvas szívesebben: elektronikus oldalakat vagy nyomtatott sajtótermékeket?

Attól függ, hogy mikor. Természetesen az én reggelem is úgy kezdődik a munkahelyemen, hogy átfutom a híreket. Ezt a saját „sajtószemlét” az elektronikus kiadványok által teszem meg. Elképesztő szembesülni azzal, hogy ugyanaz a tény hányfajta tálalásban jelenhet meg, és kel időként önálló életre. Ha kikapcsolódásként veszek kezembe nyomtatott sajtóterméket, az inkább valamilyen heti- vagy havi-lap, amikor módom van arra is, hogy komótosabban, kényelmesebben olvassam el azokat. Kivétel persze, ha a gyerekeim sporteredményei megjelennek a helyi napilapban, mert azokat a feleségemmel együtt lelkesen olvassuk újra.

Egyébként magam sem értem miért, de mindig arra eszmélek, hogy egy-egy tematikus lapot (pl. történelem vagy pszichológia témakörben) még el is teszek, de talán ez inkább csak egy régi szokás. A garázsunkban így is fellelhetők a gimnáziumi és egyetemi lapjaink példányai, vagy 1989–90 -es politikai témájú kiadványok. Valahogy nincs kedvem megvárni ezekről...

Gyermekkorának melyek voltak legfontosabb olvasmányélményei?

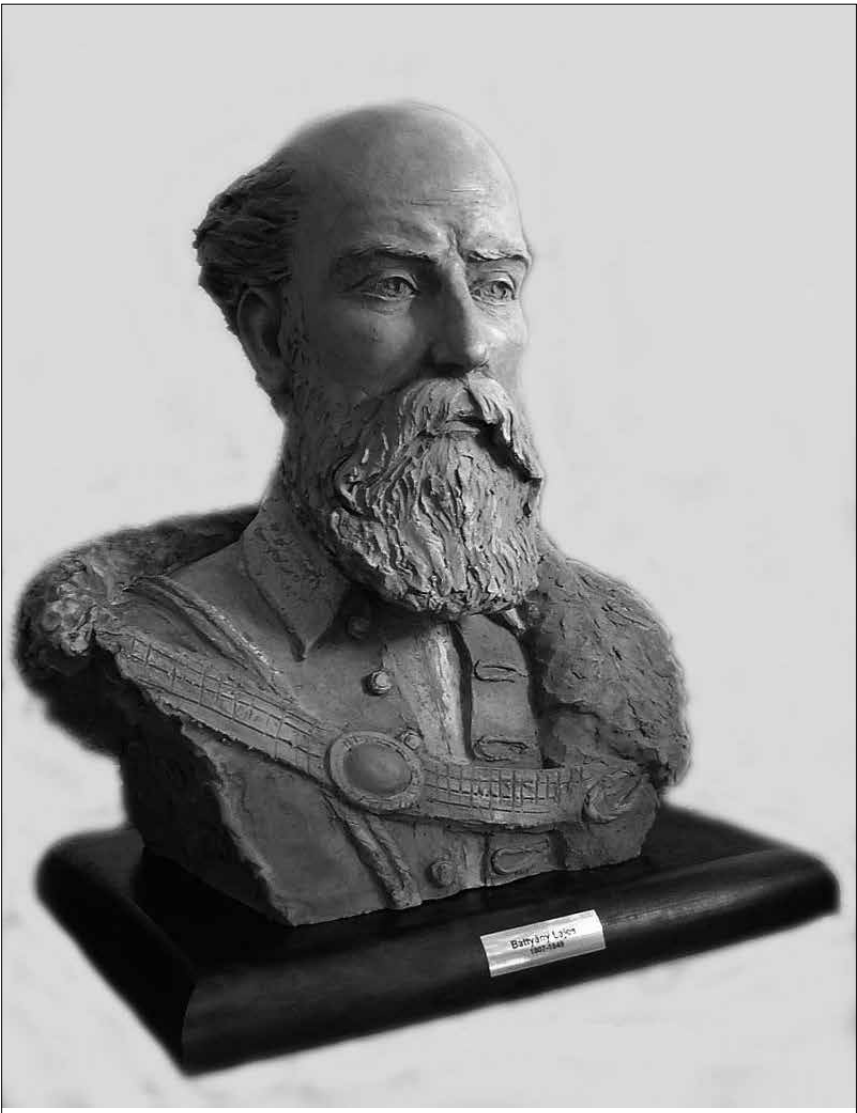
Szerencsésnek mondhatom magam, mert fokozatosan kaptam azokat az olvasmányélményeket, amelyek megszerettették a könyveket velem. Ebben biztosan az is közrejátszott, hogy a bátyámtól ezt a mintát láttam, és valahogy a családban értékes dolognak számított, ha valaki szabadidejében olvas. Nem sok emlékem van az anyai nagyapámról, de arra tisztán emlékszem, hogy ágyhoz kötött betegsége

Melyik az a regény, amit legutóbb olvasott?

Az a típusú olvasó vagyok, aki több könyvet olvas egyszerre. Persze attól függően, hogy mennyi időm van. Jelenleg élvezettel fejezem be újra minden elsőéves joghallgató alapművét, a *Római jog* című egyetemi tankönyvet. Ezzel párhuzamosan olvasom Yuval Hararitól a *Sapiens, az emberiség rövid története* című könyvet. Az előbb említett könyv egyfajta szakmai karbantartás, míg az utóbbi egy izgalmas elegye a mai „sztár-történész” által rendszerezett evolúciós, biológiai, szociálpszichológiai és történelmi ismeretanyagnak. Legutóbb egy Pan-dji álnéven publikált, *Vádirat* című könyvet olvastam el. Ez a mű nagyon izgalmas történetgyűjtemény, amit a mai Észak-Koreából csempészték ki, és lesújtó hangulatú novellák által mutatja be a kommunista diktatúra mindennapjait.

Ajánlja néhány mondattal olvasóink figyelmébe azt a művet, melyről úgy gondolja, hogy az ön személyiségének formálásában nagy jelentőségű volt!

Ha nem élek vissza az olvasó türelmével, egyenesen két művet emelnék ki, ráadásul mindkettő felnőttkori olvasmányélmény. Az első könyv Elliot Aronson *A társas lény* című könyve, melyet biztosan rengetegen olvastak. Ha valaki meg akarja ismerni az embert, ha arra kíváncsi, hogy biológiai valóságunkon túl, milyen alapösztrönök vagy gondolkodásmód szerint működik az egyén és működnek a kisebb-nagyobb csoportok, akkor mindenképpen ajánlom mások figyelmébe is. Azt hiszem, kijelenthetem, hogy ennek a könyvnek köszönhetően érzem magam otthonosabban akár nehezebb szituációban is, mert sokszor érteni vélem embertársaim viselkedésének, tetteinek hátterét is. A másik mű egy volt egyetemi évfolyamtársam, Sárosi Pál tollából született, a *Bűnvádi eljárások az Újszövetségben* címet viseli. Ez a monográfia olyan irodalmi, teológiai és jogtörténeti elemzés Jézus és Szent Pál peréről, amely megint csak ahhoz járult hozzá, hogy jobban megértsem kultúránk, vallásunk alapjait.

Baththyány Lajos

A KERESZTÉNYSÉG NAGY ÉRTÉKHORDOZÓ

Beszélgetés dr. Aradszki Andrással internethasználatról, régi és új olvasmányélményekről, a kis népek kiváló irodalmáról

Fazekas István

Az interjúalany a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium energiaügyért felelős államtitkára, a Kereszténydemokrata Néppárt országgyűlési képviselője.

Dusan Simko és dr. Aradszki András

Államtitkár úrnak milyen az internethez való viszonya? Mennyire tartja hasznosnak? Elektronikus oldalakat vagy nyomtatott sajtótermékeket olvas inkább?

Az internet nagyon hasznos dolog, ha jószándékkal és alázattal használják. Ez egyaránt kell a befogadó és az információt küldő részéről. Veszély, baj akkor van, ha a befogadó túlságosan ráhagyatkozik az internetre, nem képes a kapott információt értelmezni, rendszerezni. Ez a hiányosság sokaknál fennáll, amit sokan kihasználnak, manipulatív céllal. Sajnos szinte minden állításnak az ellenkezője is megtalálható az interneten. Talán erre vezethető vissza, hogy a „hasznos és jó” jelzők alkalmazását egyre kevésbé erősíti meg a tapasztalat.

A napi híreket, napilapokat elektronikusan olvasom. Ez nagyon praktikus és környezetbarát. Miután igyekszem a bevált, mértékadó sajtóból informálódni, a közösségi média értékvesztését, inkább csak érzékelem, de nem tapasztalom.

Melyek azok a könyvek, melyek gyerekként leginkább hatottak Önre?

Szerencsére már gyerekkoromban könyvek vettek körül. Édesanyám szeretett olvasni, és jóérzéssel válogatta meg az olvasnivalót, nemcsak magának, hanem nekem is. Móra Ferenc-, Fekete István-, Móricz Zsigmond-, Mikszáth-könyveket olvastam, persze a koromhoz illőket. Móricztól például a *Pipacsok a tengeren*, az *Árvácska* és a *Légy jó mindhalálig* voltak az indító művek, Mikszáthnak *A beszélő köntös* című kisregénye is jól az emlékezetemben maradt, de ugyan ezt mondhatom Móra Ferenc világáról is, elég, ha csak a *Kincskeresőre*, a *Dióbél királyfira* vagy a *Rab ember fiaira* gondolok. Persze hozzájutottam indiántörténetekhez is. Romantikus, álmodozó gyerek voltam, akit érdekelt a történelem, ami később meg is jelent olvasmányaimban. Ezért olvastam el például a *Háború és békét*, a *Musza Dagh negyven napját*. Középiskolában fordultam a versek felé. Ady, a Nyugat alkotói és József Attila hatásának köszönhetően megtanultam a költészetet is szeretni. A középiskolás, egyetemi időszak alatti kortársak közül Illyés Gyula, Kormos István, Nagy László, Baka István, Nagy Gáspár, Pilinszky János vált élménnyé, lelki determinációvá. Ekkor olvastam a legintenzívebben.

Melyik az a regény, amit legutóbb olvasott?

Most éppen Miguel Cervantes Don Quijotóját, teljes címén *Az elmés nemes Don Quijote de la Mancha* című alapművét olvasom, annak is a legutóbbi kiadását. Ez azért van, mert 2012-ben, Napóleon oroszországi hadjáratának 200. évfordulója miatt újraolvastam a *Háború és békét*, amit felnőt, érettebb fejvel másként és sokkal jobban ragadott el, mint az első olvasáskor. Ekkor eldöntöttem, hogy egy-két, ma már alig olvasott régi klasszikust újraolvasok.

Kapóra jött Dante *Isteni színjátékának* új kiadása Nádasdy Ádám fordításában. Az újraolvasás annak felismerését jelentette számomra, hogy a mű az emberi elme nagy teljesítménye, talán az első enciklopédia. A kiadás rendkívül informatív (katolikusok embernek talán túlzottan is az), de ez nem baj... Igazolást, bizonytságot kaptam arról, hogy a kereszténység milyen nagy értékhordozó, a bűnre hajló ember váltságának tiszta forrása.

A klasszikusok mellett, persze jut idő a kortárs irodalomra is.

Sajnos kevés művet olvasunk a kis népektől, pedig kiváló íróik vannak, és a „mi nyelvünkön” írnak, mármint a témákat tekintve. A kortárs szlovák irodalom nagyon gazdag, de ugyanez mondható el a lengyelről is. Hadd említsem meg ennek kapcsán Dusan Simko barátomat, aki kassai szá-

mazású, akinek a magyar–szlovák sors, a közös történelem mindig nagy ihletője. Az egyik legjobb regénye az *Esterházy lakája*.

A legutóbb olvasott kortárs hazai mű Szécsi Noémi *Kommunista Monte Cristo* című regénye volt. A történet ötletes, ellentétpárokra épít, miként éli át egy vegetáriánus hentes (aki illegális kommunista) egy polgári származású feleséggel a 20. századot. Vidámságot adó görbe tükör, amely ugyanakkor nem felejteti el az olvasóval, hogy az élet azért nem vicc, azt felelősséggel kell csinálni.

Ajánlja néhány mondattal olvasóink figyelmébe azt a művet, melyről úgy gondolja, hogy az ön személyiségének formálásában jelentőséggel bírt!

Azt hiszem, nincs ilyen mű. Pontosabban: Nem egy ilyen mű van. Regények, versek olvasása, megélése kellett ahhoz, hogy az ember felnőjön, és képes legyen valamit átadni gyerekeinek, unokáinak. Ha mégis kellene valamiféle összefoglalót mondanom, talán azt egyértelműen lehet rögzíteni, hogy a magyar irodalomban van egy vonulat, amely mindig elkísért és felemelte szívemet. Ha a regényeket nézzük, ez az ív felöleli Móriczot, Németh Lászlót, Tamási Áront, Gion Nándort, Majoros Sándort, Bálint Tibort, Szabó Magdát, Lázár Ervint.

Gondolom, a névsor nem teljes, de kellően irányt mutató.

STÁDIUM
Társadalmi és Kulturális Hírlap

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ:

Pozsgay Imre

FŐSZERKESZTŐ:

Fazekas István

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES:

Petróczi Éva

KIADJA:

Editio Librorum Kft., Százhalombatta

FELELŐS KIADÓ:

az Editio Librorum Kft. ügyvezetője

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Bordás Mária

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Arany Lajos (olvasószerkesztő, anyanyelvi lektor)

Bertha Zoltán (esszé),

Bognár Nándor (lapigazgató)

Czifrik Katalin (közéleti hírek),

Szigetvári József (kulturális hírek)

Tomcsányi Gusztáv (tördelőszerkesztő)

Terjeszti a Lapker Zrt.

ELŐFIZETÉSI DÍJ:

10 lapszám esetén 2600 Ft

A SZERKESZTŐSÉG CÍME:

2440 Százhalombatta, Kodály stny. 26.

Telefon-fax: 06/23-354-447

Honlap: www.stadiumlap.hu

Ára: 300 Ft

ISSN 2063-5389

Sajtónyelvőr

A hölgyekre „hangsúlyt fektetnek” és „LÉK-et ütnek az irodalmi életen”...

Képzavarok 3.

A téves szóhasználat egyben képzavar e nyilatkozatokban: „Még csak részben sikerült *beleásnom* magam a település pénzügyi *állapotába*.” Szabatosan: részleteiben még nem sikerült megismernem a település pénzügyi helyzetét. „*A feszített költségvetés* ellenére is megpróbáljuk megvalósítani terveinket.” Van feszített vászon, tempó, víztükkör... Világosan: a költségvetés módfelett takarékos; pontosan, „fillérre” kiszámították a kiadások lehetőségét; minden forintnak megvan a helye.

Divatozik a sportnyelvben a *bezsebel* ige, ’valamilyen nagy eredményt elér’ jelentésben: „Szuperkupa-győzelmet *zsebelt be* a gárda” – olvassuk a médiában. Ám a „bezsebelni” eredetileg ezt jelenti: valamilyen hasznót, értéket (mohón, s tán nem is indokoltan, sőt jogtalanul) magához vesz, megszerez, bevételez. A „győzelem bezsebelése” tehát kettős képzavar. A következő, hasonló tárgyú közlés még félreérthető is: „Két nehézsúlyú aranyérmet *zsebelt be* a bajnokságon” a sportoló. Nehézsúlyú aranyérem? Világosan, egyszerűen: nehézsúlyban (ti. a 79,4 kg feletti ökölvívók körében) két aranyérmet is nyert.

Ugyancsak dupla képzavar a „hangsúlyt fektet”. Talán az ugyancsak germanizmusnak minősülő és pongyola kifejezés, a *súlyt fektet, súlyt helyez* valamire „kiegészítéseképp”, „megfejeléseként” keletkezett; a léte végeredményben a nyelvhasználat további rontása: „óriási *hangsúlyt fektet* az egyesület a korosztályok közötti kapcsolatok ápolására”; „a vállalat hatalmas *hangsúlyt fektet* a minőségre”. Magyarul: nagy figyelmet szentel valaminek, fontosnak, kiemelkedő, jeles eseménynek ítéli, akkurátusan, körültekintően számon tartja, hangsúlyozza; fokozottan törődnek valakikkel, valamivel, nagy gondot fordítanak valamire stb. A következő közlést jelentéstanítás is tartkítja. Mulatságos mondatok születnek így: „az idősekre is kiemelt *hangsúlyt fektetnek*” (még szerencse, hogy nem *súlyt fektetnek* vagy *helyeznek* rájuk...); „A nők nagy *hangsúlyt fektetnek* a sima bőrre”; „A szerző kifejezetten nagy *hangsúlyt fektet* a női főszereplőre és lelkivilágára”.

Az első lépést megtették: *LÉK-et ütöttek a város eddigi egyintézményes irodalmi életén. LÉK = Literátorok Értelmező Közössége*. Szellemesnek neveznénk a közlést, ha nem a fordítottját jelentené annak, amit kifejezésre akar juttatni. S képzavar is előkerekedett: amin léket ütünk, azt elsüllyesztjük. Az idézett mondat tartalma szerint tehát zátonyra futtatták még azt is, ami volt...

„*Dolgunk végeztével, hazafelé igyekezve még egyszer rácsodálkozhattunk a város repülőterének lüktetésére.*” Megkönnyebbülve tényleg szebbnek látszik a világ... Lüktető repülőtér? Reméljük, nem, volt már elég baj a földön. Bízunk, a szerző a repülőtér *életének* lüktetésére gondolt.

„...az időjárás kézzelfogható változása, amely miatt egyre több ember szenved.” Szorítunk a változásért! Várjuk a szép időt!

„A következő héten *alapvetően* minden nap lesz *csapadék*”. Alapvetés nélkül is eshet... Magyarul tehát: eső a hét minden napján várható.

„*A nő illata a vonzó megjelenés egyik alappillére*”. Illatpillér. E metaforát a költők is megirigyelnek.

„Egész héten arra vágytam, hogy valami csokitörténetet egyek” – nyilatkozta egy gasztronómiai show-műsor egyik résztvevője. Csokit tartalmazó édességet kívánt. A *történet* tehát bizonyos szövegösszefüggésben – ha ugyanis nincs sztori – szótévesztés, sőt képzavar. „Nem Svédországban indult el a *falas történet*, hanem Japánban.” Talán inkább a *falas játék* (*vetélkedő*), hiszen logikai játékon alapuló show-műsor a szóban forgó.

„*Az italfogyasztást vette górcső alá...*” – közli a média, egyszerre kreálva jelentéstanítást és képzavart. Valójában: az italfogyasztási szokásokat elemezte (vizsgálta, tanulmányozta).

Amiről bezonyosodott, hogy használhatatlan, ami kárba vész, bukásra van ítélve, ami valami miatt megszűnik, megszűnhet, megsemmisül(het), illetve aki (önszántából vagy kényszerből) elmozdul az addigi helyéről stb., arra mondja – szlengbe illő kifejezéssel – a média, vele a mai közbeszéd: *megy a levesbe*. Íme: „Kalifornia is *megy a levesbe*” – írják a rémhírt egy internetes portálon a következő évtizedekben várható földrengésekkel összefüggésben. „Újabb két guatemalai miniszter *megy a levesbe*” – olvasom a sajtóban. Magyarul: mindketten lemondtak. „A középosztály a *levesbe megy*” – adja címnek egy írás, amely azt taglalja, hogy „a középosztály nemhogy nem erősödött, de lényegében eltűnt. Vagy pontosabban: lecsúszott”. Akkor írjuk azt! S a mai nyelvhasználatban nemcsak azzal a képzavarral lehet ám találkozni, hogy „a *húskombinát a levesbe megy*” (akarják mondani: felszámolják), hanem még ezt is: „ha nem lesz [tudniillik csapadék], akkor a március végén, áprilisban kirakott műkaki [értsd: műtrágya] *megy a levesbe*”. És: „ha ólazol, akkor figyelj, mert a max trágyadombod feletti termelt *trágyád megy a levesbe*”. Sőt: „Az összes *trágya megy a »levesbe«*, amit két event (esemény) között termelünk. Ez nagyon nem jól van így.” Bizony nincs jól így! És hát köszönjük, de kihagyjuk azt a „levest”, amelybe ez utóbbiakat zúdítják...

Arany Lajos